

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ»**

(4-5 грудня 2020 р.)

Запоріжжя
2020

УДК 37.022"312"(063)
Ф 79

Формування сучасних педагогічних технологій та освітніх систем. Матеріали II науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 4-5 грудня 2020 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2020. – 184 с. ISBN 978-966-992-319-6

У збірнику представлені матеріали II науково-практичної конференції «Формування сучасних педагогічних технологій та освітніх систем». Розглядаються загальні питання теорії та методики навчання, теорії і методики управління освітою, дошкільної педагогіки та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться педагогічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 37.022"312"(063)

ISBN 978-966-992-319-6

© Колектив авторів, 2020
© Видавництво «Молодий вчений», 2020

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Бабин О.А. АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ШКОЛИ	9
Ключинська М.В. СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	13
Коваль І.С. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА	17
Свищ Л.О. ЗМІНА АКсіОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ І СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА	21
Сухотіна О.В. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ У ФОРМУВАННІ БІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ У ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	24

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Bielova Valeriia THE ROLE OF A FOREIGN LANGUAGE IN THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A FUTURE SPECIALIST	27
Глушич В.В. СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНИХ УМОВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30
Гуліта Ю.В., Ігнатов О.М. ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ТА ЗАВДАНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ДИГІТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	34

Деренько В.М. ВПЛИВ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНИХ ГУРТКАХ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ШКОЛЯРІВ.....	38
Загороднюк Н.В. ФОРМУВАННЯ ФІТОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ В ШКІЛЬНОМУ ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРАКТИКУМІ (6 КЛАС)	41
Киричук Г.С., Дік В.А. РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ) НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ОБМІН РЕЧОВИН І ЕНЕРГІЇ».....	45
Коноваленко Л.А. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА. МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	48
Котліна А.О. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІДЕАЛЬНОГО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	52
Кравченко А.В. ФІТОБІОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ В ШКІЛЬНОМУ ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРАКТИКУМІ (6 КЛАС)	56
Kryvanych Y.S., Kovalova O.K. SONG AS AN EFFECTIVE COMPONENT OF THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	61
Лазаренко О.В. АНСАМБЛЕВА ГРА ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ	64
Лисюк Т.Ю. РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ).....	67
Лім К.Е. НАВЧАННЯ РЕФЛЕКСИВНОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ «THE SMILE» R. BRADBURY).....	71

Лозниця В.С.

ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ В РУСІ ГРАФІЧНИМИ
МАТЕРІАЛАМИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА
НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 74

Маштега Л.П.

ПЕРЕВЕРНУТЕ НАВЧАННЯ – КЛЮЧОВА ТЕНДЕНЦІЯ
ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОСТІ 78

Пляшко Н.В.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ВИЩА НЕРВОВА
ДІЯЛЬНІСТЬ» У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ БІОЛОГІЇ 81

Chernii L.V., Meleshchenko V.O.

COMPETENCY BASED FOREIGN LANGUAGE EDUCATION
IN NEW UKRAINIAN SCHOOL 83

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Мілевська О.П.

ЗВУКО-СКЛАДОВА СТРУКТУРА СЛОВА: СПЕЦИФІКА
ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЛОГОПЕДА 87

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Буцко Ю.Є.

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМ,
МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ І НАВЧАННЯ
В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ЗВО 92

Клик Б.О.

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ ПРОГРАМИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ» В УНІВЕРСИТЕТАХ ІТАЛІЇ:
ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА 96

Лакізіук О.О.

ПОРТРЕТНИЙ ОБРАЗ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОРТРЕТУ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ 99

Любінська О.І., Двудят-Лешневська І.С.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНА ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА» 103

Михайліченко Т.М.

МЕТОДИКА ОВОЛОДІННЯ ТЕХНІКОЮ
 НЕТКАНОГО ГОБЕЛЕНА НА ЗАНЯТТЯХ
 У ЗАКЛАДАХ ХУДОЖНЬОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ 107

Pindosova T.S.

HOMEWORK AT THE ENGLISH LESSONS
 AT THE HIGHER SCHOOL: WAYS OF CHECKING 111

Погромська Г.С., Махровська Н.А.

УНІФІКОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЄКТУВАННЯ
 ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ 115

Пронь О.С., Якушко К.Г.

ЗМІСТОВІ АКЦЕНТИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ
 ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
 ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ..... 120

Свистун К.О.

ЕТНІЧНІ МОТИВИ В ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВОМУ
 ЗОБРАЖЕННІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ
 АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 121

Чернявська А.О.

МЕТА І ЗМІСТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ
 СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ..... 126

Шарига А.О.

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 СТИЛІЗУВАТИ ПОРТРЕТНЕ ЗОБРАЖЕННЯ..... 130

Швець М.А.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ
 ОСВІТНИХ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
 ФАХІВЦІВ З АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА 134

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Спридонова Є.О.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ
 ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ
 КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
 ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ КОЛЕДЖУ..... 137

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Галацин К.О.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД..... 141

Котелянець Ю.С.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 144

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Алексєєва Г.В.

ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ 149

Демкова В.Ю.

ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА,
ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИМОГИ СТВОРЕННЯ

У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ..... 152

Зяблюк Ю.В.

ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

У РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНЯТ 155

Казюліна Л.М.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

В ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНЯТ 158

Осовська О.А.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З ПРОФЕСІЯМИ ДОРΟΣЛИХ..... 161

Петрова Т.М.

КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ..... 165

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Жигилій З.Г.

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ
ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ..... 169

Прохорова О.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ 171

Снігур О.М.

ФІЛОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ІНТЕРНЕТУ 175

Ткачук І.О.

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ 179

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Бабин О.А.

військовослужбовець

АКТОРСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ШКОЛИ

Значення особистості педагога в педагогічному процесі, його акторська майстерність накладають на нього велику відповідальність і вимагають великої постійної роботи над собою. Педагог обов'язково повинен багато працювати для вдосконалення себе як викладача, майстра своєї справи, актора.

Щоб досягти довершеності, йому потрібно повсякчас не лише вивчати свій предмет, його історію, філософію, а й вдосконалити техніку свого викладання, розвивати творчі здібності. У цьому відношенні діяльність викладача дуже близька до діяльності актора.

Педагогічна майстерність – це професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених вмінь, і, звичайно, суть її – в особистості викладача, його позиції, здатності керувати діяльністю на високому рівні. Велике значення у цьому контексті має володіння викладачем педагогічною технікою. Володіння цією технікою відзначається вмінням перетворювати на апарат педагогічного впливу свої емоції, голос (тон, сила, інтонація, жести, міміку).

Вміння керувати своїм психічним станом, педагогічно активно і емоціонально відкрито, виявляти своє ставлення до предмета і слухачів є однією з ознак технологічної культури, викладача.

У діяльності актора і педагога загальним є участь живої людини у процесі сприйняття іншою людиною (для актора – глядачі; для педагога – слухачі).

У роботі викладача сприйняття, як і в актора, визначається особистістю педагога. Викладач вищої військової школи передає слухачам не лише свої знання, а й своє ставлення.

При будь-якому підході до визначення змісту педагогічної техніки постійно зберігається ряд елементів, а саме:

- культура спілкування викладача зі слухачами;
- саморегуляція технічної діяльності (самоконтроль, витримка), управління внутрішнім самопочуттям;
- оволодіння увагою аудиторії;
- виразний показ почуттів і відношень (міміка, пантоміміка, зовнішній вигляд педагога);
- володіння мовою (голос, дихання, дикція, грамотність, інтонаційна гнучкість, емоційна виразність, тощо).

Загальною ознакою цих елементів є їх найтісніший зв'язок з індивідуальною особливістю викладача.

Розглянемо спілкування як важливий професійний інструмент педагогічної діяльності. Педагогічне спілкування – це професійне спілкування викладачів і слухачів під час занять або поза ними, спрямована на створення сприятливого психологічного клімату, яке має такі функції: пізнання особистості і обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоствердження.

На етапі управління спілкуванням необхідно вміння підтримувати ініціативу слухачів організувати діалогічне спілкування. Природно, що викладач у навчальній діяльності і поза нею повинен бути ініціатором в управлінні спілкуванням. Для цього необхідно звернути увагу на демонстрацію власної прихильності до аудиторії, показ яскравих цілей діяльності, передачу студентам розуміння викладачем їхнього внутрішнього стану під час навчання, організацію контакту з усією аудиторією.

Усе це допомагає переборювати перешкоди, що заважають ефективному навчанню і виникає на початку викладацької діяльності. Передусім це деякий страх перед аудиторією. Він знімається психологічним настроюванням, переключенням уваги на інтерес до майбутньої роботи, пошуком емоційного «ядра» спілкування. Викладачеві вищої військової школи необхідно розвивати в собі оптимістичні прогнозування своєї діяльності.

Педагог повинен володіти арсеналом засобів за допомогою яких він передає свій досвід, свої уявлення. Ці засоби завжди індивідуальні

неповторні. Окрім слів, голосу, інтонації в арсеналі педагога є ще жести, рухи, ритм. Але, насамперед, очі! Вчені вже давно встановили, що ефективне спілкування викладача із студентами перебуває на рівні його сугестивної дії, оскільки заняття або лекції – творчість педагога.

Творче самопочуття викладача ніколи не залишається безслідним. Воно проникає, впливає на почуття і свідомість студентів, переборює психологічні бар'єри, народжує творче сприйняття матеріалу і залишається не лише надовго в пам'яті, а й стає якоюсь мірою їхньою життєвою позицією.

Лекція викладача вищої військової школи схожа на дійство, і лектор повинен користуватись всіма засобами, доки він не відчує, що в думки слухачів проникла та ідея, яку він хотів до них донести. Викладачеві необхідно вміти говорити логічно і послідовно, з правильними зупинками.

Велике значення під час спілкування з аудиторією мають пантоміміка і міміка.

Пантоміміка – це рухи тіла, рук, ніг. Вона допомагає виділити головне, малює образ.

Міміка – мистецтво висловлювати свої думки, почуття, настрої, стани, діями м'язів обличчя.

Жести, міміка, підсилюючи емоційну значущість інформації, активно впливають на слухачів. Широкий діапазон почуттів демонструє посмішка на обличчі викладача. Таким чином, у формуванні професійної майстерності необхідний тісний зв'язок теорії, методики і педагогічної техніки.

Гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності дії. Гуманістична спрямованість як над завдання у повсякденній роботі майстра завжди визначає його конкретні завдання. Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Знання викладача звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з другого – до слухачів, психологію яких мусить добре знати. Зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Важливою особливістю професійних педагогічних знань є їх комплексність, що потребує від викладача вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, що зумовлюють необхідність осмислення психологічної сутності явищ, вибору засобів

взаємодії. Розв'язання кожної педагогічної задачі актуалізує всю систему педагогічних знань викладача, які виявляються як єдине ціле.

Майстерність педагога вищої військової школи – у «володінні», натхненності знання, яке не переноситься з книг в аудиторію, а висловлюється як власний погляд на світ. На ґрунті професійних знань формується педагогічна свідомість – принципи і правила, які є засадовими щодо дій і вчинків викладача. Ці принципи і правила кожний педагог виробляє на підставі власного досвіду, але осмислити, усвідомити їх можна лише за допомогою наукових знань, що потребують систематичного поповнення. Слід зауважити, що складність навчання викладача, набуття професійної компетентності полягає і в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвинутого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати й синтезувати здобуті знання у досягненні педагогічної мети, уявляти технологію їх застосування.

Наступним елементом у структурі акторської майстерності є здібності до педагогічної діяльності. Вони залежать від особливостей перебігу психічних процесів, що сприяють успішній педагогічній діяльності. Аналіз педагогічних здібностей здійснено у низці фундаментальних досліджень.

Здібності до педагогічної діяльності можна оцінити залежно від того, як швидко йде професійне навчання. Елементи педагогічної майстерності дають змогу з'ясувати системність цього явища в педагогічній діяльності. Високий рівень акторської майстерності надає нової якості всій роботі педагога вищої військової школи: формується професійна позиція, що акумулює в собі вищі рівні спрямованості, знань і готовності до дії; розвинуті знання стають інструментом для самоаналізу і вияву резервів саморуху; високий рівень здібностей стимулює саморозкриття особистості, а вдосконалення педагогічної техніки – пошук результату, адекватного задумові.

В справі оволодіння акторської майстерності важливі наступні положення:

- не можна вдосконалити свою педагогічну майстерність, не займаючись постійно вивченням власної методики, і навпаки, не можна вивчати методику, не ставивши шляхи її вдосконалення;

- не можна вдосконалити свою майстерність, не використовуючи досвід своїх колег;

– вивчення своєї методики і методики колег можливо лише при практичній діяльності;

– по-справжньому можна вивчити методику свого колеги, лише допомагаючи йому.

Отже, педагогічна діяльність викладача вищої військової школи неможлива без опанування акторської майстерності.

Ключинська М.В.

студентка магістратури,

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЗНАЧЕННЯ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Культура Київської Русі, завдяки прогресивним державно-політичним поглядам київських князів, досягла значних вершин свого розквіту, а рівень тогочасної освіти вважався кращим у Європі. Розглянувши і проаналізувавши систему шкіл, які сформувалися на Русі в XI столітті, спостерігаємо надзвичайну значимість музичної освіти як у суспільному, так і культурному планах. Тож спробуємо висвітлити основні аспекти навчально-виховного значення музики в епоху середньовіччя та визначити місце яке вона посідала в системі тогочасної освіти.

Поширеною формою приватної освіти було годувальництво або кормильство – це така форма домашнього виховання феодалної знаті, де наставниками, регентами були воєводи та бояри зі знатних родів. Основною метою кормильства був розвиток у дітей фізичної сили, військового загартування, розуму і духовності, але мало місце і музичне виховання, побудоване на фольклорі [1, с. 17]. Тобто, музика була невід’ємною частиною виховання, навчання, формування і розвитку особистості. Діти із бідних сільських сімей виховувалися в домашніх умовах на основі сімейних традицій, вірувань, народних обрядів, важливою частиною яких була музика, зокрема спів, який супроводжував слов’ян протягом усього життя.

До офіційного прийняття християнства, основою музичної освіти залишалася усна народно-обрядова творчість. Хрещення Київської Русі князем Володимиром у 988 році значно вплинуло на всі сфери суспільного життя, в тому числі й на освіту. Було запозичено багато візантійських традицій, які яскраво представлені у школах Русі, зокрема тих, що стосувалися музичного навчання та виховання. Музика, входила у в'язку основних навчальних предметів, її викладали на різних сходинках освіти від початкової до вищої, і навіть у найпростішій формі домашнього навчання і виховання дітей. Музика вважалася не тільки предметом, а в першу чергу мистецтвом, яким на високому рівні можуть оволодіти найталановитіші, тобто діти з відповідними музичними здібностями при кропіткій навчально-виховній співпраці вчителя і учня. Тому система заохочень і покарань діяла для обох сторін освітнього процесу.

Поширеним способом здобуття початкової освіти було навчання у «школах грамоти», де крім інших предметів викладали церковний спів, а вчителів називали «майстрами грамоти» це були півчі, дяки, зрідка світські особи. Музика була невід'ємною частиною життя, а митці користувалися великою повагою серед різних соціальних верств населення. Основними книгами по яких вчилися читати, писати, співати були: «Псалтир» (збірник релігійних пісень-псалмів), «Часослов» (збірник щоденних молитов та обрядів, що здійснювалися вірними в певні години доби), та «Апостол» (збірник апостольських діянь та послань) [4, с. 13]. Релігійні тексти діти вивчали напам'ять, після чого вчилися співати в основному «на слух» або «з голосу».

Проникнення музики у сферу вищої освіти спостерігаємо на прикладі школи «книжного вчення», у якій викладали предмети, що входили у цикли тривіуму і квадривіуму, серед яких обов'язковою була музика. Особливу ж увагу приділяли навчанню церковного хорового співу. Відбір спудеїв проходив на конкурсній основі, де перевагу надавали здібностям претендентів, а не їх соціальному статусові.

У повісті Нестора-літописця згадується про першу співочу школу так званий «Доместиковий двір», де вчителями, «майстрами співу» були доместики або дидаסקали, котрі виконували обов'язки співака-соліста, диригента хору і вчителя музики [2, с. 23]. Таке «професійне» навчання музики дало поштовх до заснування освітніх закладів суто музичного спрямування, першою з яких стала Глухівська співоча школа, створена аж у XVIII столітті. З іншого боку це сприяло поділу музичної та

середньої освіти та зниженню рівня вимог викладання і навчання музики у закладах загальної освіти.

Вищою сходинкою музичної майстерності на Русі вважали нотну грамоту, тобто вивчення невменно-крюкової нотації, якої навчали тільки у школах вищого типу та монастирських школах. Невменна нотація – найпоширеніший у ранньому середньовіччі метод запису мелодії за допомогою графічних знаків, що вказували напрям руху мелодії і супроводжувалися відповідними жестами людини, котра керувала співаками (рис. 1). Крюки, знамена – це знаки киеворуської безлінійної нотації, що походила від ранньовізантійської системи нотного запису [3, с. 21].

Рис. 1. Зразок невменної нотації

Спочатку викладачами нотного письма були музиканти запрошені з Візантії, а згодом корінні педагоги-ченці, які оволоділи цим мистецтвом музичного письма пристосувавши його до текстів та мелодики слов'ян. Таке пристосування сприяло появі перших композиторських творів, і запису їх з можливістю збереження і передачі наступним поколінням.

Також до вищих шкіл на Русі належала «двірцева школа» Ярослава Мудрого при Софійському соборі. Де викладали сім вільних мистецтв за візантійськими традиціями. Музичної грамоти навчали методом ручних знаків, так-званої «хірономії», за допомогою яких показували рух мелодії та ритмічну узгодженість, що можна вважати простими елементами диригування. За своєю складністю навчальний предмет музика прирівнювався до математики. А думка, що людський голос є найдосконалішим музичним інструментом побутувала ще у середньовіччі і є актуальною до нині.

У школі при Києво-Печерському монастирі, заснованій Антонієм і Феодосієм Печерськими у 1068 році [4, с. 18], освіта будувалася на

основі християнського богослов'я, тому навчальними підручниками були богослужбні книги і провідне місце відводилось церковному унісонно-хоровому, «монастирському» співу під керівництвом «старшого», тобто регента. При навчанні співу велику увагу приділяли чистоті інтонування, характеру виконання, ритмічному ансамблю. Така увага до якості звучання була зумовлена функцією музики як засобу катехизації вірних та естетичним сприйняттям церковного співу як земного відображення ангельського. Хористи або півчі, як їх тоді називали, ідеально знали порядок богослужбних пісень, і володіли високими професійно-музичними навиками необхідними для виконання складної візантійської літургії. Це свідчить про високий рівень музичної освіти у монастирських школах, що дало поштовх розвитку музичної освіти професійного спрямування у майбутньому.

На кожному рівні освіти Київської Русі музика посідала чільне місце. Вона входила до списку обов'язкових навчальних предметів. Важливим є те, що вивчати музику могли діти різних соціальних верств населення, проте оволодіти музичною грамотою могли тільки найталановитіші. Паралельно розвивалися вокально-хоровий, інструментальний, народно-обрядовий жанри усної музичної традиції, але завдяки впровадженню християнства вершини свого розвитку досягла саме церковно-хорова музика. Оволодіння музичним мистецтвом, зокрема тогочасним нотним письмом, високо цінувалося і вважалося вищим рівнем освіченості. Провідне місце яке посідала музика у системі освіти Русі дало поштовх до заснування професійних музичних закладів, хоча й нівелюючи водночас рівень музичного навчання і виховання у загальноосвітніх установах.

Список використаних джерел:

1. Босва С.Ю. Писемність, освіта, науково-технічні знання в Київській Русі. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2010. Вип. 31. Київ : НТУУ «КПІ». С. 13–25.
2. Лебединська М.О. Становлення музичної освіти в шкільній системі Києва XI століття. *Молодий вчений*. 2017. № 8(48). С. 22–25.
3. Лебединська М.О., Цебрій І.В. Візантійські традиції музичного виховання в освітній системі Київської Русі. Полтава : ПНПУ, видавництво «Формат+», 2020. 202 с.
4. Скільський Д.М. Історія української педагогіки. Ілюстрований навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 340 с.

Коваль І.С.

кандидат педагогічних наук,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Постійно привертає увагу науковців професійна підготовка особистості, оскільки це одна із найголовніших сфер самореалізації людини та розкриття її потенціалу. Крім того, професія у своєму постійному русі висуває все нові вимоги до особистості фахівця. З огляду на це, професійна підготовка психолога практика відбувається у процесі освоєння ним професійної діяльності та норм, за якими вона будується, через включеність у професійну діяльність на етапі професійного становлення.

Вивчаючи професійну підготовку, О. Столяренко визначає її як педагогічну систему, яка поєднує в собі навчання, виховання та розвиток. На його думку, домагається успіху той, хто знає, може, хоче і здатний досягти потрібного [8, с. 258].

Український психолог О.Ф. Бондаренко [2] доводить, що професійна підготовка психолога має включати:

- первинний відбір професійно придатних кандидатів;
- побудову теоретичної моделі спеціаліста: розробку стандартів (норм і нормативів), вимог до особистості і професійної діяльності психолога;
- розробку змісту навчання і розвитку особистості психолога;
- розв'язання проблеми професійної ідентифікації фахівців.

Професійну підготовку практичних психологів С. Іванова трактує як спланований соціально-психологічно детермінований процес становлення фахівця, що зумовлений суб'єктивно-об'єктивними чинниками, пов'язаний з навчанням у спеціалізованих закладах вищої освіти та з формуванням професійно-значущих індивідуально-психологічних якостей [5].

На думку Н.Б. Іванцової [6] метою професійної підготовки психологів є оволодіння різноманітними способами активного «буття психологом», формування особливої професійної ментальності, що виражається у здатності психологічно переживати й осмислювати

реальність. Вона доводить, що у результаті фахового навчання психологів відбувається розвиток особливих структур свідомості особистості професіонала: професійних «функціональних органів», професійно забарвленого «образу світу» з його професійними концептами і дискурсом, своєрідною системою відносин до дійсності і з дійсністю.

У змісті професійної підготовки психологів В.Г. Панок [7] виділяє три напрямки: загально-психологічна підготовка, спеціально-психологічна підготовка та спеціалізація у певному виді практичної психології. Зазначені напрямки професійної підготовки різняться між собою специфічним способом організації та подання знань. Тому, на рівні спеціалізації основою навчання вчений визначає життєву ситуацію, а результатом – певні практичні навички і вміння, володіння набором технік, технологій та професійних дій.

Як процес формування готовності до професійної діяльності розглядає професійну підготовку психолога Н.О. Антонова, де основним засобом є самосуб'єктивація (самотворення себе як суб'єкта життєдіяльності в цілому і професійної діяльності зокрема). Вона зазначила, що готовність до професійного навчання є основною умовою успішності процесу професійної підготовки, основним показником якої є виникнення специфічного особистісного новоутворення – «позиції суб'єкта професійного учіння» (студента), що включає й перспективну «позицію суб'єкта професійної діяльності» (професіонала) [1].

Нам імпонує запропонована Н.В. Чепелевою [9] трирівнева структура системи професійної підготовки практичного психолога.

Перший рівень – світоглядний – сприяє формуванню стійкої системи цінностей, засвоєнню норм, зразків та правил поведінки відповідно до Етичного кодексу психолога.

Другий рівень – професійний – має на меті оволодіння необхідною системою знань, технологією майбутньої практичної діяльності, формування психологічної культури.

Третій рівень – особистісний – формування професійно важливих якостей особистості, її гуманістичної спрямованості, «діалогічності», здатності до професійної ідентифікації.

На думку О.Ф. Бондаренка, систему професійної підготовки психолога, неможливо побудувати без урахування соціальних витоків, соціальної «органіки» цієї професії, без аналізу особливостей включення носія цієї професії у соціум [3]. У цьому контексті розвиває думку

О.В. Чуйко, яка наголошує, що професійна підготовка в стінах навчального закладу повинна виходити за його рамки, вона не повинна обмежуватися традиційними методами і формами навчання, звичними підходами до рівня «набутих знань», книжковими уявленнями про технології, методи і способи роботи з людиною [10, с. 6]. На її думку, професійно орієнтовані практики відображають широкий діапазон взаємодій суб'єкта, накопичення самостійного досвіду отримання необхідних способів дій, засвоєння професійних норм і взірців діяльності, акумулювання особистісних результатів і досягнень, а також досвід їх презентації на різних рівнях спільнот [10, с. 194].

При підготовці психологів, що працюють у особливих умовах ставляться більш посилені вимоги, ніж до цивільних психологів. Для прикладу у Сполучених штатах Америки військовий психолог повинен мати звання доктора філософії (PhD) або психології (PsyD), мати ліцензію на проведення практики, а також пройти спеціальне стажування у військовій галузі [4, с. 6], яке передбачає, окрім фізичної підготовки, детальне вивчення наступних тем: «Мотивація», «Бойовий стрес і реакція», «Перша психологічна допомога після травматичних подій, стресу та алкоголю», «Саморегулювання», «Самодопомога», «Спілкування та запобігання конфліктів» [4, с. 30].

Підготовка практичних психологів в Україні здійснюється на основі ступеневої освіти, де виокремлюються такі рівні: бакалаврський, магістерський та освітньо-науковий. Підготовка ж психологів до екстремальних видів діяльності та зокрема психологів оперативнорятувальної служби реалізується на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання відповідних міністерств, при цьому кожен заклад розробляє сам освітню програму підготовки та визначає перелік навчальних дисциплін.

Професійне становлення практичного психолога відбувається у процесі освоєння ним професійної діяльності та норм, за якими вона будується, через його включеність у навчальну й професійну діяльність на етапі фахової підготовки. Систему підготовки психолога неможливо побудувати без урахування соціальних витоків та без аналізу особливостей включення носія цієї професії у соціум. Реальне включення практичного психолога у професійно орієнтовані практики відбувається у спеціально створеному професійному середовищі для того щоб вони набули, апробували і закріпили професійні способи дій, інтеріоризації внутрішньої специфіки професійної діяльності як умови

напрацювання індивідуального досвіду та досвіду колективної взаємодії в обраній професії.

Список використаних джерел:

1. Антонова Н.О. Психологічні основи розвитку готовності до професійної діяльності у майбутніх психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна і вікова психологія» / Н.О. Антонова. – Київ, 2012. – 43 с.
2. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика: [учебное пособие для студентов старших курсов психологических факультетов и отделений университетов] / А.Ф. Бондаренко. – К.: Укртехпрес, 1997. – 216 с.
3. Бондаренко А.Ф. Социальная психотерапия личности (психосемантический подход) / А.Ф. Бондаренко. – К.: КГПИИЯ, 1991. – 189 с.
4. Варій М.Й. Загальна психологія : [навчальний посібник] / М.Й. Варій / 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
5. Иванова С.В. Психологическое сопровождение профессиональной подготовки психологов МЧС России: монография. – Санкт-Петербург: Астерион, 2011. – 128 с.
6. Иванцова Н.Б. Генеза професійної спрямованості практичного психолога : навч.-метод. посібн. / Н.Б. Иванцова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 344 с.
7. Панок В.Г. Зміст підготовки практичного психолога / В.Г. Панок // Основи практичної психології: підручник / [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.]. – К.: Либідь, 1999. – С. 236–242.
8. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: учеб. пособ. (Серия «Психология XXI век»). – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 608 с.
9. Чепелева Н. В. Особистісна підготовка практикуючого психолога / Н. В. Чепелева // Основи практичної психології : підручник / [В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.]. – К. : Либідь, 1999. – С. 242–249.
10. Чуйко О.В. Особистісне становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях : монографія / О.В. Чуйко. – К.: АДЕФ Україна, 2013. – 280 с.

Свищ Л.О.

старший викладач,

*Львівський державний університет фізичної культури
імені І. Боберського*

ЗМІНА АКСІОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ І СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА

Зміна аксіологічних орієнтирів, перегляд цінностей та їх ієрархій, пошук нових підходів щодо формування ціннісно-сислової сфери мають свої очевидні причини. Зокрема спеціальні дослідження показують принципний вплив на ціннісну сферу наслідків глобальних змін початку XXI століття (зокрема, глобальна комунікація, міграція, міжнародні зв'язки) [1, с. 7]. В українських реаліях експерти вказують на те, що «ціннісно-культурне поле українського суспільства характеризується суперечливим та дуже повільним відходом від пострадянських орієнтацій у сферах розбудови державного та політичного устрою, економіки, формування міжособистісних стосунків, правовій системі тощо» [1, с. 13]. Драматизм ситуації полягає в тому, що хоч Україна і заявила про шлях європейської та євроатлантичної інтеграції, втім, емпіричні дані соціологічних досліджень 2020 року показують, що саме наявна ціннісно-нормативна система виступає одним з бар'єрів руху в цьому напрямі.

Між тим, мінливий світ, а разом з цим і зміна аксіологічних орієнтирів, є принциповою темою для вищої школи. Як зауважує американська дослідниця й освітній менеджер Діанна Гаррісон, коледжі й університети досліджують зміни, навчають змінам і часто впливають на поточні та майбутні зміни. Вищі за визначенням покликані підготувати своїх студентів до життя у постійно мінливому світі. Виходячи з означеного та враховуючи кар'єрні інтереси своїх студентів Діанна Гаррісон надає особливого значення сучасним освітнім технологіям, які здатні посилити трансформаційну силу вищої освіти, готуючи студентів до діяльності у світі, що постійно змінюється [2].

Додамо, що нових підходів вимагає і ціннісна освіти. Оскільки зміна аксіологічних орієнтирів, цінностей та ціннісних орієнтацій є закономірним процесом, так само закономірною є необхідність відповідної аксіологічної підготовки майбутніх фахівців різних галузей,

а особливо майбутніх освітян. Варто також пам'ятати, що «ціннісні виміри вчителя на макро- і мікрорівнях уможливають визначення ним не тільки загальнопедагогічної мети, основних підходів у реалізації професійних завдань, а й вибір конкретних навчально-виховних технологій, методів та прийомів, стилю педагогічної взаємодії» [3, с. 12]. Ціннісні орієнтири в освітньому контексті виступають засобами регуляції та регламентації освітньої діяльності, але лише у тому випадку, якщо відповідні цінності набули особистісного статусу, стали предметом переживання й переосмислення педагогами.

В умовах динамічних змін, зокрема аксіологічного змісту, ціннісна професійна підготовка вчителя, в тому числі майбутніх філологів, набуває особливого значення, а необхідність наукових досліджень проблеми її практичної реалізації – особливої актуальності. Визнання впливу зміни аксіологічних орієнтирів в сучасному світі на освітнє середовище, зумовлює звернення до ціннісної теорії – аксіології, а також робить аргументованим надання освітньому процесу аксіологічного виміру. Показово, що західні експерти звертають увагу на те, що цінності й ціннісна освіта мають особливе значення у поширенні й утвердженні морально-етичних ідей західного суспільства. При цьому освітні заклади розглядаються як найбільш важливе джерело свого роду акультурації, тобто процес зміни духовної культури особистості здобувача освіти, що відбувається при безпосередньому контакті і взаємовпливі різних ціннісних систем, з якими учень має контакт [4, с. 58].

Своєю чергою, інший британський дослідник Саймон Ліго-Бейкер розвиває цікаву думку, що сприйняття цінностей особистістю залежить від освітнього контексту в якому відбувається соціалізація особистості. При цьому, необхідно враховувати, що в заклад освіти молода людина приходить вже з цінностями. І ці унікальні особисті цінності контактуватимуть із цінностями, явними та неявними в новому середовищі. Результат такої взаємодії – внутрішні ціннісні зміни й трансформації і, навіть, паралельна практика різних цінностей залежно від життєвої ситуації [5, с. 80]. Зі свого боку додамо таке: з міркувань англійського дослідника випливає, що освітнє середовище є потужним засобом формування ціннісно-сислової сфери особистості і завданням організаторів освітнього процесу є створення змістовного – у морально-етичному розумінні, аксіологічного середовища, що стане передумовою якісної ціннісної освіти й формування аксіологічних знань та компетентностей студента, зрештою, його ціннісно-сислової сфери.

Вказане є ще одним аргументом щодо особливої уваги до аксіологічної проблематики у контексті організації вищої освіти, зокрема професійної підготовки майбутніх філологів. Йдеться про визначення змісту та характеру ціннісної підготовки, формулювання актуальних аксіологічних орієнтирів, які б відповідали актуальній суспільній практиці, корелювали з принципами й завданнями сучасної професійної педагогічної підготовки фахівців з іноземної філології, сприяли формуванню у них аксіологічних компетентностей та розвиненій ціннісно-сислової сфери. Принциповими цінностями для європейського академічного середовища є академічна свобода, інституційна автономія та супутня цьому відповідальність перед суспільством, адже їх значення для вищої освіти було широко підтверджено на глобальному рівні. Не менш важливими академічними цінностями порядність та справедливість; творчість, інноваційність та досконалість; різноманітність, плюралізм та інклюзивність; здоров'я, добробут та турботливе співтовариство. Показово, що ці цінності корелюють з цінностями європейського культурного та політичного простору [6], з одного боку, а з іншого – з цінностями, що їх виокремили американські дослідники, які проаналізували корпоративну культуру та ціннісні преференції 500 відомих світових компаній [7].

Отож є підстави зробити висновок, що значення аксіологічних досліджень детерміноване тим фактом, що цінності, ціннісні орієнтації як провідні елементи ціннісно-сислової сфери особистості виступають вагомими засобами засвоєння духовної культури суспільства, а включення аксіологічних підходів в освітній процес є запорукою перетворення культурних цінностей в стимули і мотиви практичної поведінки майбутніх фахівців. Зокрема, сучасна професійна підготовка майбутніх філологів не може ігнорувати необхідність звернення до аксіологічного дискурсу, адже забезпечення орієнтації студентів у світі цінностей створює передумови для сходження особистості студента до цінностей суспільства і їх практичного засвоєння. Водночас ефективне здійснення такого процесу передбачає філософсько-теоретичне осмислення формування аксіологічного спрямованості майбутнього філолога.

Список використаних джерел:

1. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Київ : Український центр європейської політики, 2020. 216 с.

2. Harrison Dianne F. The Role of Higher Education in the Changing World of Work. October 23, 2017. EDUCAUSE. URL: <https://er.educause.edu/articles/2017/10/the-role-of-higher-education-in-the-changing-world-of-work> (дата звернення: 28.09.2020).

3. Хоружа Л.Л. Аксиологічні орієнтири професійної підготовки педагога (наукові ідеї доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України О.Я. Савченко). *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 28. С. 12–15.

4. Porter J. Reschooling and the Global Future: politics, economics and the English experience. Oxford: Symposium Books, 1999. 128 p.

5. Lygo-Baker S. The Role of Values in Higher Education. *Pedagogic Frailty and Resilience in the University*. Rotterdam : Brill–Sense, 2017. Pp 79–91.

6. Finding a new consensus on European civil society values and their evaluation. Study. Brussel: «Visits and Publications», 2020. 135 p.

7. Donald Sull, Stefano Turconi, Charles Sull. When It Comes to Culture, Does Your Company Walk the Talk? *Management review*, July 21, 2020. URL: <https://sloanreview.mit.edu/article/when-it-comes-> (дата звернення: 18.09.2020).

Сухотіна О.В.

вчитель,

Херсонська загальноосвітня школа № 4 I-III ступенів

Херсонської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ У ФОРМУВАННІ БІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ У ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасному світі змінилося відношення до дітей, які вимагають особливих потреб в отриманні освіти. Так для підвищення рівня знань та з подальшим їх використанням, як у навчанні так і в праці дітьми з різними психоемоційними відхиленнями та з затримкою психічного розвитку застосовують нові наукові підходи, методики розвитку, а також новітні засоби, які позитивно впливають на розвиток мислення та підвищення рівня знань. Що в подальшому формує особистість з достатнім рівнем знань та навичками застосовувати отриманні знання у житті та в професійній діяльності [1; 2].

Рівень знань, можливості сприйняття та обробки інформації у дітей спеціалізованих та інклюзивних класів істотно відрізняється, окрім того в класі чітко виділяються діти, які краще сприймають аудіальний (слуховий) та візуальний (зоровий) стилі навчання [4, с. 12].

Часто в спеціалізованих та інклюзивних класах є діти з проблемною поведінкою, яка виражається в активних чи пасивних діях (псування майна, нездатність підтримувати комунікацію з однокласниками, ігнорування або навмисне порушення правил, небажання виконувати вказівки вчителя, прояв гніву на ровесниках), що значно ускладнює процес подачі інформації для вчителя і відволікає інших учнів [3, с. 86].

Застосування візуальних засобів навчання у таких класах має позитивний вплив на засвоєння знань з біології та формування біологічних понять. Інтерактивні дошки – це технічний інструмент, використання якого допомагає вчителю привернути увагу учнів та створити зацікавлену атмосферу. Підвищується ефективна робота вчителя у формуванні біологічних понять у всього класу. Оскільки одночасно працює слухова та зорова п'яніть, що формує наукові знання набагато краще, ніж при використанні цих видів пам'яті окремо [5, с. 104].

Головними напрямками використання інтерактивної дошки у формуванні знань у школярів з особливими потребами є демонстрація навчального матеріалу у вигляді презентації, та виконання школярами інтерактивних завдань безпосередньо біля дошки.

Така дошка досить ефективно використовується для пояснення нового матеріалу всім дітям в класі одночасно. Вона забезпечує візуальне сприйняття дітьми інформації, та допомагає вчителю проводити урок більш творче і захопливо для учнів. Забезпечується більш високий темп викладання, оскільки вся необхідна інформація подається з використанням широкого діапазону засобів візуалізації, а саме: карток, таблиць, діаграм, схем, фотографій і відеоматеріалів, які виводяться на мультимедійних дошках. Як показала практика, при використанні інтерактивної дошки школярі більш зацікавлені та активні. До того ж застосування новітніх технологій не лише полегшує викладання інформації, а й допомагає зосередити увагу дітей на матеріалі, який демонструється на екрані мультимедійної дошки [5].

Інтерактивна дошка дозволяє зменшити час на пояснення матеріалу, дає можливість вчителю створити свій унікальний курс уроків. Також позитивний ефект на пізнавальну діяльність учнів із затримкою психічного розвитку мають інтерактивне навчання.

Для досягнення максимально позитивного ефекту в пізнавальній діяльності учнів, формуванні біологічних понять у школярів з особливими потребами бажано застосовувати інтерактивне навчання у поєднанні з інноваційними технологіями (інтерактивна дошка), використання цих засобів дозволяє залучити до одночасної роботи всіх учнів в класі одночасно, врахувати індивідуальні потреби учнів та забезпечити високий рівень пізнавального розвитку школярів з особливими потребами та дітей із затримкою психічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А.А. Від сегрегації до інклюзії / Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Науково-методичний збірник. – Вип. № 6. – Київ: Науковий світ. – С. 52–56.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: моногр. / А.А. Колупаєва. – Київ: «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
3. Корисність інтерактивних методів навчання. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2010. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/6564/>
4. Інтерактивні технології. Нові підходи. Метод. посібник: URL: <http://rpl.ucoz.com/MethodRobota/Scarb/InteraktyvTechnology.pdf>
5. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ: ТОВ Агенство «Україна», 2019. – 300 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Bielova Valeriia

Student,

V.N. Karazin Kharkiv National University

THE ROLE OF A FOREIGN LANGUAGE IN THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A FUTURE SPECIALIST

Formation of professional competence of students of any profile is a necessary condition for the professional training of future specialists. Higher education is the fundamental institution of professional development, while the professional competence of future specialists is the result of this process, one of the most important indicators of the degree of professional development of a young specialist's personality, its integral characteristic.

Currently, there is a tendency to expand ties in various spheres of scientific knowledge. This leads to an awareness of the need for the implementation of intercultural communicative and professional competence. And in this respect, a foreign language plays a special role. Currently, the main goal of teaching foreign languages is teaching it as a means of intercultural communication in the field of professional activity, as a means of forming the personality of a future specialist, as one of the conditions for successful adaptation in the social and scientific area [1].

Education ceases to be a mean of assimilating ready-made generally recognized knowledge, but becomes a way of information exchange of individuals with each other, leading to their acquisition of competence and erudition. Therefore, modern processes in the field of language education require rethinking the technology of organizing the educational process at all stages and levels of education [2] and, at the same time, preserving and enriching the best traditions of teaching a foreign language.

A foreign language is considered at the present stage of education as an integral component of the professional training of a future specialist of any profile. The goal of teaching foreign languages at universities is to achieve a level sufficient for the practical use of a foreign language in future professional activities. Today, teachers of a foreign language are faced with

the task of not just giving knowledge of the discipline, but also making students realize the significance and importance of foreign language training in solving various problem situations in personal, social and professional activities. Therefore, there is a need to search for new approaches to teaching a foreign language at a university in order to train a «specialist, whose professional competence becomes deeper due to knowledge of a foreign language» [3].

The formation of foreign language communicative competence is one of the important aspects of professional training of specialists. Professional communicative competence can be defined as the ability to solve communicative tasks within a certain framework of a variety of communicative situations. Being enriched at the expense of relevant knowledge, skills and abilities in the process of educational and professional activities, language competence contributes to the formation of communicative competence of students and ensures their further successful cultural and professional activities [4].

The role of foreign language education in professional competence lies in the formation of students' readiness for future professional activities in the context of intercultural interaction. It is especially important for a student-future specialist to realize the need to develop and improve professional competencies in the profile, as well as in the process of learning a foreign language, the need to use methods and means in professional activities, the formation of motives for achieving professional skills and self-improvement.

The formation of professional foreign language competence requires changes in the content, structure and technology of teaching a foreign language for special professional purposes. A prerequisite for the effective formation of the professional foreign language competence of a specialist is the interdisciplinary integration of the educational activities of students in a foreign language and special courses, within which foreign language speech acts as a means of solving simulated professional-subject tasks and problems of a specialist's activity. The methodology of integrative education can be implemented as a scientific basis for the formation of professional competence of specialists in the natural sciences, which constitutes the theoretical significance of the proposed teaching methodology. The practical significance of the use of interdisciplinary integration lies in the fact that such a technology of teaching a foreign language increases the incentive and cognitive interest of students, both in special natural science disciplines and in mastering a foreign language for professional purposes [5].

Thus, a foreign language becomes a significant didactic condition for the formation of communicative competence as an integral part of professionalism, at the same time – a means of developing a linguistic personality, possessing an arsenal of ways to carry out speech actions of varying degrees of complexity in the process of self-realization in a multicultural area. Teaching a foreign language, taking into account its culturological capabilities, allows to form the personality traits that are in demand in a new dynamic environment. Every person who knows a foreign language to some extent increases the cultural potential of the country. For a modern specialist, proficiency in a foreign language becomes one of the conditions for his professional competence.

References:

1. Vojtovich I.K. Inostrannye yazyki v kontekste nepreryvnogo obrazovaniya [Foreign languages in the context of continuing education]. Izhevsk: Udmurtskij universitet, 2012. P. 212.
2. Verbickij A.A. Aktivnoe obuchenie v vysshej shkole; kontekstnyj podhod. [Active education in higher education; contextual approach]. M.: Vyssh. shk., 1991. P. 207.
3. Bulatova D.V. Inostrannyj yazyk kak sredstvo professional'noj podgotovki studentov neyazykovyh vuzov [Foreign language as a means of professional training of students of non-linguistic universities] // Professional'noe obrazovanie [Professional education], 1996. № 1. P. 78–83.
4. Fedotova O.L. Konceptual'nye podhody k sisteme raznourovnevoj podgotovki po inostrannomu yazyku v vuzah neyazykovyh special'nostej [Conceptual approaches to the system of multi-level training in a foreign language in universities of non-linguistic specialties] // Rossijskoe pravo v Internetе [Russian law on the Internet], 2008. № 2. P. 55.
5. Abaeva F.B. Formirovanie i razvitie inoyazychnoj kompetencii studentov estestvennonauchnyh fakul'tetov [Formation and development of foreign language competence of students of natural science faculties] // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya [Modern problems of science and education], 2014. № 6. P. 32.

Глушич В.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНИХ УМОВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основне завдання літературної освіти – формування уважного читача з добре розвиненими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, а в основі уроків української літератури – формування читацької компетентності, яка поділяється на: загальнокультурну; інтерпретаційну; ціннісно світоглядну; комунікативну; інформаційну.

Читацька компетенція – це не просто розвиток навичок роботи з художнім текстом, а ціле мистецтво. Учні не можуть не хвилювати світоглядні питання, характерний антураж різних епох і країн, цікаві відомості з галузі людинознавства та культурології, можливість пізнати сутність людини та ролі мистецтва в її житті. Таємниці, розкриті в тексті, змушують працювати мислення та виходити на ідею, розвивати здатність учня формувати свою думку й аргументувати її.

«Підготовка вдумливого читача, – як зазначає О.М. Товста, – неодмінна умова виховання ерудованої, інтелектуально й духовно розвиненої особистості» [1]. Отже, мета вчителя – підготувати читача, який сприймає художній твір не як просте повідомлення про події та героїв, а, враховуючи закони мистецтва, глибше осмислює твір як явище певного етапу розвитку культури народу.

Сформувати читацьку компетенцію вчитель літератури зможе тільки у процесі комплексного вирішення таких завдань:

- зацікавити учнів читанням;
- розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні;
- навчити дітей обирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси;
- створити належні психолого-педагогічні умови школярам для сприйняття розуміння та оцінки прочитаного;
- забезпечити певні знання учнів з теорії та історії літератури, літературної критики;

- формувати в них навички аналізу художнього твору;
- організувати дослідницьку роботу школярів;
- розвивати їхнє усне та писемне мовлення;
- працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку учнів [1].

Надзвичайно важливим є перше враження від прочитаного: обговорення початкового розуміння тексту, думок, що виникли відразу після прочитання. Їх бажано зафіксувати, щоб учні мали змогу простежити різницю між першим баченням і вторинним, отриманим після детального розшифрування тексту.

Робота з текстом будується на алгоритмізації, інтерпретації, презентації. У цьому аспекті важливими є як і емоції (які включають зацікавленість і запускають допитливість), так і «холодна голова» (різні види аналізу тексту: літературознавчий, смисловий, лінгвістичний, культурологічний, символічний, комплексний).

Учитель має усвідомлювати, що учні можуть успішно оволодіти знаннями тільки за умов адекватної організації їх діяльності, не тільки діяльності репродуктивного рівня, але й конструктивного та творчого. Серед провідних сучасних функцій учителя нині відзначають організаційську й управлінську функції, що виразно віддзеркалює пріоритети – організувати навчальну діяльність учнів та вправно управляти нею.

Сучасний учитель має бути не транслятором інформації, а організатором спрямованої на розв'язання навчальних завдань діяльності учнів. Отже, закономірною є зміна акцентів і в учнівській діяльності – вона має бути активною, передбачати самостійну роботу. Чим різноманітнішим є освітній процес, тим вагомішою розвивальною функцією наповнюється учіння. Тільки за таких умов можна досягти літературознавчої компетентності учнів.

Створенню відповідних умов для активізації, розвитку та формування літературознавчої компетентності учнів сприяє також використання таких методів та прийомів:

- **інтерактивні технології навчання:** *«мозкова атака», «мікрофон», «незакінчені речення», «робота в групах», «акваріум»* та інші;
- **технологія розвитку критичного мислення:** *«структурований огляд», «діаграма (кола) Вена», «сенкан», «семантична карта (групування)»* та інші;
- **просектна технологія:** *дослідницькі проекти (короткочасні – реферати, повідомлення, виступи; довготривалі – науково-дослідницька робота у Малій академії наук); творчі проекти (шкільна газета,*

колективний чи індивідуальний колаж, дидактичний матеріал, сценарій свята, творча робота: твір, фанфік, вірш, репортаж, інтерв'ю); *інформаційні проекти* (стаття, реферат, комп'ютерна презентація);

– **інформаційні технології навчання**: електронні підручники, художні та науково-популярні книги з української мови та літератури; презентації, фільми, Інтернет та інші.

Інформаційно-комп'ютерні технології мають особливе значення у формуванні літературознавчої компетентності учнів. Їх використання дозволяє вчителю провести уроки різних типів (уроки знайомства літературною епохою, уроки вивчення біографії письменника, уроки компаративного аналізу художнього твору, повторення та систематизації вивченого, контролю та корекції знань) на високому методичному, дидактичному та естетичному рівні. Засоби мультимедіа, завдяки можливості широкого використання візуалізованих матеріалів (ілюстрацій, репродукцій картин, кіно- та відеоматеріалів, узагальнювальних схем, аудіофрагментів), дозволяють ефективно використовувати на уроці такі прийоми інтерактивного навчання, як «знайди помилку», «лекція з паузами», «впізнай героя за предметом», «діалог поглядів», «відшукай подію», «обери ілюстрацію» тощо.

Дані технології дають можливість, у першу чергу, розкритися самій дитині. І ні для кого не секрет, що читання української класики не викликає шаленого захоплення в сучасних учнів. Саме тому ефективними є нові технології: *QR-код* як засіб формування когнітивної компетентності учнів у сучасній школі, *Mind Map* (ментальна карта) як візуальний спосіб відтворення навчальної інформації на уроках української літератури, що сприяє розвитку критичного мислення, *fanfiction* (фанфік) та інші. Нові форми роботи спонукатимуть учнів до творчої діяльності, неординарного розв'язання проблемних ситуацій. То ж їх застосування сприяє більшій зацікавленості творами художньої літератури, їх аналізу через призму власного світосприйняття.

Розглянемо більш детально технологію *fanfiction* (фанфіків). Термін фанфік походить від англійського *fan* – прихильник, *fiction* – художня література – творчість прихильників художньої літератури. Під цим терміном ми розуміємо літературну творчість, основою для якої є вже написаний твір із використанням персонажів, сюжетів, ідей твору-оригіналу.

Як же впроваджувати в практику фанфіки?

Алгоритм роботи:

1. Необхідно ознайомити учнів із поняттям фанфіку.

2. До тексту фанфіку обов'язково додати «шапку», зазначивши прізвище автора та зміст твору.

3. Запропонувати учням використовувати написання фанфіків як індивідуально (домашній твір) так і колективно, групову форму роботи.

4. До однієї творчої групи може входити 3-4 учні:

- Фікрайтер – письменник;
- Бета-рідер – редактор орфографічних помилок;
- Гамма-рідер – редактор сюжетних помилок.

Учням можна пропонувати завдання типу:

- Складіть власний варіант продовження подій;
- Вигадайте нову пригоду;
- Напишіть лист від імені персонажів твору до сучасних українців.

Дану технологію також можна використовувати на уроках літератури при написанні переказів із творчим завданням.

Ще однією умовою для формування літературознавчої компетентності учнів є позакласна робота з предмета (вікторини, конкурси, літературні читання, ранки, літературні газети, усні журнали, наукові конференції, заняття в драматичному гуртку).

Критеріями результативності є: підвищення якості знань учнів, підвищення пізнавального інтересу школярів до предмета, розвиток емоційної й естетичної чутливості, сформованість здатності до самовизначення та самоусвідомлення себе як особистості, розвиток комунікативних навичок, участь у різноманітних конкурсах, предметних олімпіадах.

Отже, залучення учнів до багатств світової культури, естетичне виховання, розвиток художнього смаку, духовне та моральне зростання особистості, – ось ті найважливіші завдання та функції, що має реалізовувати шкільна літературна освіта. Влитися в літературу – це не лише знати, але й уміти відчувати, співпереживати, висловлювати власне ставлення до героїв, подій, зображених у художньому творі, розуміти авторський підтекст тощо. Упровадження компетентнісного підходу у навчанні забезпечується за допомогою методики критичного мислення, інтерактивних технологій навчання, екзистенційно-діалогічного підходу при вивченні літератури.

Список використаних джерел:

1. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.

Гуліта Ю.В.

студентка;

Ігнатова О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

ЗАСТОСУВАННЯ ВПРАВ ТА ЗАВДАНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ДИГІТАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Особливості методики навчання іноземних мов полягає в диференціюванні та інтеграції навчання учнів у формуванні мовних навичок (фонетичних, лексичних і граматичних) й мовленнєвих умінь (аудіювання, говоріння, письма та читання). Проблематичним є те, що без використання сучасних засобів навчання школярі чують зразки вимови лише у виконанні вчителів. Застосування технічних і дигітальних медіазасобів дозволяє чути й бачити носіїв мови в записах або онлайн, побачити притаманну артикуляцію під час мовлення.

Основною метою навчання лексики є створення необхідних передумов для формування мовної діяльності. Управління увагою школярів за допомогою дигітальних медіа засобів полягає:

- у використанні матеріалу, цікавого в змістовному плані;
- у забезпеченні кожному учневі розуміння / усвідомлення сенсу (мотивів і цілей), які пропонуються, і вправ;
- у забезпеченні знання способу виконання вправ;
- у створенні обстановки, яка має допомагати зосередженню і невимушеному спілкуванню.

Пам'ять старшокласників досить розвинена, проте легко і швидко учні запам'ятовують те, що викликає емоційний відгук та відповідає їхнім інтересам. Тому на уроках німецької мови доцільно організувати ознайомлення дітей з мовними засобами спілкування і тренування учнів у вживанні лексичного та граматичного матеріалу в ситуаціях, які пов'язані з інтересами й створюють мотиви для спілкування та взаємодії учнів між собою. Тут допоможуть дигітальні пристрої:

- підручники з цифровими додатками;
- інтерактивні онлайн-вправи;
- Інтернет із автентичними матеріалами: онлайн-журнали, статті, рекламні ролики, інтерв'ю, фільми тощо;
- власні мобільні пристрої;
- фотокамера (урок стає сучасним та креативним, орієнтованим на учнів (їх інтереси та життя за стінами закладу середньої освіти, ефективним (всі зацікавлені і уважно слухають, продуктивним (при демонстрації фото необхідно робити короткі коментарі, пояснення);
- відеокамера (учні знімають відеосюжети самостійно, а в класі відбувається перегляд і оцінювання всіх робіт);
- диктофон (записування в аудіо-форматі відповідей на певні запитання однокласників, прослуховування у групах записів із диктофону для подальшого виконання завдань: аналіз прослуханого і складання статистики або написання і презентація доповіді);
- смарт-дошка.

Тож, розглянемо вправи та завдання для формування лексичної компетенції на основі доступних в освітньому процесі дигітальних засобів. Досить багато завдань є в підручниках із цифровими додатками, коли учні мають змогу проявити свої знання з німецької, уважність та вміння орієнтуватися. Так, засвоєнню лексичних одиниць сприяють вправи *Zwischendurch Übungen*. Наприклад, учні повинні проявити свої знання про Федеративну Республіку Німеччини, переглянути відео і назвати:

- найбільші міста (*Großstädte*);
- найбільші річки (*große Flüsse*);
- найбільші федеральні землі (*große Bundesländer*);
- федеральних канцлерів (*Bundeskanzler*);
- сусідні держави (*Nachbarländer*);
- марки автомобілів (*Automarken*);
- футболістів (*Fussballspieler*);
- партії (*Parteien*).

Почати використовувати інформаційні технології на уроках німецької можна, маючи всього лише базові навички роботи з комп'ютером. Для отримання доступу до величезних онлайн-ресурсів, збереження й опрацювання текстів та інших мовних матеріалів достатньо вміти працювати з текстовим редактором (наприклад, Microsoft Word) і мати початкові навички роботи в Інтернеті [2, с. 73].

Тому популярними на уроках німецької мови стали завдання з презентаціями. Вчителі використовують їх для мовної розминки або активізації лексичних знань, а також на підсумковому уроці – учні можуть коментувати слайди презентації, описувати, те що на них бачать, розвиваючи свої розмовні навички [3, с. 56]. Наступний етап практичної роботи із презентаціями – створення їх учнями [1, с. 22].

Аби перевірити лексичні знання учнів, вчителі поводять онлайн-тестування. Інтерактивні тести, як і тести в навчальних програмах можуть бути в цікавій ігровій формі, що також важливо для підвищення мотивації учнів. Наприклад: *Jetzt wiederholen wir Gerichte. Nehmt, bitte, Plätze an unseren Computern und übt einen Test. Ich gebe euch 5 (10) Minuten.*

Сайтів, котрі можна для цього використовувати, багато. До прикладу:

www.goethe.de

www.testdaf.de

www.iik-duesseldorf.de/ctest/ctestwirt.txt.php3

www.deutsch-lernen.com/virtual/test_kurz_einleitung.htm та інші.

Використання дигітальних засобів у формуванні лексичних навичок учнів за допомогою диктофону або відео, яке вони знімають, забезпечує організацію продуктивної самостійної їх роботи. Під час записів власних висловлювань чи однокласників / ровесників учні мають можливість порівняти вимову, міміку, жести з відповідними в суб'єктивних записах (аудіо чи відео). Такі прийоми забезпечують надання висловлюванням позитивно емоційного та особистісного забарвлення.

У період карантину внаслідок масового поширення вірусу COVID-19 всі контрольні завдання учні повинні виконувати виключно у форматі WORD та відсилати на електронну пошту вчителя. Також для збагачення словникового запасу старшокласникам рекомендується переглядати відеофільми на німецькій мові за посиланнями:

– *Ticket nach Berlin*

<https://www.youtube.com/watch?v=HdXNOi2kWPM&feature=youtu.be>

– *Das ist meine Schule*

<https://www.youtube.com/watch?v=Nw1L2RbkdMc&feature=youtu.be>

– *Das Lied „Das alles ist Deutschland»*

<https://www.youtube.com/watch?v=Gqydj2zW-Wo&feature=youtu.be>

Для повторення, наприклад:

– Тема *Reisen. Подорожі*

Переглянути відеоурок «Подорожі. Найвідоміші туристичні напрямки» за посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=y9ec9V0eioY>

– Пройти онлайн тестування

<https://naurok.com.ua/test/8-pidsumkova-robota-410176.html>

– Тема: *Feste und Bräuche*. Свята і звичаї

Feste und Feiertage das Datum Folge 3

<https://www.youtube.com/watch?v=XgsisBlT-Kk>

– Пройти онлайн тестування

<https://naurok.com.ua/test/feste-und-br-uche-223118.html>

Виконані завдання учні надсилають для перевірки приватними повідомлення на електронну адресу [4, с. 68].

Варто наголосити, що використання дигітальних технологій зробило можливим навчання не тільки на уроках з учителем, але й самостійно. Популярності набуває новий формат навчання – «перевернутий клас», у якому учні готуються до уроку вдома, проглядаючи відео та виконуючи завдання до них, а на уроках більшість уваги приділяється аналізу і обговоренню пройденого самостійно матеріалу.

В умовах дистанційного навчання, внаслідок масового поширення пандемії COVID-19, вчителі проводять уроки через Skype (перевага віддається premium пакету Skype, Zoom; вони дозволяють підключати до 30 учнів, потребують зв'язку хорошої якості) та мають досвід роботи з різними навчальними платформами.

Тож, взаємна довіра, рівноправність, партнерство в спілкуванні, використання сучасних дигітальних медіа засобів викликає в учнів задоволення від навчального процесу, бажання брати в ньому участь. Однак, потрібно постійно контролювати процес досягнення поставлених цілей, а у випадку невдачі змінювати тактику роботи, шукати та виправляти недоліки.

Список використаних джерел:

1. Електронне портфоліо вчителя іноземної мови / упоряд. Т. Михайленко, Ю. Клименко, Л. Горбач. – Київ: Редакції газет гуманітарного циклу, 2013. – 104 с.
2. Інтерактивні прийоми у вивченні німецької мови / упоряд. Л. Горбач. – Київ: Шкільний світ, 2011. – 128 с.
3. Полонська Т.К. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи: метод. рек. / Т.К. Полонська. – К.: Педагогічна думка, 2014 – 80 с.
4. Steinhoff A. Lernmedien Deutsch als Fremdsprache und die Vermittlung des Passivs. – IUDICIUM Verlag GmbH München, 2011. – 312 s.

Деренько В.М.

кандидат педагогічних наук, викладач,

ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання

Національного університету

фізичного виховання і спорту України»

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ В СПОРТИВНИХ ГУРТКАХ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ШКОЛЯРІВ

Аналіз літературних джерел свідчить, що фізичний розвиток визначається як біологічний процес становлення і змін форм та функцій людського організму.

На даний час навчання в школі, виконання домашньої роботи збільшують навантаження на організм дитини, діти зовсім мало бувають на повітрі, а вихідні дні проводять біля телевізора, або грають у малорухливі «сидячі» і комп'ютерні ігри [2, с. 48]. Діти менше рухаються, більше сидять, внаслідок чого виникає дефіцит м'язової діяльності, і збільшуються статичні напруги. Діти, що додатково займаються музикою, живописом, вільний час яких скорочено, а статичний компонент збільшений, мають більш низький рівень рухової активності. Крім того, виникає необхідність засвоєння і переробки інформації, а отже, і напруга зорового апарата (читання, малювання). Недостатня рухова активність школярів у повсякденному житті несприятливо позначаються на стані їхнього здоров'я [4, с. 88].

Великі розумові і статистичні навантаження в школі, відсутність додаткової рухової активності, малорухомий спосіб життя, нерациональне харчування, приводять до того, що в більшості школярів погіршується зір, діяльність серцево-судинної і дихальної системи, порушується обмін речовин, зменшується опірність організму до різних захворювань, що приводить до погіршення стану їхнього здоров'я.

У сучасних умовах важливим завданням родини і школи в роботі зміцнення здоров'я дітей є прищеплювання учням стійкого інтересу до занять фізичними вправами в школі і дома. У зв'язку з цим необхідно використовувати усі форми фізичного виховання в школі, а також самостійні заняття фізичними вправами вдома з метою підвищення рухової активності, зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної підготовленості підлітків.

У зміцненні здоров'я населення, гармонійному розвитку особистості, в підготовці молоді до праці і захисту Батьківщини зростає значення фізичної культури та спорту [1, с. 19].

У процесі фізичного виховання школярів вирішуються різноманітні питання: виховуються морально-вольові якості особистості, виробляється необхідність в повсякденних заняттях фізичними вправами; формуються життєво важливі рухові дії та вміння виконувати їх в різноманітних умовах, розвиваються рухові якості, необхідні в праці та захисті Батьківщини. Але через недостачу часу, який по плану відводиться на фізичне виховання, вирішити ці питання тільки зусиллями школи неможливо. Організовані форми фізичного виховання, передбачені шкільним планом, складають в середньому 32% добової необхідності підлітка, а спонтанні побутові рухи – 18%-20%. Тому використання тільки різних форм фізичного виховання в режимі дня, в позакласний та вільний час може заповнити недостачу рухової активності підлітків.

Для забезпечення рухової активності школярів необхідні додаткові заняття фізичними вправами. Виниклий дефіцит руху може бути ліквідований заняттями у шкільних спортивних гуртках і секціях, а також в ДЮСШ, спортивних товариствах, тощо [3, с. 11].

Підвищити рівень рухової активності підліткам допоможуть самостійні заняття фізичними вправами в позашкільний час, виконання ранкової гігієнічної гімнастики, заняття бігом, катання на ковзанах, велосипеді, та ін. Звідси визначається одна з основних задач педагогів, батьків – залучити підлітка до регулярного заняття фізичною культурою і спортом.

Велику роль в позашкільному фізичному вихованні школярів відіграють заняття фізичною культурою та спортом у різних гуртках, секціях, спортивних клубах. До фізичного виховання підлітка треба підходити творчо, враховуючи індивідуальність кожного. За останні роки було зроблено немало для вдосконалення системи позакласних занять школярів фізичною культурою, спортом і туризмом.

Коли говорять про масовість фізкультурної, спортивної, туристичної праці мають на увазі кількість школярів, залучених до занять.

По формі організації занять фізичними вправами виділяють:

1. Масові заходи – із залученням відразу великої кількості учасників, наприклад, масові ігри, змагання, різні розваги.

2. Секційні і гуртові заняття, що охоплюють обмежену кількість школярів, окремі групи.

3. Індивідуальні заняття.

Усі форми фізичного виховання об'єднуються спільною метою і завданнями. Кожна з них, сприяючи розв'язанню загальних завдань, вирішує і специфічні. Ось чому для оптимального розв'язання всіх завдань фізичного виховання варто практикувати різноманітні форми занять шляхом запровадження фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня, широкого залучення учнів до занять спортивних секцій і гуртків, популяризації додаткових факультативних занять, відродження масових спортивно-художніх свят і днів здоров'я, різноманітних змагань і конкурсів, створюючи для цього необхідні умови.

Особлива увага в позаурочних заняттях повинна звертатися на реалізацію школярами в повсякденному житті знань, умінь і навичок, набутих на уроках.

Характерною рисою позаурочних форм занять є їхня добровільність. Тому організатори повинні піклуватися про те, аби викликати в учнів зацікавлення до них. Це досягається передусім їх високою емоційністю. Дуже важливо, щоби кожен учень міг проявити себе в них незалежно від рівня своєї підготовленості.

Показники фізичного розвитку школярів постійно, але нерівномірно зростають, що обумовлюється фізіологічними механізмами пубертатного періоду.

Список використаних джерел:

1. Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. – Київ, 2001. – 19 с.
2. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль, 2003. – 48 с.
3. «Концепція позакласної виховної роботи у ЗОШ». – Київ, 1991. – 11 с.
4. Суходольська Л.В., Фіцула М.М. Методика виховної роботи. – Тернопіль, 1998. – 88 с.

Загороднюк Н.В.

*кандидат біологічних наук, доцентка,
Херсонський державний університет*

ФОРМУВАННЯ ФІТОФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ В ШКІЛЬНОМУ ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРАКТИКУМІ (6 КЛАС)

Розвиток понять різної категорії – головна рушійна сила всього процесу навчання й виховання. Наукові поняття, сформовані у свідомості учнів, становлять основу їхніх знань, підставу для умовиводів. Якщо утворення уявлень головним чином тренує пам'ять дітей, то процес формування понять активізує їхнє логічне мислення [4].

Сучасна біологія як навчальний предмет – це система основних (фундаментальних наукових понять біології, спеціально відібраних, дидактично перероблених, розташованих у певному порядку, які розвиваються в логічній послідовності і перебувають у взаємозв'язку між собою. Основними поняттями шкільної біології є морфологічні, анатомічні, фізіологічні, систематичні, філогенетичні, екологічні, цитологічні, ембріологічні, генетичні, медичні, гігієнічні, агрономічні тощо. Процес формування понять в шкільному курсі біології є постійним і поетапним. Поняття шкільного курсу біології дуже різноманітні, пов'язані між собою різноплановими зв'язками і утворюють струнку систему. Виділення компонентів системи та встановлення зв'язків між окремими поняттями, що її утворюють, – актуальна проблема сучасної методики навчання біології [4; 6].

Розвиток понять в процесі викладання шкільного курсу біології передбачає як початкові етапи формування поняття, так і встановлення логічних зв'язків його з іншими поняттями, діалектику понять та їх застосування в нових умовах.

Формування понять нерозривно пов'язане з трансформацією знань у практичні вміння та навички. У зв'язку з формуванням понять учні мають оволодіти системою спеціальних умінь. Розвиток умінь фітофізіологічного характеру є складним. Характерною особливістю вивчення фізіологічного змісту є проведення спостережень та експериментів над рослинами [2; 3]. При вивченні фізіологічного змісту на заняттях ботаніки експеримент виступає як метод навчання; при

цьому він може бути використаний як демонстрування або бути основою лабораторної роботи студентів. Тобто, у навчальному процесі експеримент може бути використаний з дослідницькою або ілюстративною метою [2]. Під час використання експерименту як методу пізнання важливо, щоб учні засвоїли основні правила його проведення: експеримент вимагає дотримання сталості всіх умов, крім однієї, вплив якої на організм досліджується. Варіант з незмінною умовою являє собою контроль, а варіант із зміненою умовою досліджуваного є «дослідами». Під час демонстрування результатів експерименту необхідно показувати як «контрольні», так і «дослідні» об'єкти, порівнювати їх. Це дозволить закріпити дані спостережень, знайти причинно-наслідкові зв'язки [1].

В процесі планування, закладки і проведення фізіологічних експериментів з рослинними об'єктами в учнів формуються поняття про життєдіяльність рослинного організму: живлення мінеральне, поглинання води, фотосинтез, дихання рослин, цвітіння і плодоношення, ріст рослин, фенологічні фази і спокій рослин.

Оскільки, як було зазначено вище, тривалість процесів життєдіяльності у рослин не дозволяє продемонструвати їх безпосередньо на уроці, в даному випадку засобом формування знань, вмій і навичок є позаурочна науково дослідна діяльність різного змісту.

Дослідницька діяльність школярів може відбуватись як в навчальний, так і в позанавчальний час. Ці дві форми освітньої діяльності об'єднані в дослідницькому практикуму. Дослідницький практикум передбачає самостійне виконання експерименту учнем, з підсумковим звітом про результати під час уроку [5]. Дослідна робота учнів при виконанні обраної теми проходить як планування, закладка та проведення коротко- або середньотривалого експерименту. Сам експеримент рекомендовано закладати в домашніх умовах, однак учень, що відвідує біологічних гурток, має можливість виконати дослід на базі шкільного живого куточку або позашкільної учнівської лабораторії. Мета дослідницького практикуму, як і інших форм дослідної діяльності учня – вироблення особистого досвіду дослідницької діяльності у процесі розв'язання пізнавальних завдань, формування здатності до проведення спостережень та експериментів [1].

В процесі роботи над виконанням практичних завдань дослідницького практикуму відбувається формування навичок дослідницької діяльності. Одночасно, на основі отриманих раніше знань

з анатомії і морфології рослин відбувається формування та розвиток понятійного апарату в галузі фізіології рослин. Розглянемо це твердження на прикладі практичних дослідницьких завдань «Дослідження процесу росту вегетативних органів», «Спостереження за ростом пагону з бруньки», «Транспорт речовин по рослині».

Робота над виконанням завдання за темою *«Дослідження процесу росту вегетативних органів»* дозволяє виявити періодичні закономірності в інтенсивності наростання тканин багаторічних пагонів (гілки дерев) та безперервність росту верхівок коренів рослин. Вимірюючи окремі ділянки гілок дерев, спостерігаючи за тим, як росте корінь, учень переконується, що ріст пагону то активується, то пригнічується, а ріст кореня – процес постійний і безперервний.

Робота учнів над виконанням цього завдання переважно ґрунтується на спостереженні. Основою для усвідомлення побаченого є поняття про найважливіші складові рослини – пагін і корінь. На основі виконаного досліду – закріплюється поняття про ріст, формується розуміння безперервності ростових процесів, що відбуваються в рослині, і усвідомлення цього явища як унікальної характеристики рослин. Одночасно учень усвідомлює значення терміну «метамер» (на прикладі вузла, бруньки та прилеглого міжвузля), і розглядає метамерність пагону як наслідок притаманної йому періодичності росту. Паралельно закріплюються та розширюються поняття школяра про функціональні зони кореня, процес закладки яких він бачить на власні очі.

Робота над виконанням завдання за темою *«Спостереження за ростом пагону з бруньки»* передбачає поєднання експерименту та спостереження, оскільки гілка дерева з розвиненими бруньками відокремлюється від дерева і вміщається в склянку з водою до розпускання листків. При проростанні пагону з бічної або верхівкової бруньки (вегетативної, генеративної або змішаної) спочатку відокремлюються брунькові луски, далі розгортаються листки, наливають бутони. Розміри молодого пагону стрімко збільшуються. Спостереження за прокльовуванням бруньок дозволяє учням побачити процес від самого початку, як це відбувається, яка частина молодого пагону росте найбільш інтенсивно, та з'ясувати, коли в бруньці відбувається закладка майбутніх молодих органів.

Щоб дослід досяг мети, учень-виконавець має володіти комплексом понять про пагін та його складові, вміти розпізнавати верхівкові та пазушні бруньки, вузли та міжвузля. Під час виконання цього

практичного досліджується поняття про ріст вегетативних органів, формується поняття про бруньку як зародковий пагін (останнє власне і підтверджується експериментально). Учень навчається розпізнавати такі структури рослин, як брунькові луски, зародкові листки, зародкові бруньки та зародкові суцвіття (якщо серед досліджених бруньок виявиться генеративна або змішана).

Практичне дослідження *«Транспорт речовин по рослині»* спрямоване встановлення факту руху рідин по тілу рослини, стеблу і листках. Органічні та мінеральні речовини пересуваються тілом рослини в складі водного розчину. Рух рідини векторний, відбувається по провідним елементам ксилеми. Цей процес стає помітним, якщо тканини рослин напівпрозорі, а поглинений нею розчин яскраво забарвлений. Одночасно можна побачити не тільки сам факт поглинання рідини, який є процесом неочевидним, але і напрямок її руху.

Робота побудована за принципом класичного експерименту. Учні опановують основні етапи виконання наукового дослідження, набувають навичок самостійної роботи з базовим лабораторним обладнанням, вдосконалюють вміння виготовляти тимчасові фітоанатомічні препарати, покращують навички роботи з лабораторними мікроскопами. Базою для успішного виконання експерименту є сформоване поняття про провідні тканини рослин та їх розташування. Дослід формує поняття про судини ксилеми як магістральні структури вертикального переміщення рідин по рослині (знизу – вгору), а також демонструє залежність процесів поглинання рідин рослиною від параметрів довкілля (температура, закисленість розчину). Тобто закладається основа для формування поняття «екологічний фактор».

Список використаних джерел:

1. Андреева Н.Д., Рябова С.С. Исследовательская работа учащихся при обучении биологии и экологии // Биология в школе. – 2012. – № 2. – С. 34–38.
2. Грачева И.Н. Формирование исследовательских умений учащихся в процессе обучения биологии // Биология в школе. – 2009. – № 6. – С. 49–50.
3. Задорожний К.М. Дослідницька та проектна діяльність під час вивчення біології. – Харків: Основа, 2008. – 160 с.
4. Коношко В.С., Павлюченко С.М., Чубаро С.В. Методика обучения биологии: учеб. пособие для биологических спец. ВУЗов. – Минск: Книжный дом, 2004. – 256 с.

5. Навчальні програми для 5-9 класів / Міністерство освіти і науки України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

6. Пономарьов І.М, Соломін В.П., Сидельникова Г.Д. Загальна методика навчання біології. – К.: Либідь, 2006. – 590 с.

Киричук Г.Є.

доктор біологічних наук, професор;

Дік В.А.

здобувачка магістерського рівня вищої освіти,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

**РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ
«БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)
НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ОБМІН РЕЧОВИН І ЕНЕРГІЇ»**

Сьогодні навчальний процес у школі спрямований на те, що учні фактологічно знайомляться із предметом, що негативно впливає на світосприйняття, зменшує критичність мислення, з'являється відчуття завершеності науки та проникає думка, ніби всі проблеми в цій галузі вирішені. Тому методологічна складова вкрай важлива під час викладання курсу «Біологія і екологія» (профільний рівень) і використання завдань, які мають міжпредметний характер.

Вчителі біології мають забезпечити загальне формування свідомості серед підростаючого покоління, життєствердну картину світу та його основи – екологічного образу природи, природничо-наукової компетентності, які б зумовлювали екологічну вихованість, цілісне розуміння природи та світу, обмежували всюдозволеність щодо природи. З цією метою вчителі природничих наук повинні вміти реалізовувати міжпредметні зв'язки на своїх уроках [6].

Проблема міжпредметних зв'язків у педагогіці не нова, але сьогодення вимагає від школяра всебічного розвитку, а також формування в його свідомості цілісної картини світу, тому є важливим використання міжпредметних зв'язків.

Теорію міжпредметних зв'язків природничих дисциплін у навчально-виховному процесі розробляли Н. М. Буринська, Г. М. Голин, С. У Гончаренко, В. Р. Ільченко, С. Л. Капіруліна, Д. М. Кирюшкін, Л. О. Ковальчук, С. О. Кудрявцев В. М. Максимова, В. М. Мощанський, Л. Б Паламарчук, В. Г. Розумовський, М. М. Савчин, Т. М. Третьякова, М. І. Федорак, В. М. Федорова [1]. Їх роботи дають можливість для подальшого вивчення висвітленої проблеми, що є темою дослідження.

Мета роботи – визначення та дослідження реалізації міжпредметних зв'язків при викладанні навчального предмету «Біологія і екологія» (профільний рівень) на прикладі теми «Обмін речовин і енергії».

Відповідно до навчальної програми, тема «Обмін речовин і енергії» вивчається в 10-му класу. На її вивчення відводиться 50 годин для профільного рівня. Програма курсу складена так, щоб логічно продовжити вивчати матеріал основної школи. В самій темі розкривається основу функціонування біологічних систем; особливості обміну речовин в автотрофних та гетеротрофних організмів; роль ферментів і вітамінів у забезпеченні процесів обміну в клітині та організмі в цілому. Ця тема опирається на базові знання, уміння і ціннісні орієнтації учнів, здобуті в основній школі [2].

Викладання курсу «Біологія і екологія» (профільний рівень) потребує значних теоретичних та методичних знань вчителя. Реалізація міжпредметного підходу залежить від ретельної підготовки до уроку, розробки конспектів та чіткого і якісного календарного планування, яке включає основні компетентності, практики, лабораторні заняття та проектні роботи, а також в ньому прописані завдання міжпредметного циклу [5].

Здійснення міжпредметних зв'язків при викладанні навчального предмету «Біологія і екологія» (профільний рівень) відбувається ефективніше при дотриманні системи методичних умов. Перш за все, учителю необхідно глибоко усвідомити загальну мету здійснення міжпредметних зв'язків в навчальному процесі, а саме: забезпечити послідовне формування наукового світогляду учнів, розуміння ними закономірностей наукового розвитку й усвідомлене застосування теоретичних знань до аналізу й оцінки фактів, явищ і процесів реальної дійсності [4].

Під час навчання варто відображати застосування, розвиток, закріплення та узагальнення знань і вмінь, набутих учнями під час вивчення інших предметів.

На сьогодні вчитель біології має в своєму розпорядженні достатньо великий вибір форм, методів і прийомів ефективною реалізації міжпредметних зв'язків. Важливо лише враховувати при цьому вікові й індивідуальні особливості учнів, рівень їхньої підготовки та постійно підтримувати їхній інтерес [3]. Слід також ретельно добирати інформацію з інших навчальних предметів, щоб додаткові відомості не перевантажували урок і не закривали собою зміст біологічного навчального матеріалу.

Дослідження реалізації міжпредметних зв'язків проводилося в 10-А та 10-Б класах, на прикладі теми «Обмін речовин і енергії». В 10-А класі на уроках використовувалися методи та прийоми ефективною реалізації міжпредметних зв'язків. В 10-Б класі, уроки проводилися на ту ж тему але не було реалізовано міжпредметні зв'язки. Після перевірки рівня знань було помітно що учні 10-А класу мають кращий середній бал. На уроках, де було реалізовано міжпредметні зв'язки учні не тільки поглиблюють уявлення про предмет, розширюють кругозір, але й сприяють формуванню різнобічно розвиненої, гармонійно і інтелектуально розвиненої особистості. Також такі уроки краще сприяють підвищенню мотивації навчання, формуванню пізнавального інтересу учнів, цілісної наукової картини світу і розгляду явища з декількох сторін.

В основному під час уроків з теми «Обмін речовин і енергії» здійснюється інтеграція знань біології та хімії, які пояснюють значення неорганічних і органічних сполук для організму, також броунівський рух, який є основою біохімічних реакцій метаболізму. Звісно реалізується інтеграція знань біології та фізики, які пояснюють рух рідин по організму. Частково реалізується інтеграція біології та математики, скільки потрібно підраховувати різні біологічні задачі.

Отже, зв'язок між предметами – це природний процес. Міжпредметні зв'язки дають можливість сформулювати чітку картину світу, науково пояснити явища природи та їх зв'язок. На основі проведених досліджень ми робимо висновок, що в рівень знань учнів відрізняється. Причиною цього є застосування міжпредметних зв'язків у одного із класів.

Список використаних джерел:

1. Гурьев А. И. Межпредметные связи в теории и практике современного образования. Инновационные процессы в системе современного образования / А.И. Гурьев. – РИО «Универ-Принт», 1999. – 93 с.

2. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти (Біологія і екологія 10-11 класи Профільний рівень). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/biologiya-i-ekologiya-10-11-profilnij-riven.docx>

6. Боднарчук О.І. Основи психології і педагогіки / О.І. Боднарчук, Л.І. Боднарчук. – К.: МАУП, 2002. – 256 с.

4. Бурмак Г.М. Використання міжпредметних зв'язків у формуванні основних компетентностей учнів на уроках біології / Г.М. Бурмак. – 2010. – № 34-36. – С. 2–10.

5. Максимова В.Н. Межпредметные связи в процессе обучения / В.Н. Максимова. – М.: Просвещение, 1989. – 122 с.

6. Салівон Н.В. Формування ключових компетентностей на уроках біології через використання сучасних інноваційних педтехнологій // Н.В. Салівон. – 2008. – № 34-36. – С. 29–40.

Коноваленко Л.А.

вчитель початкових класів,

Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 114

**ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ
ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.
МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ**

Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку в учнів основ екологічної культури. Самою природою обумовлено соціальне призначення дитинства – адаптація дитини до природи і суспільства, здатність брати відповідальність за свої вчинки перед людьми, рослинним і тваринним світом. Початкова школа дає можливість сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань для подальшої бази вивчення природничо-математичного циклу, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини у довкіллі, через ознайомлення з рослинним і тваринним світом, розкриття взаємозв'язків і взаємозалежностей у природі, вивчення та дослідження куточків рідного краю.

Знання про природу розвивають ерудицію, світогляд, мислення, мовлення, волю, почуття, уяву, творчі та дослідницькі здібності, спостережливість, екологічну культуру, позитивні моральні якості, навички навчальної праці, різноманітні теоретичні й практичні способи діяльності, зокрема способи пізнавальної діяльності, сприяють успішній адаптації у навколишньому середовищі.

Першооснови екологічного мислення закладаються в сім'ї, яка покликана прищепити дітям систему екологічних цінностей, норм поведінки у природному середовищі. Тому працюю у тісному взаємозв'язку із сім'єю. Завдання цієї співпраці – через казки, міфи, ігри розвивати пізнавальні здібності дітей, знайомити їх з елементарними зв'язками живої і неживої природи, впливом людини на природне середовище, завдяки чому в дитини формуватиметься потреба у спілкуванні з природою.

Переконана, що любов до природи слід виховувати з раннього дитинства. *«Дітей, що не вміють це ходити, – писав Г. Ващенко, – треба частіше виносити на свіже повітря, щоб вони могли бачити рідне небо, дерева, квіти, різних тварин. Все це залишається в дитячій душі, осяяє почуттям радості, і покладе основи любові до рідної природи».*

Матеріал про екологічні зв'язки повинен бути обов'язковим елементом змісту як уроку вивчення нового матеріалу, так і узагальнюючого уроку.

Для кращого усвідомлення цієї закономірності проводжу *екологічну гру «Павутинка»*: Розподіляю ролі, кожній дитині даю табличку з відповідною назвою чи малюнком. Учні стають у коло, один із них тримає клубок ниток і розпочинаю гру: «Я липа, мені потрібне Сонце» ... Інші учні по черзі продовжують: «Сонце нагріває повітря», «Повітрям дихає білочка», «Білочка їсть горішки лощини», «На ліщині живуть комахи», «Комах їдять жаби», «Жаб поїдають лелеки», «Лелеки приносять радість людям», «Людям потрібне Сонце» ... Перший гравець тримає кінець нитки, а клубок кидає «Сонцю», від нього він мандрує до «Повітря», «Білочки», «Ліщини» ... і так доти, всі гравці не будуть пов'язані між собою клубком ниток. На завершення гри пропоную ситуативні завдання: Що трапиться, якщо... (Менше тепла і світла надходитиме від Сонця, бо його закриють хмари диму; всіх комах знищать отрутохімікатами; нерозумні діти повбивають жаб і т. п.).

Таким чином діти роблять висновок про необхідність підтримання природної рівноваги і небезпеку її порушення внаслідок діяльності людини.

Я підсумок, наголошую, що взаємозв'язки у природі вивчає наука екологія. Вчені-екологи основним завданням людства вважають збереження нашої планети і життя на ній рівновагу.

На уроках природознавства *ознайомлюю учнів з Державними документами про охорону природи.*

Перевірку засвоєння екологічних знань учнями проводжу методом *тестування.*

Але норми і правила поведінки будуть погано засвоєні, якщо не враховуватимуться умови екологічного виховання.

Перша найважливіша умова – екологічне виховання учнів повинне проводитися в системі, з використанням місцевого краєзнавчого матеріалу, з урахуванням спадкоємності, поступового ускладнення і поглиблення окремих елементів від 1 до 4 класу.

Друга неодмінна умова – треба активно залучати молодших школярів до посильних для них практичних справ по охороні місцевих природних ресурсів. Таких справ дуже багато: це внутрішнє і зовнішнє озеленення школи, догляд за квітниками, шефство над лісовими ділянками там, збір плодів і насіння лугових і деревинно-чагарникових рослин, прибирання вітролому, охорона і підгодівля птахів, шефство над пам'ятниками природи в ході вивчення рідного краю і тому подібне.

В своїй педагогічній практиці використовую основні методи екологічного виховання засобами народних традицій: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький методи. Так, у рамках пояснювально-ілюстративного методу повідомляю учням інформацію про навколишнє середовище і народні традиції ставлення до природи за допомогою усного слова (розповідь, пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література), наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів), практичного показу способів діяльності у природі (догляд за рослинами на пришкільній ділянці, догляд за тваринами у живому куточку тощо). При цьому діти слухають, дивляться, читають, спостерігають, співвідносять нову інформацію про природні об'єкти з раніше засвоєної і запам'ятовують. Користуючись цим методом, доводжу до свідомості учні зміст, суть і значення народних традицій ставлення до природи.

У рамках частково-пошуковою методу вчитель може спрямувати діяльність школярів на самостійне виконання окремих кроків до пошуку знань про природні об'єкти. Наприклад, за допомогою цього методу у третьому класі на уроці: «Підсумки спостережень за неживою і живою природою та працею людей (весняний сезон)»: розбираємо з учнями прислів'я: «Квітень – водою, травень – з травою». Перед усім звертаю увагу до спостережень самих учнів, до вже набутих знань, життєвого досвіду. Діти мають висловлювати свої судження: чому ж, коли у квітні багато вологи, то у травні розкішні трави. Усі відповіді учнів я узагальнюю і зроблю висновок про взаємозв'язки у природі, про залежність росту і розвитку рослин від атмосферних опадів.

Застосовуючи дослідницький метод, необхідно враховувати його основну мету – навчити учнів самостійно пізнавати природу. Доцільно пропонувати такі завдання, які забезпечували б творче застосування учнями основних знань про природу при вивченні природознавства, оволодіння рисами творчої діяльності, поступове зростання складності природознавчих проблем. Крім того, вчитель має контролювати хід роботи учнів, перевіряти підсумки роботи і організувати їх обговорення.

Екологічне виховання молодших школярів має неодмінно поєднуватись з екологічною освітою. А його з успіхом можна здійснювати в такій формі навчання як ігрові. Гратися люблять, як відомо, усі діти і, включаючи в урок ігрові моменти, можна зацікавити учнів предметом навіть самих пасивних. Використовуючи гру, ніякого відступу від програми не допускається, тому що гра є тільки засобом досягнення тієї мети, тих завдань, що закладені в шкільній програмі та засоби підвищення ефективності навчання.

Для розвитку творчих здібностей школярів у ставленні екологічної культури учнів особливе місце займає саме ігрова діяльність. Вона формує досвід сприйняття екологічно правильних рішень, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі, сприяє створенню зв'язку між навчанням і застосуванням знань на практиці. Педагогічно правильно організована ігрова діяльність формує досвід, дає змогу досягти повного їх самовираження, активності і свободи дій, що розумно поєднуються з вимогами взаємної поваги, пізнання навколишнього середовища, відчуття краси природи та її гармонії, розвитком почуття любові й турботливого ставлення до її об'єктів.

Зі всього сказаного ранне витікає, що екологічне навчання і виховання, засноване на розкритті конкретних екологічних зв'язків, допоможе учням засвоювати правила і норми поведінки в природі. Останні, в свою чергу, не будуть голосливими твердженнями, а будуть усвідомленими і осмисленими переконаннями кожного учня.

Список використаних джерел:

1. Білогубка І.С. Екологічне виховання учнів початкових класів на уроках природознавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ostriv.in.ua>
2. Даценко Г. Екологічна освіта як аспект гуманізації шкільного навчання та виховання // Біологія. – 2007. – № 10 (квітень). – С. 5–6.

Котліна А.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІДЕАЛЬНОГО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Семінар – як форма навчальної діяльності використовується для вивчення багатьох предметів у закладі вищої освіти. Гостро постає проблема належної підготовки та проведення цієї форми роботи. Під час підготовки до семінару у студентів є можливість систематизувати і розширити свої знання, на занятті в процесі дискусії оволодіти уміннями і навичками використовувати ці теоретичні знання щодо даного предмету.

Саме тому існує нагальна потреба у вирішенні даної проблеми шляхом формулювання загальних принципів організації семінарського заняття, етапів підготовки, варіантів та особливості проведення семінарів у закладі вищої освіти.

Дослідженням основних форм організації навчальних занять (лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття) займались К. Баханов, А. Булда, В. Власов, О. Гурська, П. Мороз, О. Пометун, В. Сотниченко, Т. Чубукова. Науковці, що визначали основні переваги та недоліки семінарських занять: С. Вітвицька, Л. Каніщенко, А. Кузьмінський,

З. Курлянд, В. Лозова, В. Ординський, М. Фіцула. Ефективність підготовки та проведення семінарських занять вивчали О. Кузьменко, Н. Решетняк.

Отож, семінар – форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів шляхом підготовки індивідуально виконаних завдань.

Головна мета семінару – забезпечити студентам можливість опанувати вміннями й навичками використання теоретичних знань стосовно особливостей галузі, що вивчається, систематизувати опрацьовану ними літературу, зіставивши її з матеріалом лекції, формувати вміння критично оцінювати різні джерела знань [2]. Семінар звичайно проводять з однією академічною групою, якщо вона замала, то об'єднують з іншими групами, щоб загальна чисельність студентів не перевищувала 30 осіб [4].

Семінарські заняття є гнучкою формою навчання, що припускає поряд з роллю викладача, що спрямовує інтенсивну самостійну роботу майбутніх фахівців. Семінар пов'язаний з усіма видами навчальної роботи, і насамперед з лекційним викладанням і самостійними заняттями студентів. Тому ефективність семінару багато в чому залежить від якості лекцій і самопідготовки студентів.

Семінару притаманні чотири основні функції:

1. Поглиблення, конкретизація, систематизація знань, набутих на лекціях і під час самостійної роботи.
2. Розвиток навичок самостійної роботи.
3. Заохочення до наукових досліджень.
4. Контроль за якістю засвоєння студентами матеріалу [3].

Види семінарських занять (за професором А.М. Алексюком):

1. Семінар запитань і відповідей.
2. Семінар – розгорнута бесіда: передбачає попередню підготовку студентів з визначених завдань.
3. Семінар – колективне читання: студенти зачитують тексти, коментуючи їх зміст з позицій розвитку сучасної науки.
4. Семінар, що передбачає усні відповіді студентів з наступним їх обговоренням.
5. Семінар-дискусія: студенти, маючи програму, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті.

6. Семінар, що передбачає обговорення й оцінювання письмових рефератів студентів.

7. Семінар-конференція: студенти завчасно готують доповіді, виступають з ними, відповідають на запитання своїх колег.

8. Семінар – теоретична конференція: проводиться зі студентами кількох груп курсу на основі вивчення об'ємного розділу чи цілої дисципліни.

9. Семінар – вирішення проблемних завдань: проводиться на основі створення проблемних ситуацій, виділення проблемних завдань і праці над їх розв'язанням.

10. Семінар – пресконференція: кілька студентів готують повідомлення з вузлових питань, а всі учасники включаються в їх обговорення.

11. Семінар – «мозковий штурм»: студенти завчасно ознайомлюються з важливими проблемними завданнями, які потребують вирішення; під час семінару вносять конкретні пропозиції щодо розв'язання проблеми. Усі пропозиції записують, систематизують і визначають найбільш доцільні [1].

Завдяки розповсюдженості проведення семінарських занять у закладах вищої освіти та взаємозв'язкам з усіма видами навчальної діяльності, вони відіграють значну роль у формуванні лідерських умінь у майбутніх управлінців.

В листопаді 2019 року було проведено дослідження щодо підвищення ефективності семінарських занять. Використано емпіричний метод педагогічного дослідження – анкетування. Вибірка становить 34 студенти факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

В результаті аналізу відповідей з'ясовано нагальні проблеми щодо проведення семінарів на факультеті та сильні сторони та подальші шляхи змін.

До сильних сторін віднесено: варіативність форм роботи на семінарі; активна позиція викладача і студентів на занятті: додаткові завдання, спрямовані на поглиблення знань і зміцнення міжпредметних зв'язків.

Розвиток лідерських умінь на семінарах відбувається завдяки:

- активності групи;
- включеності в процес всіх учасників;
- розв'язанні дискусійних питань, практичних завдань/ кейсів, що спонукають кожного подумати і знайти власний погляд на бачення питання чи проблеми (підвищення майстерності у веденні дискусії);

- семінарів у вигляді тренінгу, де викладач виступає у ролі ментора;
- опрацюванні питань у парі/трійці (в мінігрупах) з обговоренням проблемного питання, презентацією напрацювань у вигляді схеми/моделі рішення;
- здобуттю досвіду виступів.

Ще з першого курсу перед багатьма студентами постає питання: «Як навчитись ефективно «вчитись» в умовах закладу вищої освіти?», що прямо впливає на подальшу організацію свого навчання, успішність та розвиток професійного потенціалу особистості.

Було розроблено низку методичних рекомендацій для подальшої організації та проведення семінарських занять, а саме:

- проводити зі студентами 1-2 курсів кілька установчих занять, де відпрацювати вміння роботи із першоджерелами, Інтернетом, як ресурсом пошуку інформації, сформуванню навичку критично аналізувати інформацію;
- відпрацювати із групою студентів порядок підготовки до семінарського заняття, варіанти, як зробити кожне семінарське заняття цікавим;
- провести кілька семінарів з ролями (наприклад, ведучий, хронометрист, доповідачі).

Список використаних джерел:

1. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : Навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с.
2. Марушкевич А.А. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 415 с.
3. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник / О.В. Малихін, І.Г. Павленко, О.О. Лаврентьєва, Г.І. Матукова. Київ : КНТ, 2014. 262 с.
4. Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка : затверджено Вченою радою 07.05.18, протокол № 10. Введено в дію наказом № 716-32 від 31.08.2018. URL: <http://nmc.univ.kiev.ua/doc.htm>

Кравченко А.В.

студентка,

Херсонський державний університет

ФІТОБІОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ В ШКІЛЬНОМУ ДОСЛІДНИЦЬКОМУ ПРАКТИКУМІ (6 КЛАС)

Виховання в учнів здатності до самонавчання та саморозвитку – одне з найважливіших завдань, покладених на сучасну національну школу. Один з досить популярних способів, який працює не тільки на реальність, але і на перспективу – залучення школярів до дослідницької діяльності. Курс «Біологія» – той самий компонент освітнього процесу, зміст якого передбачає залучення учнів до основ науково-дослідної роботи, і в його програмі дослідницький компонент відображений різнопланово [1; 4; 7; 8]. Серед емпіричних методик пізнання найбільш активна взаємодія між об'єктом дослідження та дослідником відбувається під час експерименту. Експеримент – активне та цілеспрямоване втручання у перебіг досліджуваного процесу, зміна об'єкту або відтворення процесу в спеціально створених контрольованих умовах [2]. При вивченні біології учні ставлять експерименти при виконанні проєктів та завдань дослідницького практикуму.

Дослідницький практикум – форма освітньої діяльності учня, що об'єднує практичну і дослідницьку складову освітнього процесу, спосіб інтеграції уроків з окремими формами позакласної роботи. Це обов'язкова складова освіти, з чітко визначеними темами та місцем в розкладі [5; 9]. Практикум передбачає самостійне виконання експерименту учнем, з підсумковим звітом про результати під час проходження уроку.

Виконання учнями завдань дослідницького практикуму при вивченні біології в 6му (біологія рослин та грибів) та 8му (біологія людини) класах. В змісті теми «Рослини» заплановано виконання таких дослідницьких практичних робіт: «Дослідження процесу росту вегетативних органів», «Спостереження за розвитком пагона з бруньки», «Транспорт речовин по рослині», «Вегетативне розмноження рослин», «Дослідження умов проростання насінин» [7; 8]. Схема виконання завдань відповідає всім етапам класичного фітофізіологічного

експерименту [3; 10]. Крім отримання нових знань, виконання завдань дослідницького практикуму спрямоване на формування у школярів здатності до проведення всіх етапів наукового дослідження, вміння працювати з обладнанням та приладами.

Розглянемо особливості експериментальної діяльності школярів на прикладі виконання завдань теми «Транспорт речовин по рослині». *Метою* виконання завдання є дослідження процесу пересування рідин по тілу рослини і напрямку впливу на цей процес зовнішніх умов. *Підготовчий етап* експерименту покладений на вчителя. В процесі підготовки вчитель повинен забезпечити наявність необхідного для дослідження *матеріально-технічного* обладнання. Обладнання включає: фотоапарат (телефон з камерою), блокнот і ручка для нотаток, кристалізатор або металева ємкість аналогічної форми, чотири прозорі склянки (або широкогорлі пласкодонні колби) на 200 мл, кип'ячена охолоджена вода, набір кольорових канцелярських стікерів, розчин барвника метиленового синього (можна також використати сині чорнила для принтера), 9% розчин столового оцту, дистильована вода в дозаторі, пластиковий шприц без голки на 2 мл, препарувальне скло (20 x 20 см), скальпель або лезо, пінцет, препарувальні голки, предметні і покривні скельця, канцелярські леза; оптичний лабораторний мікроскоп системи МикМед або Биолам, нагрівач для води, спиртовий термометр; піддослідні рослини бальзаміну кімнатного (*Impatiens sultani*).

На *другому етапі* виконання експерименту вчитель разом з учнями обговорює теоретичні питання, на які їм слід спиратись при виконанні роботи, та пояснює, які закономірності життєдіяльності рослин вони мають виявити.

Теоретичні відомості. Органічні та мінеральні речовини пересуваються тілом рослини в складі водного розчину. У вищій рослині даний процес керується низкою рушійних сил. Кореневий тиск, «нижній кінцевий двигун», забезпечує надходження розчину в кореневу систему. Транспірація з поверхні листків, «верхній кінцевий двигун», наче поршнем, підтягує воду до поверхні випаровування. Пересування рідини по провідній системі рослин підтримується явищами адгезії та когезії [3; 6; 10]. Інтенсивність процесів залежить від стану рослини та від характеристик рідини, що поглинається. Рух рідини векторний, відбувається по провідним елементам ксилеми. Цей процес стає помітним, якщо поверхневі тканини стебел рослин позбавлені вираженої пігментації, а поглинений нею розчин яскраво забарвлений. В цьому

випадку кольорова рідина просвічується крізь прозорі стінки судин, паренхіму та кірку стебел. Одночасно можна побачити не тільки сам факт поглинання рідини, але і напрямок її руху.

Наступним етапом йде *планування окремих етапів експерименту* – розподіл тем для виконання. При виконанні завдань дослідницького практикуму учні можуть працювати індивідуально, парами, групами. Дослідження транспорту рідини по рослинах виконується в чотирьох варіантах. Відповідно, виконавці розбиваються на чотири робочих групи (оптимально – кожна по два школяра), кожній з яких видається своє завдання.

Хід роботи. Склянки (пласкодонні колби) заповнюють однаковою кількістю охолодженої кип'яченої води. Маркують склянки стікерами «Варіант № 1», «Варіант № 2», «Варіант № 3», «Варіант № 4». Воду в склянках Варіантів № 1 – № 3 зафарбовують метиленовим синім (2-4 краплини на склянку). Варіант № 4 – залишається прозорим. В склянку № 2 додають 1 мл столового оцту (за допомогою шприца). Кристалзатор (металева мисочка) наповнюють на третину теплою водою з температурою 60°C; температуру регулюють шляхом поступового змішування гарячої та холодної води.

Зрізають 4 гілочки з рослини бальзаміну садового. Гілки вибирають приблизно однакового розміру (близько 15 см завдовжки), з більш-менш однаковою кількістю листків. Гілки ставлять в склянки з підготовленими розчинами (холодна зафарбована вода, підкислена зафарбована вода, тепла зафарбована вода, прозора вода – контрольних зразок).

Протягом 60 хв спостерігають за тим, як судини в стеблі бальзаміну зафарбовуються в синій колір і стають помітними як темні тяжі; зміни помітні краще, якщо порівнювати піддослідні рослини варіанту № 1, № 2, № 3 з контрольною рослиною № 4.

Через 60 хвилин дослід зупиняють і порівнюють результати. Відзначають, на яку висоту стебла піднялося сине забарвлення в піддослідних варіантах, чи присутній барвник в листках. Найвищим має бути підняття рідини у варіанті з підігрітою водою. У варіанті з підкисленим розчином висота підняття розчину повинна бути мінімальною.

Зі стебел піддослідних гілочок бальзаміну роблять тимчасові анатомічні препарати поперечного зрізу стебла. Розглядають їх під мікроскопом, знаходять судини ксилеми, відзначають їх забарвлення. Описують побачене. Занотовують результат, фотографуючи рослини в

склянках та анатомічні препарати. Роблять висновок про те, по якій структурі відбувається рух речовин по рослині, в якому напрямку [3; 10].

Після розподілу тем вчитель роздає учням інструктивні картки для виконання, розроблені відповідно до вищепредставленого ходу роботи. Кожній групі пояснюють особливості закладки досліду, вказує на прогнозований час отримання результатів. В процесі видачі інструктивних карток учням оголошується дата та урок, коли вони мають представити однокласникам результати виконання досліду.

Далі учні *закладають досліди*, поетапно фіксуючи результати. Описаний експеримент триває 1,5-2 години. Контроль за виконанням з боку вчителя може здійснюватися або безпосередньо під час досліду, або дистанційно (якщо учні виконують експеримент самостійно). В другому випадку виконавці пересилають вчителю (за допомогою електронної пошти, Viber, Telegramm або інших месенджерів) фотознімки закладених експериментів та їх результатів. *Записи спостережень* учень під час дослідження транспорту рідини по рослині може вести в тій формі, яка йому більше підходить: робити записи в паперовому зошиті, вести електронний щоденник, записувати короткі відеороліки або аудіозаписи.

По досягненні запланованої мети виконавці складають *підсумковий звіт*. Звіт оформляється у вигляді демонстраційної презентації, з описом теоретичного підґрунтя досліду, ходу роботи та отриманого результату. Презентацію виконавці представляють під час уроку біології, присвяченому ґрунтовому, повітряному та водному живленню рослин. Роль демонстраційного матеріалу також відіграють рослини в склянках із забарвленою водою.

Загалом передбачені програмою «Біологія. 6-9 класи» теми дослідницького практикуму є роботами дослідницького характеру. Їх можна розглядати як міждисциплінарні еколого-біологічні проекти, оскільки досліджувані процеси життєдіяльності рослин тісно пов'язані з показниками факторів довкілля. Дослідження особливостей росту вегетативних органів, механізму транспорту речовин по рослині, умов проростання насіння дозволяє учням побачити зв'язок між напрямком процесів життєдіяльності рослин та змінами параметрів навколишнього середовища. В таких експериментах передбачається проведення порівняння, що є складовою справжнього наукового досліду. Вироблення здатності проводити порівняння та робити з цього висновки – крок до формування в учня наукового мислення та наукового світогляду.

Список використаних джерел:

1. Біологія: Підручник для загальноосв. навч. закладів. 6-й кл. / Л.І. Остапченко та ін. – Київ: «Генеза», 2014. – 224 с.
2. Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 142 с. URL: <https://uk.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/ck-pravo/metod-naukov-doclidzhen.pdf> (дата звернення: 13.04.2020).
3. Загороднюк Н.В., Мельник Р.П. Фізіологія рослин: методичні рекомендації до лабораторних занять (2-ге видання, перероблене і доповнене). – Херсон: ФОП Вишемірський В.С., 2019. – 100 с.
4. Костіков І.Ю. Біологія: підручник для 6 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2014. – 256 с.
5. Міронець Л.П., Ланчинська А.С. Методика організації дослідницького практикуму з біології рослин у основній школі // Актуальні питання природничо-математичної освіти. – 2018. – Випуск 1(11). – С. 17–22.
6. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. – К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 392 с.
7. Навчальні програми для 5-9 класів / Міністерство освіти і науки України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
8. Типові освітні програми для 2-11 класів / Міністерство освіти і науки України: Офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/tipovi-osvitni-programi-dlya-2-11-klasiv> (дата звернення: 20.10.2020).
9. Шульдик В.І. Практикум з методики біології. – Умань: Алмі, 2007. – 180 с.
10. Фізіологія рослин: Практикум / О.В. Брайон та ін. за ред М.М. Мусієнка. – К.: Вища школа, 1995. – 191 с.

Kryvanych Y.S.

Student;

Kovalova O.K.

Ph.D in Philology, Associate Professor,

University of Customs and Finance

SONG AS AN EFFECTIVE COMPONENT OF THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

The urgency of the topic is due to the need for further improvement of the methods of studying foreign language for the implementation of social problems. Knowledge of English is an integral part of a modern successful person. Fluent language proficiency allows you to accelerate career growth in many areas, study and internships abroad, and make traveling abroad more comfortable.

There are many different ways to learn a foreign language in our time. These include classical courses, the communicative method, and visual methodology, and verbal-logical, but one of the most widely used for deepening knowledge of a foreign language is the song method [6].

The transmission of various information in the form of text, the acquisition of knowledge and assimilation of the necessary material through the song – this is endorsed by almost all peoples and tested by centuries, a method that has found its application and in practice. After all, it gives the opportunity to expand the vocabulary, to improve the understanding of the language and to better understand the mentality and culture of the country.

All of us have our own hobbies. It can be research, music, computers, business, sports, etc. In our days, the media, such as the Internet, television and the press, is giving practically unlimited amounts of material on any standard matters, because we live in an age of information.

There is only one nuance: most of the world's resources are in English.

English is often called the language of communication. And why? Apparently, because of the fact that all humanity on the planet did not negotiate decided to communicate exactly in this language (about 1,500,000,000 people in the world speak English; another 1,000,000,000 people learn this language) [1].

The English language is becoming more popular, and the feasibility study is not reduced, therefore, constantly updated technologies and methods of foreign language acquisition to make learning more comfortable and effective.

There are so-called «language schools», during learning in which students improve their knowledge, also not less popular are online courses and any learning via computer, phone and other gadgets. Gradually gaining popularity an independent study of a foreign language.

Immersion principle is the most effective principle of learning a foreign language. This is probably one of the most difficult principle in terms of implementation in the process of independent language learning. Because immersion involves creating a certain language environment. Without this principle, the chance to learn English at least on an average level independently will be reduced. The language environment can be created by watching movies or TV series in English, listening to audio materials. Besides, you can also study English with short videos from the BBC. The language environment can be found: conversational clubs are created on the basis of almost every language school. For language practice and development, the ability to perceive English by ear – fits perfectly. That's why the songs here will be perfectly served, because they are one of the best and effective methods for learning English, because the musical material allows you to improve your language skills effectively.

Plato himself wrote in his time that music is the most powerful tool for learning [2].

Songs, like any other work of art, are characterized by a communicative function, that is, the transfer of the contents of its intended content by the author. At the same time, unlike educational texts of the whole ethnographic nature, which primarily inform the reader (or listener), that is, they influence his intellect and memory, the song as a country-study material affects the emotions of man and its figurative and artistic memory. Thus, from the point of view of the methodology, the song in English, as an example of the sound of a foreign language, adequately reflects the peculiarities of the life, culture and everyday life of the people of the English-speaking countries.

Musical English content can not only improve listening comprehension, but also help you learn English grammar, expand vocabulary.

There is strong scientific evidence that music helps to learn a foreign language. In addition, there is the so-called «Mozart effect» – the concept according to which listening to classical music increases the efficiency of mental activity, including the ability to learn [3].

Songs and music almost always contain a lot of useful words, phrases and expressions. And since their target audience is the native speakers, they include modern language and spoken conversions. The language of songs is

simple and completely usable if you choose the right music. And being able to recognize which words are most frequently used can help learners prioritize which words to learn first [5]. By the way, thanks to the rhymed lines, the lyrics and unfamiliar words will be remembered easier than the textbook vocabulary.

Listening to the songs will allow you to focus on your own pronunciation and understanding of the rhythm, intonation and tact of the English language, as well as you, of course, automatically work on audition. Favorite songs will help you to get used to the sound of English.

The songs repeat most of the words and sound images, so they easily remain in memory. Most likely, you have noticed it on your own experience. The music has an amazing ability to «stuck» in our heads. All of this can be used to study English.

However, when learning English using songs, you should take into account wrong grammar (It is known that the word «everyone» in English is used singularly, but Canadians from the Nickelback group destroy faith in this grammar rule by the song Believe It or Not, which confidently sings: «Believe it or not, everyone **have** things that they hide ... «, when according to the rules there should be **have**. We draw a conclusion: grammar is better to teach by textbooks, and the song in this regard is simply to enjoy.) and for the sake of rhythm and rhyme, authors often miss words or use the wrong forms and accents.

To start, choose the songs you will learn. Then turn on the selected song and listen several times. The next step is analysis of the text and listening to the song and at the same time reading the text. After that – trying to chant and sing by memory. And, sure, repetition – have a teaching experience.

By following these recommendations, you will notice a worthy result: learning only 1 song per week, for example, during the year, in total you will receive 52 studied songs, a new vocabulary that can't be forgotten [4].

References:

1. Nikitenko Z.N., Osianova O.M. To the problem of the allocation of a cultural component in the content of English language teaching at elementary school: Foreign languages at school. – 1993. – № 3, p. 14–17.
2. Orlova N.F. Improving the spoken language of senior students using musical clarity. – Moscow: Enlightenment, 1991. – 370 p.
3. Vereninova Zh.B. The role of the song in teaching English pronunciation // Foreign languages in school. – 1998. – № 6, pp. 65–70.

4. Music and you – NY: Macmillan, 1988. – 290 p.

5. Mariusz Kruk, Mark Peterson. New Technological Applications for Foreign and Second Language Learning and Teaching. – Published in the United States of America by IGI Global Information Science Reference (an imprint of IGI Global). – 2020.

6. Judith V. Boettcher Rita-Marie Conrad. The Online Teaching Survival Guide. – 2016.

Лазаренко О.В.

старший викладач,

Менська дитяча музична школа

АНСАМБЛЕВА ГРА ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ

Безперечно, однією з найбільш ефективних форм взаємодії із учнем було, є і буде індивідуальне заняття в межах навчального процесу у музичній школі. У науковій літературі неодноразово наголошувалось на важливості диференційного підходу викладача до своїх вихованців, котрий полягає у тому, що конкретна дитина та її здібності знаходяться в центрі уваги наставника. Поряд з цим варто відзначити, що багато викладачів несправедливо недооцінюють ефективність колективних форм взаємодії учнів як засобу у становленні творчої особистості.

Актуальність даної теми не викликає сумнівів. Дане питання було широко осмислене у працях низки дослідників, а саме: Ф. Ліпса, М. Імханицького, О. Полевіної, В. Ражнікова, Г. Коган, Ю. Цігарелли, Л. Циганюк, В. Ушеніна.

Метою нашого дослідження є вивчення та аналіз роботи викладача з ансамблем у музичній школі.

Перш за все, варто визначити переваги ансамблю як колективної форми музикування. На нашу думку, вислів американського поета і філософа, одного з найвидатніших мислителів і письменників США XIX ст. Ральфа Емерсона: «Спільна праця запалює в людях таку лють звершення, яку вони рідко можуть досягти поодиночі» є дуже влучним.

Ансамбль у перекладі з французької мови – разом. Поняття «ансамбль» означає поєднання різних елементів, що зустрічається у багатьох видах мистецтва. Музичний ансамбль – колективна форма гри, при якій всі

музики спільними зусиллями розкривають художній зміст твору. «Мистецтво ансамблевого виконання базується на вмінні виконавця зіставляти свою художню індивідуальність, свій стиль виконання та технічні прийоми з індивідуальністю, стилем та прийомами виконання партнерів, що забезпечує злагоджене виконання в цілому [1, с. 170].

Отож, ансамбль має надзвичайно важливе значення у процесі виховання різностороннього музиканта та формування кругозору учня музичної школи, адже виховує наступні якості: вміння слухати не лише своє виконання, а й загальне звучання всієї музичної тканини п'єси, вміння зацікавити своїми ідеями інших виконавців, сприяє активізації творчої уяви, розвитку музичного слуху, усіх видів пам'яті, як-от: раціональної, логічної, аналітичної, тощо і підвищує почуття відповідальності та товариства.

Оскільки робота з ансамблем є складним багаторівневим процесом, то важливо виокремити наступні етапи у роботі з колективом: підбір виконавців, налагодження чіткого розкладу репетицій, підбір репертуару, робота над музичним твором, робота в переддень концертного виступу і безпосередньо концертний виступ.

У межах першого етапу роботи з колективом бажано формувати ансамбль з учнів, які мають спільні інтереси, смаки, риси характеру та приблизно однаковий рівень володіння інструментом. Однак специфіка занять у музичній школі полягає у тому, що діти з різним рівнем знань, умінь та навичок проявляють бажання стати частинкою ансамблю. Ми вважаємо, що їм обов'язково потрібно надати таку можливість, бо навіть якщо дитина буде грати найпростішу партію, вона буде розвивати в собі якості, зазначені вище, й отримувати моральне та естетичне задоволення.

Що стосується розкладу репетицій ансамблю, то варто забезпечити наявність як спільних репетицій, так й індивідуальних занять та роботи над окремими партіями. Кожна з цих форм роботи має важливе значення у формуванні свідомого ставлення дитини до процесу навчання.

Варто наголосити на важливості й такого етапу роботи з колективом як підбір репертуару. Останній повинен включати різні за стилем, характером та формою твори вітчизняних та зарубіжних композиторів. Залучення учнів до процесу вибору репертуару в подальшому може пришвидшити процес вивчення твору.

Щодо роботи над музичним твором, необхідно виділити наступні етапи: ознайомлення учнів з твором в цілому, що передбачає створення інтелектуального та емоційного враження; технічне освоєння засобів

виразності, як-от: робота над динамікою, ритмом, темпом, тощо; а також робота щодо втілення художнього образу твору.

Враховуючи те, що концертний виступ є завершальним етапом творчої роботи колективу, вважаємо надзвичайно важливою синергію педагога та учнів саме у переддень концертного виступу. Це і вміння ефектно вийти на сцену, і зовнішній вигляд, й одночасний невимушений уклін, моральний і психологічний стан дітей, фізична витривалість, і зоровий та слуховий контакт членів ансамблю між собою та слухачами, і певні психологічні прийоми та вправи, що тісно пов'язані з фізіологією виконавців.

Концертний виступ – своєрідне свято в житті колективу. Саме цей етап потребує максимальної концентрації та емоційної «віддачі» учнів, тому вони відчувають неабияку відповідальність. Це почуття в свою чергу призводить до хвилювання. Бажано на даному етапі, аби викладач знав про особливості реагування організму кожної дитини на стресові ситуації, адже вони можуть бути дуже непередбачуваними.

Важливий педагогічний момент полягає в тому, як стверджував Ф. Ліпс, що педагогу не слід давати останні настанови, що стосуються інтерпретації. В учнів своя психіка, вони вже налаштувалися по-своєму, і подібні поради перед виходом на сцену можуть лише викликати скутість, невпевненість. Корисніше в даному випадку допомогти їм психологічно налаштуватися на максимальну віддачу [2, с. 146].

На думку багатьох музикантів, однією з головних причин, що викликають хвилювання і навіть деякий страх, є боязнь забути текст. «По-моєму, пам'ять – майже єдина причина хвилювання перед публічним виступом, – писав Ф. Бузоні. – Хвилюються перш за все тому, що бояться «забути»» [2, с. 148]. Оскільки саме боязнь забути текст і призводить до скутості та нервозності, то треба обов'язково заспокоїти учнів та налаштувати їх так, аби навіть якщо вони і зіб'ються, то могли гідно вийти з такої ситуації, не зациклюючись на невдалому моменті, адже не дарма кажуть, що не помиляється той, хто нічого не робить.

Ще одним ключовим моментом, на думку Ф. Ліпса, є те, що запам'ятовувати слід музику, а не формальну послідовність нот. Важливо, щоб інтонація запам'ятовувалася з емоційною свідомістю, під впливом логіки розвитку. Наприклад, ніхто не забуває текст там, де продовження як би само напрашується [2, с. 152].

Отже, ансамблева гра посідає провідне місце у процесі розвитку здібностей юних музикантів. Кожен етап роботи з ансамблем повинен

бути виваженим, цілеспрямованим та результативним. Колективний характер роботи на кожному з етапів є запорукою формування свідомого ставлення до справи, приносить моральне та естетичне задоволення, виховує почуття відповідальності і робить клас ансамблю ефективною формою навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел:

1. Музыкальная энциклопедия в 6 томах. Гл. ред. Келдыш Ю.В. Москва : Сов композитор, 1978–1982 г. Т. 1, Т. 4. 6176 с.
2. Липс Ф. Искусство игры на баяне. Москва : Музыка, 1985. 158 с.
3. Бузони Ф. «О пионистическом мастерстве». В кн.: Исполнительское искусство зарубежных стран. 1962. Вып. 1. 176 с.
4. Петрушин В.И. «Музыкальная психология» : учебник и практикум для академического бакалаврата. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2017. 380 с.
5. Ушенин В. Работа с ансамблем русских народных инструментов : Методическое пособие. Москва, 1986.
6. Готлиб А. Основы ансамблевой техники. Москва, 1971. 94 с.

Лисюк Т.Ю.

студент,

Науковий керівник: Киричук Г.Є.

доктор біологічних наук, професор,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ «БІОЛОГІЯ І ЕКОЛОГІЯ» (ПРОФІЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

В системі освіти відбуваються динамічні зміни протягом багатьох років. Основна дидактична мета освітнього процесу – це виховання цілеспрямованої, багатогранної, вихованої особистості із багатим набором персональних навичок, що готова до життя в прогресивному суспільстві, яке швидко розвивається [5].

Природничі науки, зокрема біологія, прямо впливає на виконання поставленого завдання. Важливим аспектом викладання біології – це зв'язок предмету з іншими дисциплінами. Міжпредметні зв'язки допомагають краще освоїти матеріал, критично його усвідомити та практично освоїти. Застосування міжпредметних зв'язків відбувається із початкової школи і триває до закінчення навчання. Міжпредметні зв'язки під час вивчення природничих наук проявляються у старшій школі найкраще, оскільки в 10-х та 11-х класах є можливість вивчати два типи курсів – Інтегрований курс, який включає вивчення фізики, хімії, географії та біології в одному «пакеті»; курс «Біологія і Екологія», який включає вивчення біології та екологічної грамотності. Саме тому старша школа є хорошим прикладом для вивчення міжпредметних зв'язків [1; 4].

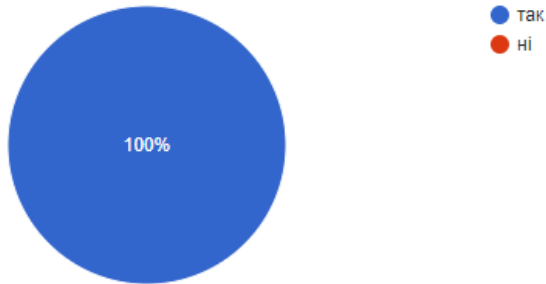
Міжпредметні зв'язки – один із найважливіших аспектів вивчення навчальних дисциплін та світу навколо. Завдання міжпредметного змісту включають в себе активну взаємодію учнів між собою, вчителя з учнями, що формує позитивну атмосферу навчання та покращує запам'ятовування теоретичного і практичного матеріалу [2]. Досліджень, що стосуються впровадження таких завдань, доволі багато, проте зараз активно вводиться інтегрований курс у вивчення природничих дисциплін, що ставить нові завдання перед вчителями, методистами. Інтегрований курс «Біологія і екологія» є експериментальним і має на меті проаналізувати методику викладання предмету з максимальним використанням завдань міжпредметного змісту для реалізації мети курсу – об'єднати знання з фізики, географії, хімії, біології в один сегмент, який наочно та практично продемонструє суцільність світу та його тонкий взаємозв'язок [3; 6]. Саме тому вивчення міжпредметного підходу є актуальним на часі і вимагає ретельного вивчення зв'язків між різними предметами та їх реалізацією в процесі викладання природничих дисциплін, а саме – біології.

Для дослідження реалізації міжпредметних зв'язків під час викладання навчального предмету «Біологія і екологія» було проведено анкетування серед педагогічних працівників приватного навчального закладу «Generation 22» міста Києва. Опитування здійснювалось за допомогою використання Google Форм.

Метою цього дослідження було перевірити наскільки вчителі володіють знаннями про міжпредметні зв'язки та, за допомогою яких методів відбувається реалізація міжпредметного підходу. Також на меті було визначити, якого типу завдання, що мають міжпредметний

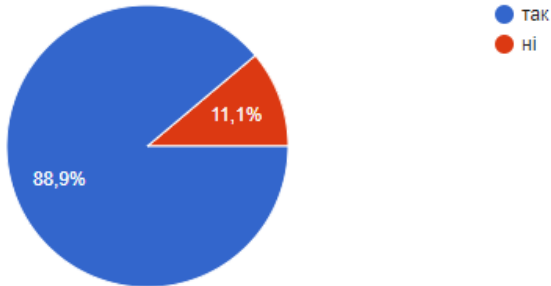
характер, подобаються учням і мають максимальний ефект для них в процесі навчання.

В опитуванні взяло участь 20 вчителів, які викладають предмети різних циклів. Результати показали, що 88% вчителів мають знання про міжпредметні зв'язки і усвідомленні в їх використанні та практикують завдання міжпредметного змісту на своїх уроках.

Діаграма 1. Чи знаєте ви, що таке міжпредметні зв'язки?

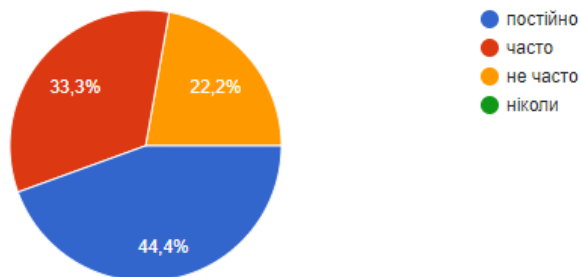
Подальше опитування показало, що 100% вчителів підтримують реалізацію міжпредметних зв'язків в навчальному процесі, в тому числі і в курсі «Біологія і екологія».

Діаграма 2. Необхідність застосування міжпредметного підходу в освітньому процесі

Така статистика показує важливість реалізації міжпредметних зв'язків в процесі навчання. Адже цей підхід сприяє всебічному розвитку учня як особистості.

В результаті анкетування було виявлено, що застосування завдань міжпредметного змісту дуже сильно варіює. Лише 44,4% вчителів постійно, систематично використовують завдання такого типу на своїх уроках, 33,3% відсотки часто застосовують такі завдання, а інші 22,2% рідко застосовують міжпредметний підхід під час викладання свого предмету. Таке відсоткове співвідношення показує, що не всі педагоги готові інтегрувати завдання з міжпредметним змістом у свій урок або не знають як правильно це зробити.

Діаграма 3. Наскільки часто педагоги застосовують завдання міжпредметного змісту на уроках

Згідно результатів опитування було виявлено, що основними методами реалізації міжпредметного підходу є такі форми та методи навчання – проектна діяльність, проведення аналогій, скрайбінг, групова робота, експеримент та інші.

Отже, сучасні вчителі, методисти схиляються до того, що впровадження завдань, які мають міжпредметний зміст – це одне з основних завдань сучасної освіти і нині існує багато інструментів для реалізації даного задуму. Міжпредметний підхід – це та складова навчального процесу, що стимулює до розвитку та модернізації освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Біда О.Г. Міжпредметні зв'язки природничих дисциплін початкової і основної школи / О.Г. Біда // Біологія і хімія в школі. – 2002. – № 3. – С. 17–23.
2. Владімірова В.А. Концептуальні засади інтеграційних процесів у методиці викладання природничих наук / В.А. Владімірова // Біологія. – 2004. – № 3. – С. 34–37.

3. Медведок Є.К. Реалізація міжпредметних зв'язків як умова інтеграції змісту освіти / Є.К. Медведок // Біологія. – 2004. – № 9. – С. 15–18.

4. Навчальна програма Біологія і Екологія 10-11 класи профільний рівень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

5. Нова Українська Школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/>

6. Кремень В.Г. Основні засади розвитку освіти України / Василь Григорович Кремень. – Київ: Тернопіль, 2004.

7. Проценко І.В. Інтегрований підхід до загальної біологічної освіти в умовах спеціалізації навчально-виховного процесу / І.В. Проценко // Біологія. – 2005. – № 1. – С. 23–25.

Лім К.Е.

студент,

Херсонський державний університет

**НАВЧАННЯ РЕФЛЕКСИВНОГО ЧИТАННЯ
УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ «THE SMILE» R. BRADBURY)**

Рефлексія та рефлексивне мислення відіграє важливу роль у сучасному освітньому процесі. Для ефективного викладання та у свою чергу, засвоєння іноземної мови, метою і засобом якої є іншомовне спілкування, важлива особистість, насамперед, викладача, його знання психології, широкий кругозір, вміння залучити до процесу спілкування, створити оптимальні для нього умови, враховувати індивідуально-психологічні особливості, особистісні характеристики учнів – учасників спілкування, їх психологічну сумісність, стиль пізнавальної діяльності, мовні особливості суб'єктів, вплив вербальних і невербальних компонентів психіки на оволодіння мовою, особливості мотивації і пам'яті, рівень розвитку абстрактного мислення.

Таким чином, необхідно приділяти особливу увагу вивченню особистості того, хто навчається, його потребам і факторам, що впливають на успішність навчання.

Рефлексивне читання з'явилося порівняно недавно, проте, вивчивши суть рефлексії і встановивши особливості і місце процесу «читання», ми можемо підвести підсумок і охарактеризувати рефлексивне читання як процес, суть якого полягає в тому, щоб не просто прочитати текст, а залучитися до нього, зрозуміти його сенс, ідею, після чого дати власну думку і оцінку, ґрунтуючись на своїх почуттях і самосвідомості.

Рефлексивне читання має на увазі оволодіння такими вміннями як: передбачення змісту предметного плану тексту по заголовку; розуміння основної думки тексту; формування системи аргументів; зіставлення різних точок зору і джерел інформації щодо заданої тематики; виконання смислового згортання виділених фактів і думок; розуміння призначення різних видів текстів; розуміння імпліцитної інформації тексту (інформація, яка явно в тексті не виражена, але існує, як підтекст і може бути домислена читачем), зіставлення ілюстративного матеріалу з інформацією тексту; вираження інформації тексту у вигляді коротких записів або есе; розрізнення теми і підтеми тексту; постановка перед собою цілі читання, спрямованого на розуміння корисної в даний момент інформації; використання різної техніки розуміння прочитаного; аналіз зміни свого емоційного стану в процесі читання; розуміння душевного стану персонажів тексту і співпереживання їм.

Учні мають бути допитливими і мати новаторські ідеї, які можуть застосовувати, творити, і об'єднувати знання, щоб забезпечувати рішення проблем/задач. Це той ідеал, якого усі учителі і учні повинні прагнути досягти. Виникає питання, чи здатні учні досягти цих ідеалів і якщо ні, то як їм може допомогти вчитель.

Визначивши суть ключових понять, можна зробити висновок, що читання займає особливе місце при навчанні іноземній мові, а рефлексія є специфічною рисою такого інноваційного виду як рефлексивне читання. Отже, в нашому подальшому дослідженні буде доведена безпосередня ефективність систем навчання рефлексивного читання як засобу розвитку усної мови.

Розглянемо більш детально мету та схему проведення прийому «Сенквейн» описаний у навчально-методичному посібнику для вчителів (Козира В.М.) [10, с. 36]:

Сенквейн – короткий неримований вірш з 5 рядків має схожість з японською поезією, винайдений американською поетесою Аделаїдою Крепс. Має структуру: п'ять рядків, кількість слів в кожному рядку

строго регламентована: іменник, два прикметника, три дієслова, вираз із чотирьох слів та іменник. Правила складання сенккана:

– 1-й рядок – *1 слово* – головна тема чи об'єкт обговорення (іменник чи займенник).

– 2-й рядок – *2 слова*, що описують властивості, ознаки, характеристики об'єкта (прикметники, дієприкметники).

– 3-й рядок – *3 слова*, що описують дії, характерні для об'єкта (дієслова, дієприкметники).

– 4-й рядок – *фраза з 4-х слів*, де автор висловлює особисте ставлення до теми.

– 5-й рядок – *слово-резюме*, ключова характеристика або нова інтерпретація об'єкта.

Приєм «Сенквейн» є цікавим для учнів і має багато позитивних моментів: забезпечує міжпредметні зв'язки, розвиває творчі здібності учнів, викликає інтерес і навіть захоплення предметом, процесом навчання в цілому.

Пропонуємо приклад сенквейну із прочитаного твору «The Smile»

R. Bradbury:

Community

Doomed and cheap

Scoffing, misthinking, destroying

People without bright future

A boy

Цей прийом добре розвиває образне мислення, концентрацію знань, допомагає переосмисленню отриманої інформації, вираженню своєї позиції щодо теми, а також мотивує до вивчення нових понять. Застосовується як творчий підсумок прочитаного, вивченого на уроці матеріалу.

Отже, використовуючи такий прийом як «сінквейн» (п'ятивірш) А. Крепс, учитель допомагає учням розвинути навичку рефлексивного мислення та використовувати текст, як джерело інформації більш продуктивно. Такий прийом здатен посилювати механізми рефлексії, навчати рефлексивному читанню, технологічно його забезпечувати.

Список використаних джерел:

1. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навчально-методичний посібник для вчителів / В.М. Козира. – Тернопіль: ТОКІППО, 2017. – 60 с.

Лозниця В.С.

студентка,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ЗОБРАЖЕННЯ ЛЮДИНИ В РУСІ ГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тіло людини дуже складний конструктивний об'єкт, зображення якого потребує певних вмінь і знань. Різноманіття фактур і форм одягу, волосся та тіла викликає труднощі щодо їх відтворення у живописі, академічному рисунку, графіці та вимагає ґрунтовного аналізу анатомічної конструкції тіла і правильного визначення кольорової гами для неоднорідного забарвлення шкіри.

Для студентів, які вже мають початкові знання про тіло будову людини та володіють достатнім рівнем навичок з живопису та рисунку, труднощів виникатиме менше. Завданням викладача університету є не стільки ознайомлення студентів з новими знаннями, скільки поглиблення вже отриманих, ознайомлення з новими техніками та прийомами образотворчого мистецтва та допомога у віднайденні власного художнього стилю.

Вивчаючи наукові праці Н. Хажилової [3] та її рекомендації щодо послідовності ведення занять з вивчення фігури людини в живописі, можна зробити висновок про необхідність послідовної роботи над зображенням різноманітних натурників за умов обмеження в часі при роботі з ними. Завдяки такому підходу у студентів не має можливості детально розглядати постать людини, а виникає необхідність миттєво знаходити ключові характеристики натурників. Також збагачується зоровий досвід за рахунок більшого кола людей, яких доводиться малювати. Звісно за умов довготривалих аудиторних заняттях є можливість детально вивчити натуру з усіх ракурсів та безпомилково відтворювати її з пам'яті. Але виникають труднощі при роботі з наступними завданнями, оскільки для успішного виконання студенту доводиться знову детально вивчати кожен нову натуру. При короткострокових нарисах, які рекомендує Н. Хажилова [3], студенту доводиться миттєво підлаштовуватись та аналізувати постать людини,

що в подальшому дозволяє в більш спокійній атмосфері завершити за необхідності картину, оскільки всі ключові та характерні людині риси вже зображені, другорядні допрацювати самостійно не складно.

Н. Ли [1] стверджує необхідність ґрунтовного підходу до вивчення фігури людини саме з анатомічної точки зору, знань про кістки та м'язи людини, особливості її руху. Завдяки послідовному виконанню зображення предметів, тварин та людей, як рекомендує Н. Ли [1], можна запобігти помилкам в завершеній роботі. Виконуючи побудову фігури людини поетапно, від загальних обрисів і вісей, можна з самого початку відстежити правильність встановлення основних ліній, пропорцій, постави фігури, скорочення постаті в перспективі. Однак, на мою думку, для більш ефективного вивчення теми людина у русі, після ознайомлення зі складовими елементами тіла людини, краще піти від зворотного. Тобто виконувати зображення людини на око, так, як ти це бачиш, а після цього робити аналіз постаті. Такий процес допоможе поєднати отриманні знання з тим, що ми бачимо. У такому випадку мозок студентів починає аналізувати фігуру людини відразу, як її побачить, спираючись на ключові опорні точки. Це в подальшій роботі дозволить з анатомічною точністю відтворювати будь-яку постать людини навіть в дуже складних позиціях, що позитивно відобразиться на самостійній художній творчості студента.

Метою статті є дослідження оптимальних методів зображення графічними матеріалами людини в русі.

У процесі навчання застосовують його різні дидактичні принципи, що допомагають оптимізувати навчальний процес. Ми погоджуємося із Н. Хажиловою [3] щодо необхідності врахування вікових та індивідуальних особливостей студентів (першокурсники, третьокурсники, сильні та слабкі сторони в навичках зображення), рівня вже отриманих знань і вмінь на момент вивчення певної теми.

Студенти вищих навчальних закладів вже володіють початковими здібностями роботи в графічних та живописних техніках, наявне об'ємно-просторове мислення, розуміння колірно-тональних співвідношень складних об'єктів і форм, що значною мірою полегшує вивчення складних тем, таких як зображення людини у русі. Проте певні труднощі все ж залишаються.

Молоді студенти-художники для якісного та анатомічно достовірного зображення фігури людини вивчають пластичну анатомію та пластичну анатомію в динаміці. Як зазначає Ю. Скрипник [2], для достовірного

відтворення натури необхідно не лише бачити, але й розуміти будову того, що ти зображуєш. Завдяки знанням про будову тіла людини, розуміння розташування його складових, функцій зображення стає більш переконливим та живим. Для кращого вивчення даної теми доцільно ставити перед студентами завдання зображувати різних людей у різних складних позиціях чи з цікавими рухами. Після цього робити аналіз постави мініатюрними схематичними малюнками скелету людини з врахуванням грудної клітини та тазового поясу, спростивши зображення до ліній і загальних обрисів кісток. З обов'язковим нанесенням середньої лінії та ліній перспективного скорочення грудної клітини, тазового та плечового поясу. Це складне завдання, але й цікаве.

Фігуру людини доцільно зображувати будь-якими матеріалами: аквареллю, маслом, вугіллям, олівцем ручкою тощо. На початковому етапі вивчення теми «Зображення людини у русі» краще використовувати м'які матеріали та виконувати короткострокові нариси різноманітних людей на вулиці. Така робота має значну перевагу над аудиторними довготривалими роботами, оскільки дає можливість працювати з більшим колом людей різного віку, статі та зовнішності. Подібне завдання допомагає розвинути навички просторового мислення та здатність швидко знаходити і відтворювати головне в зображуваній людині. Оскільки існує обмеженість в часі: всі об'єкти (перехожі, люди, рисунки яких виконуються) рухаються і повернути їх в попереднє положення, аби краще роздивитись чи щось підправити – є неможливим.

Завдання нарисів, на думку Н. Хажилової [3], передати загальне враження від натури, її характерні особливості, рухи та пропорції. Швидкий ескіз-нарис є чудовою підготовкою для подальшого відтворення фігури людини у техніці графіка. Також дозволяє розвинути пам'ять, увагу та окомір. Робота над рисами оточуючих нас людей – це важливий етап вивчення людини у русі, обов'язковий щодо всіх дисциплін образотворчого циклу.

Головна мета навчання – це вивчення та розуміння будови зображуваного об'єкта, а вибір зображувальних засобів вже залежить від конкретного завдання, обраних матеріалів і дисципліни, яка вивчається. Робота над короткостроковими рисами носить творчий характер, так як у процесі роботи над ним проявляється самостійність студента у виборі: матеріалів для роботи, методом роботи, оригінальність у вирішенні поставленої задачі. При виконанні зображення людини у русі чи то в аудиторії чи поза її межами, відразу проявляються прогалини у

знаннях з пластичної анатомії студентів. Для якісного зображення недостатньо знати загальні обриси та форми. Корисним є вивчення та запам'ятовування відносних розмірів кісток, що розташовані поруч, їх пропорцій відносно одна одній та відносно всього скелету. Без цих знань неможливо відтворити фігуру людини у русі на папері. Під час руху більш активно починає працювати перспектива, і розуміння розмірів загальних та окремих частин тіла допоможе не лише достовірно відтворити рухи людини, але й пропорційно якісно відтворити їх, враховуючи скорочення в перспективі.

У ході виконання вище описаного завдання, у студентів формуються такі компетентності:

- навички працювати м'якими матеріалами;
- знання з пластичної анатомії людини в динаміці;
- навички відтворювати складні об'єкти у русі графічними засобами виразності.

Для закріплення вивчення даної теми студентам пропонується виконання зображення одягненої людини у русі в графічних техніках. Користуючись отриманими знаннями та напрацьованим матеріалом у ході виконання нарисів, студент з легкістю може відтворити постать людини у русі з подальшим зображенням одягу з достовірним відтворенням його складок та об'єму постаті. Враховуючи все вищесказане, описані методичні підходи є доцільними у навчанні зображення фігури людини у русі у вищих художніх навчальних закладах.

Список використаних джерел:

1. Ли Н. Рисунок. Основы учебного академического рисунка. Москва : Эксмо, 2015.
2. Скрипник Ю. Як намалювати людину, поради італійського викладача : веб-сайт. URL: <https://blog.mann-ivanov-ferber.ru/2017/05/15/kak-narisovat-cheloveka-sovety-ot-italyanskogo-prepodavatelya/> (дата звернення: 10.11.2020).
3. Хажилова Н. Методика работы над изображением фигуры человека : веб-сайт. URL: <https://infourok.ru/statya-metodika-raboti-nad-izobrazheniem-figuri-cheloveka-2750577.html> (дата звернення: 10.11.2020).

Маштега Л.П.

викладач вищої категорії,

Вище професійне училище № 25 м. Києва

ПЕРЕВЕРНУТЕ НАВЧАННЯ – КЛЮЧОВА ТЕНДЕНЦІЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОСТІ

Під час пандемії доводиться працювати і з учнями, які навчаються безпосередньо в класі, і з тими, які перебувають на самоізоляції й навчаються онлайн. Моделюючи заняття в системі змішаного навчання, важливо правильно розподіляти матеріал між онлайн- та офлайн- частинами.

Під час пошуку нової ідеї, яка б перетворила учня від пасивного відвідувача уроку на активного й втягненого в процес навчання, вирішила спробувати ротаційну модель змішаного навчання, зокрема такий її підвид, як перевернуте навчання.

Перевернуте навчання передбачає опановування теоретичного матеріалу учнями самостійно, а виконання практичних завдань – з педагогом.

Основоположниками технології «Перевернуте навчання» стали викладачі Аарон Самс і Джонатан Бергманн (США). У 2008 році вони записували відеоролики зі своїми лекціями та надсилали їх на домашнє опрацювання своїм учням [2].

Потреба в нових освітніх концепціях стала виникати все частіше, бо традиційні методи проведення уроків мають низку недоліків:

- учні часто не можуть встигнути все записати чи усвідомити на уроці;
- деяким учням нецікаво, вони впевнені, що можуть про все прочитати в інтернеті чи з підручника;
- викладачеві доводиться повторювати один і той же матеріал по кілька разів різним групам;
- під час уроку залишається мало часу на практичні завдання.

Модель «Перевернуте навчання» дозволяє учневі для підготування до уроку використовувати зручні підручники, попередньо ознайомлюватися з новим матеріалом удома, використовувати інформаційні матеріали, на уроці – отримувати короткі пояснення-уточнення матеріалу, отримувати оцінки під час виконання практичної роботи [1].

Що треба зробити, щоб така модель уроку спрацювала на всі сто?

Викладач має підготувати кілька відеозаписів з поясненнями на тиждень (це можуть бути як власні розробки, так і запозичені) та надати до них доступ учням.

Учні зможуть переглянути їх вдома в зручний для себе час. Якщо щось буде не зрозуміло, то здобувач освіти завжди матиме змогу переглянути матеріал ще раз, пошукати відповідь у довідниках або підготувати запитання, щоб потім поставити їх викладачеві на уроці.

А під час уроку учні разом із педагогом виконують практичні завдання, обговорюють питання, які виникли, та разом виявляють прогалини в знаннях, які слід заповнити.

Реалізація методу.

1. Розробіть відеоматеріали для учнів за програмою.
2. Установіть чіткі терміни виконання завдань.
3. Забезпечте доступ до цифрових матеріалів усім учням (електронна пошта, диск, флешка, месенджери).
4. Складіть інструкцію щодо нового методу навчання.

Для ефективного впровадження моделі «Перевернуте навчання» використовуйте Padlet (мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації; віртуальну дошку), Google Classroom (платформу, для створення віртуального класу), Learningapps (онлайн-сервіс для створення інтерактивних вправ), naurok.com (освітній онлайн-портал інтерактивних завдань для контролю знань та засвоєння вивченого матеріалу), предметні блоги (сайти), хмарне сховище Google Drive, YouTube, соціальні мережі.

Технологія «Перевернуте навчання» має багато переваг:

Для викладача

Виступає в ролі координатора
Змінює організацію навчальної діяльності
Легкий спосіб діагностики якості знань
Можливість залучення батьків до навчального процесу

Для учнів

Якісний електронний освітній ресурс
Підвищення мотивації для навчання
Матеріал доступний у будь-який час
Зручний темп оволодіння матеріалом
Критична оцінка альтернативних джерел знань
Допомога один одному в навчанні

Але існують і недоліки перевернутого навчання

Для викладача	Для учнів
Залежність від технічного оснащення учнів	Тривалий час за комп'ютером
Добре володіння ІКТ-технологіями	Не всі мають комп'ютери та доступ до інтернету
Великий об'єм технічної підготовчої роботи	Не всі вміють працювати самостійно
	Не всі виконують д/з, яке є обов'язковою частиною уроку

Під час використання «перевернутого навчання» кардинально змінюється роль учня, котрий стає не «споживачем», а активним учасником освітнього процесу, а викладач створює умови для здійснення пізнавальної діяльності учнів і супроводжує їх навчання. Забезпечується постійна інтерактивна комунікація за межами освітнього закладу та активізується пізнавальна активність та навчальна діяльність учнів. Технологія «перевернутого навчання» спонукає до розвитку дослідницьких умінь та дозволяє працювати в зручний час. Ця технологія допомагає організувати безперервне дистанційне навчання під час карантину.

Список використаних джерел:

1. Борисенко Валентина. Перевернутий клас / Майстерня педагога. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/bitstream>
2. Розенберг Тіна. «Перевернутий клас» – метод оволодіння / «The New York Times». – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2013/10/23/in-flipped-classrooms-a-method-for-mastery>

Пляшко Н.В.

магістрант,

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ВИЩА НЕРВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ» У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ БІОЛОГІЇ

Згідно із «Концепцією Нової української школи», кожен навчальний предмет, і біологія зокрема, розглядаються як засіб розвитку особистості учня. На підставі компетентнісного підходу, знання які отримає дитина в школі мають забезпечити успішну її самореалізацію в соціумі та облаштування особистого життя.

Насиченість програмового матеріалу біології термінами і науковим змістом роблять навчальний предмет достатньо складним для розуміння дитиною шкільного віку. Проте правильний вибір і доцільне застосування методів навчання дозволять забезпечити ефективність освітнього процесу.

Вивченням особливостей методики навчання біології займалися: Задорожний К., Боганець Н., Баюрко Н., Мельник Л. та ін. [1; 4–5].

Метою роботи є проаналізувати особливості вивчення теми «Вища нервова діяльність» в шкільному курсі біології.

У програмі з біології для загальноосвітніх навчальних закладів тема «Вища нервова діяльність» виділена в окремий розділ на вивчення якого відведено 7 год. Під час вивчення цієї теми відбувається реалізація наскрізної змістовної лінії «Здоров'я і безпека». Завданням якої є становлення учня як емоційно стійкого члена суспільства, здатного вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище [6].

Для реалізації змістової лінії можна скористатися проектом «Вчимося жити разом». Зокрема, тренінги «Характер людини», «Цінності – основа характеру», «Самооцінка характеру», «Самовизначення і вибір професії» «Емоційна саморегуляція», «Спілкування і розбудова стосунків», які дозволять сформувати в учнів усвідомлення про важливість самовиховання у формуванні особистості [2].

Також при вивченні теми «Вища нервова діяльність» можна використати матеріали із посібника «Захисти себе від ВІЛ». Тренінги

життєвих навичок «Будуємо рівноправні стосунки», «Вчимося приймати рішення», «Протидія тиску і маніпуляціям», ««НІ» алкоголю, наркотикам, спільному користуванню предметами, які колють або ріжуть», дозволять сформуванню усвідомлення про безпечний вплив соціальних факторів на формування особистості [3].

Формуванню навичок дослідницької діяльності в учнів сприяє проведення лабораторного дослідження «Реакції знищ на світло», практичних робіт «Дослідження різних видів пам'яті», «Дослідження властивостей уваги» та дослідницького практикуму «Визначення особистого типу вищої нервової діяльності». Ці роботи дозволяють учням краще пізнати себе і розвинути всі свої можливості [7].

Велике значення в освітньому процесі має вибір методів та технологій навчання. Найпоширенішими з них є проектне навчання, інтерактивні технології, використання мультимедійних засобів у процесі навчання, технології ігрового навчання. Також, успішність уроків біології, зокрема вивчення теми «Вища нервова діяльність», забезпечується використанням інтерактивних вправ, таких як : «Мікрофон», «Незакінчене речення», «Мозковий штурм», «Броунівський рух», «Ажурна пилка», «Коло ідей», «метод ПРЕС».

Реалізація наскрізної змістовної лінії «Здоров'я і безпека» та успішне засвоєння навчального матеріалу з теми «Вища нервова діяльність» забезпечать учням доцільну поведінку в мінливих умовах життя, що полягає в здатності набувати індивідуальний життєвий досвід та отримати корисний пристосувальний результат. Ефективність цього процесу буде залежати від підбору педагогом змістового наповнення навчального матеріалу, а також вибору методів і технологій навчання.

Список використаних джерел:

1. Боганець Н.П. Інтерактивні технології на уроках біології та в позаурочній діяльності. *Біологія : наук.-метод. журн.* 2006. № 17–18. С. 31–34.
2. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. та інші. Вчимося жити разом : Посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). Київ : Видавництво «Алатон», 2017. 376 с.
3. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок : Посібник для учнів старшого підліткового та юнацького віку. Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 2012. 168 с.
4. Задорожний К.М. Нові педагогічні технології для вчителів біології. Харків : Основа, 2009. 140 с.

5. Мельник Л.С. Формування ключових компетентностей методами інтерактивного навчання. *Біологія в школах України*. 2008. № 5. С. 32.

6. Програма з біології для 6-9 класів для загальноосвітніх шкіл. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/navchalni-prohramy-5-9-klasy>

7. Шмалей С.В., Гасюк О.М., Головченко І.В., Редька І.В. Фізіологія вищої нервової діяльності : Методичні рекомендації. Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. С. 73.

Chernii L.V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer of Foreign Language Department;*

Meleshchenko V.O.

*Candidate of Philology Sciences,
Lecturer of Foreign Language Department,
Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University*

COMPETENCY BASED FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN NEW UKRAINIAN SCHOOL

Modern school has to fit the needs of 21st century learners. Schools today are faced with the task of equipping children with fundamental life skills. In 2018 the system of New Ukrainian School was implemented where students acquire skills and abilities to obtain knowledge independently and apply them in practice. The Law of Ukraine «On Education» (2017) emphasizes that the main goal of education is «the comprehensive development of a person, the formation of values which are necessary for a successful self-realization of competences, the education of responsible citizens who are capable of conscious social choice and the direction of their activities in favor of others people and society, enriching on this basis intellectual, economic, creative and cultural potential of the Ukrainian people, raising the educational level of citizens in order to ensure a sustainable development of Ukraine and its European choice» [5].

According to that law, new state standards of secondary, vocational, and higher education use a competency approach. The idea of competency based approach is not new. It involves shifting the emphasis on the accumulation of normatively defined knowledge, skills and abilities to act and apply the

experience on practice. Competence can be used as an organising principle of curriculum. In a competency-based curriculum, exit profiles specify the classes of situations that learners must be able to handle competently by the end of their education. Depending on the type of education, these classes of situations are identified either on the basis of real-life or work-related situations or on the internal logic of the discipline in question. Basic key life competencies of New Ukrainian School include: 1) Communication in the national language (and mother tongue, if different). 2) Communication in foreign languages. 3) Mathematical literacy. 4) Competencies in Science and Technology. 5) ICT and digital competencies. 6) Lifelong learning skill. 7) Sense of entrepreneurship. 8) Social and civic competencies. 9) Cultural awareness. 10) Environmental awareness and healthy lifestyles [5].

In accordance with the general purpose of education, the aim of foreign language education is the formation of foreign language communicative competence for direct and indirect intercultural communication, which ensures the development of other key competencies and meet the various needs of the child.

The lesson of a foreign language should be syncretic. First, competence-oriented to the formation of key life needs of communication with foreign-speaking children, self-realization in a foreign-speaking society. Secondly, innovative with regard to the use of technology and digital technologies without which civilized space simply does not exist today. Thirdly, communicatively aimed. All three conditions are subject to a common concept – child-centeredness, when the focus of the lesson is the child himself.

Researcher Nunan lists the following components of a competency based and communicative approach to foreign language teaching:

1. An emphasis on learning to communicate through interaction in the target language.
2. The introduction of authentic texts into the learning situations.
3. The provision of opportunities for learners to focus, not only on language, but also on the learning process.
4. An enhancement of the learner's own personal experiences as important elements contributing classroom learning.
5. An attempt to link classroom language learning with language activation outside the classroom (Nunan, 1991, p. 279).

We consider the following competency-based methods to be the best for teaching a foreign language.

1. Task-based Approach claims at improving oral communicative competence. Its meaning and authenticity of communication appeal to many teachers and learners of languages. Traditional curriculum design and class planning revolved around the topics considered useful for students. This meant the pupils were to learn the grammar and vocabulary that teachers thought to be known. Effective tasks should meet certain requirements such as primary focus on meaning, learners' interest engagement, successful achievement of clear outcome, relation to real-life authentic communication. This approach isolates individual skills and competencies in order to teach **material pupils actually need to know** to meet their goals and objectives.

2. Project-based learning is a way to prepare pupils for life by enabling them to stimulate and solve real problems. It means to address pupils' real needs by adapting language to the skills and competencies they truly need personally or professionally. The application of this approach begins by determining the one, global objective that the individual or group of pupils have.

In a PBL classroom, learners solve problems, participate in simulations, conduct case studies and design research projects based on different areas of inquiry. This method encourages them to investigate real world issues and develop practical solutions in order to inspire change at local and global levels.

3. Using smartphone or computer apps in the classroom, perhaps, is the most interesting method. It provides many useful tools such as dictionary, translator, vocabulary and grammar reference apps. Teachers may use either some already established social networking platforms (WhatsApp, WeChat, Telegram, Line), or special applications for learning English (Fun Dubbing), or they may follow guidelines in creating tailor-made language learning apps (WordWall, Quizlet, Kahoot). A great dictionary, translator, and grammar reference tool is WordReference.com mobile app. Aside from translations, it includes a thesaurus, English dictionary and a forum where other users can comment on difficult words or expressions.

A good example of **how apps enhance classroom learning** is the scavenger hunt exercise. Here, pupils must go through websites to find the information they need to fill out a worksheet. Pupils can also use their devices to access free, online exercises that reinforce language or skills seen in class. The key issue here is to be creative with the use of apps. Other uses for smartphones in the classroom could be polling apps, surveys or even recording.

4. Lexical approach focuses on what language pupils actually need to produce. In particular, the actual words that they need to understand in order to conduct specific tasks. This approach requires teachers to understand what students really need right away, focus on that, and then expand students' horizons as their communication skills develop. The good news is that there's quite a bit of research on this topic, leading to word lists teachers can focus on. Since these lists can be quite long, it's good to categorize them into sections like «weather and seasons» so lessons can focus on this specific vocabulary. For beginners, 10 words would make for a great lesson. Activities can range from matching pictures and definitions to working with dialogues. An advanced twist could be to describe their favorite seasons, or even speculate about what they could do in the summer or winter.

References:

1. Council of Europa, E. (Ed) (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. *Fluent English Educator Blog*. Available at: <https://www.fluentu.com/blog/educator-english/>
3. Nunan, D. (1991). Communicative Tasks and the Language Curriculum. *TESOL Quarterly*, 25(2), p. 279–295.
4. *Professional Preparation of the Teacher for the New Ukrainian Elementary School*. Available at: https://www.researchgate.net/publication/324649347_Professional_Preparation_of_the_Teacher_for_the_New_Ukrainian_Elementary_School
5. The New Ukrainian School. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf>
6. Zhytska, S. *Task-Based Language Teaching as an Effective Approach in Modern Methodology*. Available at: <http://interconf.fl.kpi.ua/node/1264>

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Мілевська О.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

ЗВУКО-СКЛАДОВА СТРУКТУРА СЛОВА: СПЕЦИФІКА ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЛОГОПЕДА

Проблема звукової та складової структури слова тривалий час є актуальним напрямком досліджень у галузях логопедії, лінгвістики, психолінгвістики, лінгводидактики, що пояснюється значенням навичок складоутворення для розвитку експресивного мовлення малюка в цілому. Поняття «складова структура» характеризується кількома параметрами: кількість складів, лінійна послідовність складів, наголошеність, модель самого складу (його звукове наповнення) [1; 2; 3].

Стійкі порушення складової структури (зменшення кількості, перестановка чи асимілятивне дублювання складів, порушення кількості чи послідовності звуків у межах складу, ін.) є одним із критеріїв моторної алалії, дизартрії. Тому у сучасній логопедії розглядають здатність до оволодіння звуко-складовою структурою як діагностико-прогностичну ознаку, що дозволяє розпізнати мовленнєві розлади різного типу.

В цілому, порушення звуко-складової структури слова знижують у дітей розбірливість мовлення, гальмують становлення лексико-семантичних та лексико-граматичних узагальнень, негативно позначаються на опануванні грамоти (О. Корнєв, Е. Данілавічюте, Н. Чередніченко ін.). Відповідно, з позицій практичної логопедії набуває уваги методична проблема діагностики та корекції вмінь звуко-складового структурування у дітей.

Метою статті є висвітлення специфіки методичного наповнення діагностичних завдань для виявлення особливостей умінь звуко-складового та ритміко-складового структурування.

Передусім зазначимо, що науково-методичний арсенал сучасного логопеда відзначається наявністю достатньої кількості матеріалів щодо

змісту та процедури обстеження звуко-складової структури слів у дітей (праці З. Агранович, Г. Бабіної, С. Большакової, Г. Блінової, О. Грибової, І. Коненкової, А. Малярчук, А. Маркової, Ю. Рібцун, М. Савченко, Н. Сафонкіної, Т. Ткаченко, Т. Філічової, Н. Фотекової та ін.). Діагностувати цей компонент мовлення науковці та методисти рекомендують, починаючи з 3-річного віку дитини, оскільки цей вік визначено межею опанування базовими типами ритміко-складової структури слова [3]. Для проведення діагностики складової структури слова у дітей логопеди традиційно використовують завдання на відтворення слів з різною кількістю та різними типами складів (різної фонетичної структури), а серед діагностичних прийомів – самостійне та відображене називання дитиною малюнків, назви яких становлять певні типи звуко-складових структур; самостійне та відображене промовляння фраз (в т.ч., до малюнків) [2].

Сучасні дослідження з нейропсихології, психолінгвістики (праці І. Зимньої, С. Цейтлін, ін.) свідчать про детермінацію процесів звуко-складового структурування механізмами оптико-просторової орієнтації, просторово-часового аналізу, мовнорухової реалізації та контролю, мовнослухового сприймання та контролю, механізмами серійно-послідовної переробки інформації [2; 3]. Тому до комплексу діагностичних завдань додають завдання для визначення стану розвитку цих немовленневих процесів.

Водночас, з позицій психофізіології (Д. Фарбер, М. Безруких) важливим чинником формування складової структури слова у дитини виступає ритмічна здатність, яка реалізується в навичках сприймання та відтворення ритму. У цьому зв'язку, поряд з поняттям «звуко-складова структура» виокремлюється поняття «ритміко-складової» структури слова, яка передбачає відтворення правильного місця словесного наголосу та відображення послідовності наголошених і ненаголошених складів (І. Зимняя, М. Жинкін, О.О. Леоньев та ін.).

У нашому дослідженні ми зосередили увагу саме на словесному наголосі, як об'єкті логодіагностики. Правильно вжитий наголос, як вважають філологи, педагоги, психолінгвісти, є ознакою культурного, грамотного мовлення. Наголос також має значення для опанування навичок звуко-складового структурування та для становлення лексичних, семантичних, граматичних узагальнень, адже в українській мові наголос виконує ряд функцій: конститутивну, ідентифікаційну, синтагматичну, семантико-граматичну, парадигматичну (М. Погрібний).

Безумовно, кожна з них посідає чільне місце у психолінгвістичній структурі мовленнєвої діяльності. Та з огляду на значимість для дитини умінь оперувати словесним наголосом у зв'язку зі зміною лексичної чи граматичної семантики, розуміти категоріальну приналежність різних лексем, вважаємо доцільним розглянути специфіку парадигматичної функції словесного наголосу.

Зазначимо, що ця функція у контексті мовної системи визначає окремі слова та класи слів у їхньому протиставленні [1; 3]. Парадигматична функція наголосу реалізується двох аспектах:

- 1) смислорозрізнення;
- 2) форморозрізнення.

Залежно від місця наголошеного складу може змінюватись семантичне значення слова – таким чином об'єктивується смисло-розрізнявальна функція наголосу. Зокрема, слова-омографи (ті, що мають однакове написання, однакову кількісно-фонетичну та лінійно-фонетичну структуру, але різне місце наголосу, виражають різні лексичні значення. Наприклад: *му́ка* (страждання) – *мука́* (борошно/розмовн.); *о́рган* (частина тіла) – *орга́н* (музичний інструмент); *а́тлас* (збірка мап) – *атла́с* (тканина), тощо. Переважно, слова-омографи представлені класом іменників. Але вони також зустрічаються серед прикметників (напр., *гла́дкий* (рівний) – *гладкі́й* (повний), *пра́ва* (сторона) – *права́* (має рацію, ін.), серед прислівників (*ніко́ли* (у жодний час) – *ніколи* (немає часу), *за́раз* (негайно) – *зара́з* (за один раз), ін.). Найменше слів-омографів серед дієслів: *сі́яти* (кидати насіння у землю) – *сіяти* (світитися), *тве́рдити* (запевняти) – *тверди́ти* (повторювати), *запла́чу* (буду плакати) – *заплачу́* (розрахуюсь), ін.

Слова-омографи не завжди належать до однієї частини мови. Так, можуть зустрічатись пари іменник-дієслово (*бра́ти* (дієслово) – *брати́* (сиблінг), *пи́ла* (дієслово жін. роду, мин. часу від дієслова пити) – *пила́* (інструмент); іменник-прикметник: *ма́ла* (дієслово жін. роду, мин. часу, одн.) – *мала́* (оцінка за розміром), *гірка́* (дитяча) – *гірка́* (кава).

Форморозрізнявальна функція наголосу виступає засобом диференціації граматичних значень однакових форм слів; поряд з цією функцією реалізується семантико-граматична функція наголосу. Це стосується випадків, коли за допомогою наголошування відбувається розмежування і лексичного, і граматичного значення слів, що мають тотожну фонемну будову в межах одного лексико-граматичного класу, а

також у випадку фонемного збігу різнонаголошених форм, які належать до різних частин мови, наприклад, іменників і дієслів.

У мовленні досить часто плутають наголошування іменників першої відміни у родовому відмінку однини і називному та знахідному множини, в яких наголос виконує форморозрізнявальну функцію: *гілки* (Р.в. однини) – *гілкі* (Н.в. та Зн.в. множ.), *пляшки* (Р.в. однини) – *пляшкі* (Н.в. та Зн.в. множ.), *сніжки* (Р.в. однини) – *сніжки* (Н.в. та Зн.в. множ.) та ін.

За допомогою наголосу у дієсловах можна розрізнити їх майбутній та теперішній: *пізнають* (майб.час) – *пізнаю'ть* (тепер.час); доконаний і недоконаний вид дієслова: *прислухалась* (недоконаний вид) – *прислухалась* (доконаний вид), *заклика́ти* (недоконаний вид) – *закліка́ти* (доконаний вид), ін.

Таким чином, беручи до уваги значимість словесного наголосу для процесів становлення у дитини вмінь звуко-складового структурування, для лексико-семантичних умінь та граматичних уявлень, доцільним є доповнення методик діагностики складової структури слова спеціальними завданнями для визначення у дитини ступеня сформованості умінь оперувати словесним наголосом – правильно сприймати на слух значення слів відповідно до місця наголосу та правильно вживати наголос у власному мовленні). Не зменшуючи значення інших діагностичних завдань щодо обстеження складової структури слова у дітей, висвітлених у методиках А. Маркової, Г. Бабіної, Н. Сафонкіної, Ю. Рібцун, такими завданнями, на нашу думку, повинні стати наступні:

1. перевірка уявлень про смислорозрізнявальну функцію наголосу на прикладі слів-омографів (іменників, прикметників, прислівників, дієслів);
2. перевірка уявлень про форморозрізнявальну функцію наголосу на прикладі іменників (диференціація іменників першої відміни у родовому відмінку однини і називному та знахідному відмінку множини);
3. перевірка уявлень про форморозрізнявальну функцію наголосу на прикладі дієслів (диференціація дієслів доконаного та недоконаного виду).

Визначені нами діагностичні завдання дозволять завчасно оцінити перспективи формування у дитини лексичної системності та граматичних узагальнень. Перспективою дослідження є розроблення змістового наповнення визначених нами завдань діагностичного інструментарію логопеда.

Список використаних джерел:

1. Бабина Г.В., Сафонкина Н.Ю. Слоговая структура слова: обследование и формирование у детей с недоразвитием речи. Москва : Книголюб, 2005. 96 с.
2. Большакова С.Е. Преодоление нарушений слоговой структуры слова у детей. Москва : Академия, 2007. 56 с.
3. Маркова А.К. Особенности усвоения слоговой структуры слова у детей, страдающих алалией // Хрестоматия по логопедии. Москва, 1997. Т. II. С. 41–52.
4. Чердніченко Н.В., Гайдаско В.В., Бурдейна О.А., Алексеева Н.Ю., Мележик О.А. Формування та корекція складової структури слова у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Навчально-методичний посібник. Київ : 2019. 130 с.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Буцко Ю.Є.

студентка 2 курсу магістратури,

Науковий керівник: Жиленко М.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМ, МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАННЯ І НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ЗВО

Потреба дослідити процес формування професійно-етичної компетентності у майбутніх менеджерів закладу вищої освіти в процесі навчання зумовили вибір теми дослідження, його актуальність.

З метою визначення рівня сформованості професійно-етичної компетентності та дослідження – якою мірою викладання дисциплін та проходження виробничої практики під час навчання на програмі сприяло її формуванню, було проведено анкетування «Формування професійно-етичної компетентності у майбутніх менеджерів ЗВО» з використанням ГУГЛ форми.

Загальний аналіз анкети: Анкета складається із 25 питань, із них 16 питань оцінюється за 10-ти бальною шкалою. Нуль свідчить про дуже низький рівень розвитку позиції, а 10 балів свідчить про максимально високий рівень розвитку цієї позиції у досліджуваного.

Інструкція: Шановні випускники освітньої програми «Управління навчальним закладом» (УЗВО). Одним із напрямів підвищення ефективності управлінської праці є оволодіння професійно-етичною компетентністю управлінця. Просимо дати відповіді на запитання анкети, що дасть можливість врахувати Ваш досвід і бачення шляхів оптимізації процесу підготовки менеджерів для системи вищої освіти.

1. Професійно-етична компетентність управлінця ЗВО, на вашу думку, це:

2. Які фактори в процесі підготовки управлінця, на Вашу думку, впливають на формування професійно-етичної компетентності?

3. Які фактори в процесі підготовки управлінця, на Вашу думку, можуть завадити формуванню професійно-етичної компетентності?

4. Якими професійно-етичними компетенціями, на Вашу думку має обов'язково володіти управлінець у ЗВО?

5. Які професійно-етичні компетентності у Вас були сформовані впродовж навчання?

6. Що Вас мотивувало обрати освітню програму «Управління закладом вищої освіти»?

7. Аналіз матриць освітньої програми «Управління закладом вищої освіти» показав, що професійно-етична компетентність формується в процесі опанування низкою навчальних дисциплін і практики. Оцініть, будь ласка, за 10 бальною шкалою, якою мірою викладання цих дисциплін під час Вашого навчання на програмі сприяло формуванню Вашої професійно-етичної компетентності. «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності».

8. «Професійна та корпоративна етика».

9. «Педагогіка вищої школи».

10. «Проектний менеджмент в освітніх системах».

11. «Психологія управління та організацій».

12. «Комплексна дисципліна Управління закладом вищої освіти».

13. «Комплексна дисципліна Світові системи вищої освіти (Компаративний аналіз. Освітні технології у закладах вищої освіти)».

14. «Комплексна дисципліна Забезпечення якості вищої освіти (моніторинг якості вищої освіти. Акредитація освітніх програм та ліцензування у закладах вищої освіти)».

15. «Комплексна дисципліна Освітній менеджмент».

16. «Комплексна дисципліна Інформаційно комунікативні технології в управлінні освітою.(Технології в управлінні освітою. Методи математичного забезпечення застосування технологій в управлінні освітою)».

17. «Комплексна дисципліна Документообіг та ділова комунікація в управлінні закладом вищої освіти».

18. «Наукова організація праці керівника у закладі вищої освіти».

19. «Організаційні структури управління закладом вищої освіти».

20. «Методика підбору та атестації персоналу закладу вищої освіти».

21. «Законодавчо-правове забезпечення освітньої діяльності».

22. Оцініть, будь ласка, за 10 бальною шкалою, якою мірою проходження виробничої практики сприяло формуванню Вашої професійно-етичної компетентності.

23. Чи є серед вказаних дисципліни які, на Вашу думку, потребують збільшення навчальних годин для формування професійно-етичної компетентності? Чому?

24. Які дисципліни, на Вашу думку, треба додати в зміст освітньої програми «Управління закладом вищої освіти»?

25. Яке, на Вашу думку, значення відіграє професійно-етична компетентність в діяльності управлінця ЗВО?

Аналіз результатів дослідження. У анкетуванні взяли участь випускники програм «Управління навчальним закладом» та «Управління закладом вищої освіти» денної та заочної форм навчання, освітнього ступеню «Магістр» галузі знань 07 спеціальності 073 «Менеджмент», 36 респондентів, яких було розподілено за роками випуску (2012–2019 рр.).

Виходячи із результатів анкетування діагностики ефективності форм, методів і технологій викладання і навчання в процесі підготовки менеджерів ЗВО маємо такий висновок:

1. У респондентів чітко сформоване розуміння поняття «професійно-етична компетентність».

2. До факторів які впливають на формування професійно-етичної компетентності респонденти віднесли: фактор міжособистісного спілкування та спостереження за реальними управлінцями і тим як відбувається комунікація/будуються процеси на практиці; вивчення досвіду найбільш відомих у світі менеджерів з різних галузей діяльності; переконання, цінності, життєва позиція, мотивація; загальна взаємодія в навчальному та педагогічному колективі; комунікаційні навички та вміння; зацікавленість на заняттях; готовність/не готовність до професійного зростання.

3. У третьому питанні респонденти надали такі відповіді: несформованість переконань, цінностей, життєвої позиції; відсутність внутрішньої мотивації; конфлікти в процесі взаємодії в академічній групі, з викладачами; низький рівень «включеності» на заняттях; не готовність/не бажання професійного зростання; занадто велика сконцентрованість на теорії; невідповідність між декларованими цінностями та цінностями які втілюються на практиці.

4. На четверте питання респонденти зазначили: важливість вміння аналізувати інформацію, систематизувати і використовувати в роботі;

здатність до пошуку інформації; здатність до співпраці; організовувати та координувати роботу в групі; вміння лаконічно і доступно висловитись; вміння не лише слухати, але й чути; організація власного часу; тактовність; вміння володіти своїми емоціями та розуміти емоції колег; вміння неконфліктно комунікувати; вміння виступати публічно; здатність соціально відповідально і свідомо.

5. У п'ятому питанні респонденти вказали, що були сформовані професійно-етичні компетентності які вони зазначили у відповідях на четверте запитання.

6. Шосте питання розкрило мотивацію респондентів: це рекомендації випускників, бажання змінити спеціальність та дізнатися більше про менеджмент.

7. Дослідження показало, що дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності», «Професійна та корпоративна етика», «Педагогіка вищої школи» та «Комплексна дисципліна Світові системи вищої освіти (Компаративний аналіз. Освітні технології у закладах вищої освіти)» найменш сприяли формуванню професійно-етичної компетентності.

8. Дослідження показало, що виробнича практика не повною мірою сприяла формуванню професійно-етичної компетентності.

9. На питання 23 респонденти зазначили що дистанційна практика відірвана від життя, її структуру необхідно передивитись, також зазначили що дисципліни НОП, Законодавчо-правове забезпечення, PR в освітній сфері сприяв формуванню професійно-етичної компетентності, і додаткові години могли б збільшити засвоюваність матеріалу.

10. У питанні 24 респонденти зазначили, що необхідно додати в зміст освітньої програми «Управління закладом вищої освіти» проходження практики за кордоном, включити у зміст освітньої програми стажування, тематичні семінари та тренінги (обираються студентом на вибір). Також респонденти які навчались на заочній формі навчання зазначили, що важко додати щось у зміст освітньої програми.

11. Питання «Яке, на Вашу думку, значення відіграє професійно-етична компетентність в діяльності управлінця ЗВО?» залишилось відкритим.

Висновки. Запропонована анкета може застосовуватись для дослідження ефективності форм, методів і технологій викладання і навчання в процесі підготовки менеджерів ЗВО. Результати дослідження за допомогою цієї анкети можна застосувати для підвищення рівня

сформованості професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів закладу вищої освіти в процесі навчання.

Клик Б.О.

аспірант,

Науковий керівник: Регейло І.Ю.

доктор педагогічних наук, професор,

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ ПРОГРАМИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ» В УНІВЕРСИТЕТАХ ІТАЛІЇ: ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА

Успішність підготовки висококваліфікованих майбутніх фахівців у сфері туризму здебільшого залежить від дисциплін, що наповнюють освітньо-професійну програму. Така підготовка є «складною і багатоаспектною педагогічною проблемою» [1, с. 52] та передбачає широкий спектр дисциплін на різних курсах навчання в ЗВО Італії. Для з'ясування предметних складників теоретичної професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері туризму в університетах Італії проаналізовано навчальні плани та освітні програми п'яти ЗВО, в яких є спеціальність туризм та які входять до світового рейтингу QS World University Rankings 2019 року [3]:

1. Римський університет Ла Сапієнца (SAPIENZA Università degli Studi di Roma «La Sapienza») – 217 (позиція за рейтингом);

2. Римський університет Тор Вергата (Università degli Studi di Roma «Tor Vergata») – 511-520 (позиції за рейтингом);

3. Університет Генуї (Università degli studi di Genova) – 701-750 (позиції за рейтингом);

4. Університет Перуджі (Università degli Studi di Perugia) – 751-800 (позиції за рейтингом);

5. Катанійський університет (Università degli Studi di Catania) – 801-1000 (позиції за рейтингом).

Аналіз освітніх програм і навчальних планів (ОКР бакалавр) наведених університетів Італії засвідчує, що вони характеризуються наявністю таких трьох особливостей.

По-перше, підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері туризму зумовлена насамперед спеціальністю освітньо-професійних програм із урахуванням виду туризму, на який зорієнтована програма. Зокрема, бакалаврська програма «Продовольчий та винний туризм» Римського університету Тор Вергата ґрунтується на гастрономічному виді туризму та його відгалуженнях, що відповідно і визначає змістовне наповнення спеціалізованими дисциплінами впродовж усіх трьох курсів підготовки [5].

По-друге, освітні програми для підготовки фахівців сфери туризму у ЗВО Італії мають орієнтації на економічний вектор. До таких програм варто віднести трирічні бакалаврські освітні програми:

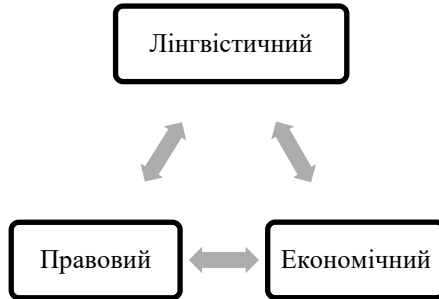
– «Наука про туризм» у Римському університеті Ла Сапієнца, в якому теоретична підготовка майбутніх фахівців передбачає вивчення іноземних мов (I курс), предметів з правового забезпечення (II курс), дисциплін економічного спрямування (I–III курси) та широкий перелік фахових дисциплін (III курс) [4];

– «Наука про туризм: бізнес, культура галузі» університету Тор Вергата у Генуї, спрямованої на підприємницьку діяльність у галузі туризму та її скоординованій правовій, комунікаційній тощо кореляції дисциплін. Зокрема на I курсі вивчаються іноземні мови, право та дисципліни економічного спрямування; на II курсі акцентується увага на іноземних мовах і економічному складнику, на III курсі поглиблюються знання з економіки в поєднанні з фаховими дисциплінами [6];

– «Економіка туризму» Університету Перуджі, що має досить тотожну схему з університетом Генуї, проте на II курсі ключовим є вивчення дисциплін економічного та правового вектору, на III курсі більшу увагу приділено іноземним мовам [7].

По-третє, переважання дуалізму (два вектори) щодо змістовного наповнення освітніх програм. Так, специфікою освітньої програми «Економіка та управління туристичною сферою» в Катанійському університеті є два напрями дисциплін упродовж усіх трьох курсів – іноземні мови та економіка з поступовим поглибленим вивчення цих предметів, що передбачає підготовку фахівців з економіки та менеджменту сфери туризму [8].

Наведений вище систематизований підхід та виявлення спільних ознак дає змогу виокремити три головні вектори в теоретичній підготовці майбутніх фахівців у сфері туризму (рис. 1) [4; 5; 6; 7; 8].

Рис. 1. Головні вектори в теоретичній підготовці зі спеціальності туризм в університетах Італії

Джерело: розроблено автором за даними [4; 5; 6; 7; 8]

Отже, проведений аналіз предметних складників професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері туризму в університетах Італії дає підстави стверджувати, що теоретична підготовка (ОКР бакалавр) характеризується наявністю трьох особливостей і здійснюється з урахуванням спеціальності освітньо-професійних програм згідно з видами туризму, орієнтації на економічний вектор та дуалізму у предметній області, де ключовим є економічний вектор, що інтегрований із правовим і лінгвістичним векторами та фаховими дисциплінами. Зазначений підприємницький підхід підтверджує успішність професійної підготовки і позитивний економічний ефект галузі туризму для економіки Італії.

У контексті присутньої вагомості галузі туризму для економіки Італії предметні складники професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері туризму все ще потребують більш детального дослідження та подальшого їх висвітлення.

Список використаних джерел:

1. Завгородня Т.К. Педагогічні умови підготовки компетентних фахівців з туризму: історіографічний аналіз. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Вип. 59. 2017. Серія 5 : Педагогічні науки реалії та перспективи. С. 51–56.

2. Скрипченко І.Т. Аналіз змістового наповнення програм закладів вищої освіти, які готують майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту для роботи у сфері дитячо-юнацького туризму. *Підготовка майбутнього фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини в умовах впровадження концепції нової української школи*. Вісник № 152. Том 1. Серія : педагогічні науки. С. 119–123.

3. QS World University Rankings. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2019> (дата звернення: 08.11.2020).

4. Percorso formativo. URL: <https://corsidilaurea.uniroma1.it/it/corso/2020/30432/cds> (дата звернення: 08.11.2020).

5. Turismo enogastronomico. URL: https://web.uniroma2.it/module/name/Content/newlang/italiano/navpath/OFF/section_parent/6942 (дата звернення: 08.11.2020).

6. Manifesto degli studi a.a. 2020/2021 corso di laurea in 9912 scienze del turismo: impresa, cultura e territorio (classe l-15). URL: https://servizionline.unige.it/unige/stampa_manifesto/MF/2020/9912.html (дата звернення: 08.11.2020).

7. Informazioni sul corso – Regolamento 2020. URL: <https://www.econ.unipg.it/didattica/assisi/laurea-in-economia-del-turismo/info-economia-turismo-assisi?idcorso=175&annoregolamento=2020&tab=INS> (дата звернення: 08.11.2020).

8. Corso di laurea in Scienze del turismo (L 15). PIANO UFFICIALE DEGLI STUDI. COORTE 2019/2022. URL: <http://www.disfor.unict.it/sites/default/files/files/L-15%20Scienze%20del%20turismo%20coorte%202019-22%20.pdf> (дата звернення: 08.11.2020).

Лакізіук О.О.

студентка,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПОРТРЕТНИЙ ОБРАЗ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПОРТРЕТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Мистецтво є певним дзеркалом душі людини, яке віддзеркалює її цінності, почуття та переживання. Багато відомих художників захоплювалися малюванням портретів, оскільки кожна людина неповторна індивідуальність. Саме ті риси, якими натура відрізняється від інших, намагаються відобразити у своїх творах майстри.

Портрет є одним із найпопулярніших жанрів образотворчого мистецтва. У перекладі з французької мови слово «портрет» означає «образ». На портретах зображують людину або групу людей, які існують або існували в реальному світі. За характером зображення виокремлюють парадний (офіційний, урочистий) та камерний портрети. У камерному портреті зазвичай і розкривається характер людини. Портрети також розрізняють на станкові, монументальні та мініатюри. Станкові портрети – це картини в живописі, бюст у скульптурі, рисунок та гравюри у графіці тощо. Монументальні портрети – монументи, фрески та мозаїки. У портреті людина може зображуватись по плечі, по груди, по пояс, по коліна та на повний зріст.

О. Невська у «Методиці ведення навчання живопису» [1, с. 3] зазначає, що одним із головних у зображенні портрета є не тільки відображення схожості, але і розкриття внутрішнього світу людини, переживання, емоції та настрою. Сприймаючи портретний образ, проникаючи в думки і почуття зображуваної людини, ми осягаємо не тільки цю людину, а і її навколишній світ.

Методика навчання створення портретного образу представлена у «Живописі» А. Беди [2]. Автор дає повну та розгорнуту інформацію про те, з чого потрібно починати вивчення портретного образу та які вправи потрібно виконувати, щоби повноцінно передати колір, об'єм, тональність і характер портретованого.

Вдало написаний портрет відображає не лише схожість та характер людини, а і внутрішні погляди, переживання самого художника. Картини з зображенням людської постаті привертають до себе найбільше уваги та вважаються найскладнішими. Саме тому художники прагнуть навчитися зображувати фігуру та портрет людини. У кожного викладача свій підхід та методика навчання портретному образу, тому метою нашого дослідження ми визначили консолідацію інформації щодо грамотної методики виконання портретного зображення у процесі навчання студентів закладів вищої освіти.

Зображуючи натуру, художник розкриває її чуттєво-емоційну значущість. Шлях художника, який розкриває цю значущість у натурі, починається з детального вивчення її образу. Після цього художника намагається відобразити свої враження та емоції за допомогою форми, кольору, живописної гармонії. Робота з натури має важливе значення. Відчуття прекрасного прокидається у художника саме при спілкуванні з

натурою. Наше зорове сприйняття відображає не просто образ об'єкта, а і його емоціональне сприйняття [2, с. 14].

Навчитися зображувати людину є головним завданням вивчення рисунку та живопису у вищих навчальних закладах. Портрет людини є одним із найскладніших завдань для художника, адже для його майстерного виконання потрібно докласти чимало зусиль. Дуже важливими є теоретичні знання та вміння застосовувати їх на практиці. Перед початком роботи над портретним образом, у першу чергу, необхідно зрозуміти значення організації самої постановки, а саме підбір моделі, колірної гами, одягу, атрибутів і додаткових елементів, які й створюють атмосферу майбутнього твору.

Щоб навчитися вирішувати складні питання творчих завдань портретної картини, необхідно перш за все навчитися професійно зображувати голову та фігуру людини, а саме: знати пропорції людини та застосовувати знання на практиці, вміти конструктивно будувати форму, виявляти рух, вміти ототожнювати та приводити зображення до тональної єдності та пластичної виразності. Для того щоб передати індивідуальний характер психологічного стану портретованої людини, спочатку необхідно навчитися усім стадіям роботи над створенням портретного образу.

Важливим початковим етапом навчання студентів портретного образу є рисування гіпсової голови чи погруддя, оскільки гіпсові голови мають стандартні та правильні анатомічні пропорції, з яких студентам простіше починати своє знайомство з зображенням людини. Гарним прикладом є гіпсова голова, виконана за допомогою обрубвання форми. Також необхідно засвоїти навички конструктивної побудови форм окремих деталей портрету та людського тіла на основі гіпсових зліпків ока, губ, носа, вуха. Після цього студенти можуть переходити до рисування портрету з природи. В першу чергу студентам потрібно засвоїти усі знання та вміння побудови і графічного рисунку портрету, а вже потім починати роботу з кольором.

Як зазначає А. Беда [2], живопис голови людини дуже складний і довготривалий процес. Потрібно не лише правильно підбирати відтінки, а і вміти розташовувати композицію у просторі, перспективно й конструктивно зображувати форму голови, її анатомічну побудову та найголовніше, відображувати об'єм за допомогою тону. Процес зображення портрету в живописі за своїми стадіями схожий на інші жанри образотворчого мистецтва. Як в натюрморті та пейзажі спочатку

слід вирішити композицію, далі виконують конструктивне ліплення форми за допомогою кольору, відображають об'єм, матеріальність і положення у просторі. Також важливим є цілісне зображення портрету та композиції. Потрібно звертати увагу на освітлення та на те, що саме є джерелом освітлення (денне або штучне світло). Студенти мають вміло відображувати матеріальність живого людського тіла, відображаючи його характеристики і зв'язок з оточенням.

На завершальному етапі роботи необхідно зайнятися проробкою деталей та моментів, які формують схожість портрету з натурою. Щоби портрет виглядав максимально схожим до натурщика, слід не лише правильно побудувати форму голови та усіх елементів обличчя, а і виокремити те, чим саме відрізняється натура від інших. Форма брів, лінія росту волосся, направлення росту вій є важливими деталями, які формують схожість. У процесі вивчення живописного зображення людини можна виділити декілька стадій: 1) зображення голови у техніці гризаль; 2) зображення портрету при денному освітленні; 3) зображення портрету при штучному освітленні; 4) живопис голови у плерних умовах [2, с. 120].

Аби повноцінно засвоїти та підтримувати навички та вміння зображення портрету людини, студентам необхідно постійно виконувати начерки та етюди. При виконанні етюдів у кольорі необхідно змінювати напрямок освітлення, темний і світлий фон, спробувати намалювати колірну характеристику робіт.

Метою портретного живопису є не лише відображення анатомічної схожості людини, але й творче завдання портрету, а саме його композиція, художній образ. У портретах необхідно також відображувати емоцію, професійні атрибути, деталі оточуючого середовища. Саме ці всі елементи допомагають відображувати характер натури та її внутрішній стан. Портрет завжди має уособлювати в собі відбір головного, конкретного, індивідуального та неповторного. Обличчя у портреті має привертати основну увагу глядача, а все інше лише доповнювати та конкретизувати образ в цілому. Велике значення для характеристики портрета мають очі. Саме погляд є ключем до розгадки психологічного стану людини. Наприклад, скільки пережитих труднощів життя можна побачити у погляді старого на картині І.М. Крамського «Селянин з вуздечкою». Але не зважаючи ні на що, у його погляді ми бачимо також добро та теплоту, а сильні руки свідчать про тяжкий труд.

Отже, під час процесу вивчення та засвоєння практичних навичок у жанрі портрету, перед студентами постає багато завдань та складнощів. Але, якщо викладач буде правильно та вміло формулювати методику навчання, то з наростаючим рівнем складності завдань студенти зможуть освоїти матеріал. Важливим є постійне повторення матеріалу та вправ, наочні приклади та застосування знань, вмінь та навичок на практиці. Зображення людини є одним із найскладніших завдань, але воно є основою професійної майстерності майбутнього художника.

Список використаних джерел:

1. Невская Е.В. Методика ведения ученого задания по живописи. Портрет. Санкт-Петербург : Федеральное агентство по образованию, 2010. 15 с.
2. Беда Г.В. Живопись. Москва : Просвещение, 1986. 188 с.
3. Рубан В.В. Портрет у творчості українських живописців. Київ : Мистецтво, 1979. 286 с.

Любінська О.І.

кандидат педагогічних наук, викладач;

Двулят-Лешневська І.С.

викладач,

*ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія
імені Андрея Крупинського»*

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КЛІНІЧНА ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА»

Останнім часом все більше уваги приділяється важливості симуляційного навчання у медичній освіті в Україні, однак у більшості випадків його пов'язують із використанням комп'ютеризованих манекенів, фантомів, тренажерів тощо для відпрацювання певних процедур і маніпуляцій. Проте, у підготовці студентів спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування існують свої особливості

використання симуляційних технологій у процесі вивчення навчальної дисципліни «Клінічна лабораторна діагностика».

Симуляційне навчання (від лат. *simulatio* – імітація, удавання) – метод навчання, в основі якого полягає імітація будь-якого фізичного процесу за допомогою штучної (наприклад, механічної або комп'ютерної) системи [1, с. 67].

Клінічна лабораторна діагностика є однією з найважливіших навчальних дисциплін у підготовці студентів спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування, оскільки її вивчення забезпечує формування фахових компетентностей. Метою викладання даного курсу є: формування у студентів знань і практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності з проведення лабораторних досліджень: гематологічних, загальноклінічних, серологічних, цитологічних тощо. Вивчення клінічної лабораторної діагностики у ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» проводиться згідно робочої програми, розробленої на основі типової програми та відповідно до навчального плану і передбачає: лекційні, практичні заняття, самостійну позааудиторну роботу студентів. Причому, значна кількість годин для вивчення та засвоєння студентами даної фахової дисципліни відводиться на навчальну практику.

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує уміння та навички практичного їх застосування через індивідуальне виконання завдань [3, с. 137]. Навчальна практика з клінічної лабораторної діагностики складається з різних етапів: вирішення організаційних питань, висвітлення актуальності теми, формування професійної мотивації майбутніх фахівців із лабораторної медицини, проведення опитування студентів в усній чи у письмовій формі. Обов'язковою складовою практичних занять є самостійна діяльність студентів, яка детально розписана у методичних рекомендаціях, розроблених викладачами кафедри лабораторної медицини з даної дисципліни.

На сьогоднішній день проведення навчальної практики з клінічної лабораторної діагностики є ускладненим внаслідок багатьох причин: фінансових, етичних, пов'язаних із біобезпекою досліджуваного матеріалу. Адже сучасне лабораторне обладнання постійно удосконалюється, випускаються нові покращені моделі приладів

автоматизованого дослідження біологічних рідин організму, які є дороговартісними, тому студенти не завжди мають можливість працювати на них під час проведення практичних занять як у закладі вищої освіти, так і на базах клініко-діагностичних лабораторій.

Виконання завдань самостійної роботи практичного заняття з клінічної лабораторної діагностики передбачає проведення студентами дослідження біологічного субстрату людського організму (кров, сеча тощо): визначення його фізичних властивостей, клітинного та хімічного складу з метою виявлення відхилень від норми та встановлення лабораторного діагнозу за змінами показників отриманих результатів дослідження. Оскільки використання біологічного матеріалу під час навчальної практики може становити загрозу для здоров'я студентів, то доцільно проводити його імітацію для створення умов біобезпечності.

«Імітаціями» називають процедури з виконанням певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища оточуючої дійсності [2, с. 13]. Тому на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Клінічна лабораторна діагностика» проводиться імітація деяких фізико-хімічних властивостей сечі, шлункового та дуоденального вмісту, цереброспінальної рідини, рідин із серозних порожнин тощо за допомогою залучення безпечних речовин. Використання такого імітованого біологічного матеріалу дозволяє студентам бачити його на власні очі, краще оволодіти практичними навичками проведення лабораторних досліджень через здійснення багаторазового відпрацювання реальних методик на безпечному зразку, дає змогу усувати можливі помилки.

Окрім використання імітованого біологічного матеріалу під час вивчення клінічної лабораторної діагностики, ефективними видами симуляційного навчання є ситуаційні завдання та імітаційні (симуляційні) ігри. Система ситуаційних завдань допомагає майбутнім фахівцям із лабораторної медицини осмислити змодельовану реальну професійну ситуацію та актуалізувати необхідний комплекс знань для її розв'язання, а застосування симуляційних ігор передбачає імітацію такої ситуації, для вирішення якої студенти повинні виконувати певні ролі: керівника структурного підрозділу лабораторії, лаборанта, пацієнта тощо. Причому, дані види симуляційного навчання завершуються обов'язковим обговоренням змодельованої ситуації, акцентується увага на важливості дотримання норм та правил професійної етики, конфіденційності в майбутній діяльності лаборанта. Вони забезпечують

не лише удосконалення набутих фахових знань, але й розвивають вміння спілкування з пацієнтами, лікарями-клініцистами, співробітниками, які можуть виникнути в майбутній практичній діяльності.

Актуальним та ефективним видом симуляційного навчання студентів на спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування є використання віртуальних лабораторій. Отриманий досвід віртуального виконання лабораторних досліджень сприяє удосконаленню практичних навичок під час роботи з реальними приладами, апаратурою, реактивами тощо.

Отже, використання симуляційного навчання під час проведення практичних занять із навчальної дисципліни «Клінічна лабораторна діагностика» є сучасною педагогічною технологією, інтерактивним доповненням до традиційних методів навчання, оскільки пропонує різні засоби імітації реальної професійної діяльності. Проте, під час його використання необхідно враховувати специфіку викладання дисципліни у залежності від мети кожного практичного заняття.

Список використаних джерел:

1. Артьоменко В.В. Симуляційне навчання в медицині: міжнародний та вітчизняний досвід / В.В. Артьоменко, С.С. Семченко, О.С. Єгоренко, Д.А. Новіков, Д.Ф. Караконстантин, Л.І. Берлінська // Одеський медичний журнал. – Одеса, 2015. – № 6. – С. 67–74.
2. Касьянова О.М., Бодня К.І. Симуляційне навчання в післядипломній медичній освіті: теоретичний і практичний аспекти / О.М. Касьянова, К.І. Бодня // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. – Харків, 2017. – № 1. – С. 10–15.
3. Максименко С.Д., Філоненко М.М. Педагогіка вищої медичної освіти : підручн. – Київ, 2014. – 288 с.
4. Організація симуляційного навчання у ДВНЗ «Тернопільський Державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України» / М.М. Корда, А.Г. Шульгай, А.А. Гудима, С.Й. Запорожан // Медична Освіта. – Тернопіль, 2017. – № 3. – С. 22–26.

Михайліченко Т.М.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

МЕТОДИКА ОВОЛОДІННЯ ТЕХНІКОЮ НЕТКАНОГО ГОБЕЛЕНА НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ХУДОЖНЬОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мистецтво гобелена у своєму розвитку пройшло складний шлях: від класичного площинного до фактурно-рельєфного і, нарешті, до самостійного текстильного, створення якого пов'язане з одночасним використанням прийомів ткацтва, скульптури та живопису. В останні десятиліття з'явилися нові текстильні прийоми та матеріали, змінилася техніка ручного ткацтва, що дозволяє вийти за рамки традиційного гобелена. Сьогодні поширення набув такий напрямок в мистецтві текстилю як нетканий гобелен – це спрощений швидкий спосіб створення виробу, який зовні здається витканим.

Актуальність теми пов'язана з недостатньою розробленістю цього напрямку декоративно-прикладного мистецтва, що зумовлює необхідність вивчення студентами такої дисципліни як нетканий гобелен. В ході її вивчення студенти опановують комплекс теоретичних знань і практичних навичок та вміння застосовувати їх в подальшій педагогічній і творчій діяльності. Курс має значний потенціал для студентів з точки зору самопізнання і розкриття власних творчих можливостей.

Проблематику пошуку та освоєння нових текстильних прийомів і технік можна активно дослідити на прикладі робіт провідних майстрів А. Петрицького, М. Дерегуса, Д. Шавикіна, В. Касіяна, Н. Вовк, Т. Іваницької, О. Прокопенко, В. Федька, М. Біласа, Л. Гоголь, Г. Себлій та інших. Проаналізувавши останню працю М. Біласа [1] виявлено, що науковцем було проведено низку досліджень з питань ознайомлення зі зображально-виразними засобами гобелена і процесом його виготовлення, розвитком технічних вмінь і навичок, володіння різними образотворчими прийомами та засобами. формування художнього смаку та розвитку творчої особистості.

Метою статті є ознайомлення з методикою оволодіння техніки нетканого гобелена на заняттях у закладах художньої вищої освіти.

Техніка виготовлення нетканих гобеленів дозволяє створювати оригінальні твори декоративно-прикладного мистецтва незвичайної динамічності та краси. Саме тому для отримання бажаного результату так важливо дотримуватися певної методики навчання нетканого гобелена.

З метою вивчення нетканого гобелена пропонуються наступні форми організації навчання: практичні заняття і самостійна робота студентів. Під час вивчення цього курсу викладач, викладаючи матеріал, знайомить студентів з основними положеннями, що стосуються природи, специфіки, історії, технологічних особливостей, прийомів і методів нетканого гобелена.

Теоретичний матеріал викладач супроводжує показом курсових і дипломних проєктів з методичного фонду кафедри, зразків, виконаних у матеріалі в різних техніках. При цьому аналізуються технологічні особливості кожної техніки, композиційне рішення теми, трактування образотворчого мотиву і відповідність обраної структури. Це дає можливість познайомити студентів з різними формами стилізації, прийомів і методів, що застосовуються в нетканому гобелені та навчитися використовувати їх при виконанні практичних завдань.

Кожне практичне заняття починається з вивчення теоретичного й ілюстративного матеріалу. Це необхідно студенту не тільки для того, щоби знати досягнення в цій галузі, а й для пошуку власного рішення і його теоретичного обґрунтування.

Робота студента над виконанням практичних завдань у матеріалі (це робота, в першу чергу, над композицією) починається з перегляду наявного у нього підготовленого матеріалу: копій гобеленів, етюдів природи, замальовок предметів народної творчості, рослинних мотивів тощо. Від їх кількості, якості виконання та емоційної насиченості залежить готовність студента до виконання завдань. Для успішної роботи студентам, на слушне переконання І. Дворкіної [2, с. 98], необхідно познайомитися з досвідом килимів і гобеленів різних часів і народів, знати сучасний і перспективний напрямок розвитку художньо-колеристичного оформлення виробів.

Пошук образотворчого мотиву, який буде покладено в основу композиції, ведеться студентами в основному в позаурочний час.

На заняттях аналізуються замальовки, обговорюються можливості їх використання в створенні композиції нетканого гобелена.

Студент повинен представити не менше 5-6 ескізів, виконаних в ахроматичній гамі з різним рішенням теми. Після обговорення викладач затверджує найбільш вдалий варіант, і студент приступає до пошуку колірного рішення теми. У роботах М. Біласа «Весільні ворота», «Куми» виразно прослідковується гармонійне поєднання кольорів, а в гобелені «Лісова пісня» майстерно створена композиція, що допомагає уявити себе на тій галявині, де Лукаш грає на сопілці нам з Мавкою. Також можна прослідкувати цікаві колористичні та композиційні рішення в роботах Л. Жоголь «Пора, брат, пора», «Тиша», Н. Шапран, О. Пащенко, О. Кульчицької та ін.

Для отримання результату перед початком пошуку ескізного вирішення студенту пропонується спочатку усвідомити, для яких конкретних цілей буде використаний майбутній гобелен, тому що особливість гобелена полягає насамперед у підвищеній експресії фактури, виявленні краси, структури й форми та її взаємозв'язку з оточенням.

За характером застосовуваних образотворчих мотивів композиції можна розділити на лінійні, рослинно-орнаментальні, комбіновані, в яких поєднуються рослинний і геометричний орнамент, тематичні, емблематичного, знакові, сюжетні, фігуративні. Підбираючи ілюстративний матеріал для створення тематичних, сюжетних чи фігуративних композицій, студент, як зазначає Кобанова Л. [3, с. 155–158], повинен чітко уявити собі, наскільки вони відповідають темі за своїм змістом та наскільки можуть бути використані для створення гобелена відповідної (щільні або легкої основи) фактури за можливостями декоративного узагальнення.

Після того, як колірне рішення буде знайдено, починається робота над картоном (шаблоном або технічним малюнком), який виконується в натуральну величину майбутнього виробу.

Вибір техніки нетканого гобелена студент здійснює за погодженням з викладачем, щоби знайдений колористичний лад композиції не втратив свого звучання, а підкреслив художньо-емоційну виразність. У процесі вивчення програми студенти виконують зразки кожного виду технік нетканого гобелена, знайомляться зі специфікою кожного технологічного прийому.

Виконуючи ці завдання, студенти розвивають свою фантазію і перетворюють досвід роботи з технікою нетканого гобелена на той, що знадобиться їм надалі при виконанні творчої роботи. Викладач своїми порадами допомагає студентам знайти найбільш правильне рішення, яке відповідає всім сучасним і технологічним вимогам.

Перед виконання творчої роботи викладач інформує про специфіку роботи з матеріалом, технологічні особливості та обов'язково ознайомлює з технікою безпеки при роботі з голкою. Під час виконання першої роботи проводить майстер-клас, щоб показати всі технічні особливості притаманні нетканому гобелену. Після засвоєння усіх тонкощів, під пильним контролем, студенти можуть приступати до виготовлення власних нетканих гобеленів.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що використання пропонованої методики має стати підґрунтям для створення умов активізації творчого потенціалу особистості студента та його реалізації в процесі діяльності. У ході оволодіння технікою нетканого гобелена студент не тільки опановує нові методи та прийоми прикладної творчості, а й розвиває художнє мислення, креативність і фаховий досвід майбутнього митця.

Список використаних джерел:

1. Бутник-Сіверський Б.С. Михайло Білас. Альбом. Київ : Мистецтво, 1972. 125 с.
2. Дворкина И. Гобелен за десять вечеров. Москва : Культура и традиции, 1998. 184 с.
3. Кобанова Л. Гобелен. Килими: у великій ілюстрованій енциклопедії старовини. Прага : Новий світ, 1980. 279 с.
4. Полонский В.П. Сознание и творчество. Ленинград : Советский писатель, 1934. 211 с.

Pindosova T.S.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior teacher of English language department for
maritime officers (abridged programme),
Kherson State Maritime Academy*

HOMEWORK AT THE ENGLISH LESSONS AT THE HIGHER SCHOOL: WAYS OF CHECKING

Homework can be defined as any task assigned by schoolteachers intended for students to carry out during non-school hours [2, p. 83]. This definition explicitly excludes in-school guided study; home study courses delivered through the mail, television, audio or videocassette, or the Internet; and extracurricular activities such as sports and participation in clubs. The phrase «intended for students to carry out during non-school hours» [4, p. 1–62] is used because students may complete homework assignments during study hall, library time, or even during subsequent classes.

The purposes of homework assignments can be divided into instructional and non-instructional objectives [5, p. 181–193]. The most common instructional purpose of homework is to provide the student with an opportunity to practice or review material that has already been presented in class [1, p. 85–102].

The amount of homework assigned can be defined in two ways: the frequency with which homework is assigned, and the length of the assignments [3, p. 74]. The scientists R. A. Paschal, T. Weinstein, and H. J. Walberg found that daily homework produced more effective results than homework that was assigned sporadically [8, p. 97–104].

H. Cooper found such positive effects of homework: better retention of factual knowledge; increased understanding; better critical thinking, concept formation, and information processing; encouragement of learning during leisure time; improved attitude toward higher school; better study habits and skills; greater self-direction and self-discipline; better time management; more inquisitiveness and independent problem solving [3, p. 74].

Related to the issue of time spent on homework is the important question concerning the optimum amount of homework. H. Cooper found nine studies that allowed for a charting of academic performance as a function of homework time.

For high school students, the line-of-progress continued to go up through the highest point on the measured scales, more than 2 hours [2, p. 10–11].

The *purpose* of this research is to study the ways of checking homework at the lesson. Very often homework correction in the class is a chore. Below are given some ideas how to make it more of an active challenge. The given suggestions are specifically geared to be used when correcting exercises set from a workbook or worksheet as homework but some ideas may also be used when giving feedback for tasks set in class.

The teacher should prepare a grid that includes the question numbers for the various exercises that are to be corrected to ensure that all students participate in the correction process. It's necessary to leave a space next to each question number. At the beginning of the lesson, get students to put their name down to answer the various questions. The teacher should tell students that, even if they did not do the homework they can still try to answer a question of their choice but do not force students to put their names down. When all the students who wish to participate have put their names down for at least one question, a teacher should take the list in and use it to call on the students to answer the questions in turn [6].

This ensures that the students called upon will answer questions they feel confident about (or else questions for which they would prefer individual feedback). If this process is repeated over several lessons, it also gives the teacher a chance to see whether there are students who repeatedly prefer not to be involved in the homework correction process. These students and their individual problems regarding homework can then be dealt with on a one-to-one basis.

The second way of checking homework is to ask the class to do a quick survey in groups ranking exercises from the most to least difficult, the most to least interesting, the most to least useful etc. The teacher may use student feedback to decide which exercise to correct together first and then give exercises ranked by the majority as the least interesting/difficult on power point as above to speed up the correction process. This ensures that students will be more alert during the correction of what they perceived to be the most problematic areas of their homework.

Homework ranking tasks also provide important feedback to the teacher who may use the data provided to check on the cause of problems areas at a later date. Students may perceive certain exercises as difficult for different reasons – length, typology, unclear instructions, vocabulary density of exercise, grammatical problems, uninteresting topic etc. A further analysis of

these issues may help the teacher to decide which exercises to set or dedicate more time to in the future. The teacher shouldn't forget to check the students' ranking of difficult exercises after correction – what students may have originally perceived as problematic may not actually correspond to their own performance. This may be something that can be discussed and analyzed further at a later date [6].

The third way of checking homework is to get students to check through answers in pairs by photocopying the key (readymade or produced by the teacher) or displaying answers on a projector. It's necessary to get aside time at the end of the lesson for individual students to discuss problem areas or organize a tutorial session where students can come and discuss problems individually with the teacher while the group works on another task/project work.

The teacher can change the time of the lesson in which homework is corrected. Most students expect homework corrections to come right at the beginning of a lesson and it's not the best or most enjoyable way to start off. The teacher may try checking homework as a way of 'calming down' after a boisterous group-work session or leave it till the end of the lesson. Incidentally, this also works with setting homework. It would be useful to try varying the point of the lesson at which homework is set to ensure that all the students are paying attention.

One more way of checking homework is to use photocopies or a projector. The teacher may create a multiple choice answer key for a few exercises where three possible answers to each question are provided, only one of which is correct. Students then compare their own answers with the alternatives given. They choose the answer that they consider correct (which may or may not correspond with their own original answer). This activity gives students a chance to rethink their own answers before the teacher finally provides the key. It also gives less confident students and those who may not have completed the task an opportunity to take part in the correction process [6].

If the students had to do at home a listening task (or reading task), the teacher may allow the students to read (or read while they listen again) and find / mark the passages in the listening where the answers are. Following this, the students can compare their answers and, should be able to explain why the answer they've chosen is correct. A variation of this is to give the students the correct answers and have the students use the text / tapescript to explain why the answers are correct.

One more way of checking homework is a snake game. The teacher should put numbers of questions on board in rows and/or columns. It's possible to put the numbers randomly. The students work in teams. This time, the goal of the game is for each team to have the longest 'snake'. So, for example, in the first round a team answers number 1 correctly. In the next round, if they answered number 2 or 6 or 7 correctly (the snake can only move 1 space vertically or diagonally) then these two numbers would be connected. This game is nice with competitive groups as a bit of strategy is involved in blocking the other teams' movement, etc. The problem is often keeping track of which snake belongs to which team. Either different color markers or assigning a different shape (circle, square, triangle) to each team helps keep everything clear. The teacher should encourage the students to use English when they're talking in their groups.

The homework to be an effective tool in English learning. English teachers are clearly convinced that it is an essential component of successful language learning. The homework is not harmful to students; it ensures the continued use of homework in English classes. The teachers should use different ways of checking homework at the lessons to make it more interesting and interactive.

References:

1. Becker H. J., Epstein J. L. Parent involvement: A survey of teacher practices // *Elementary School Journal*. – № 83. – 1982. – P. 85–102.
2. Cooper H. *Homework*. – New York: Longman, 1989. – 83 p.
3. Cooper H. *The Battle Over Homework*. Thousand Oaks. – CA: Corwin Press Inc., 1994. – 74 p.
4. Cooper H., Robinson J. C., Patall E. A. Does Homework Improve Academic Achievement? A Synthesis of Research, 1987–2003 // *Review of Educational Research*. – Vol. 76. – No. 1. – Spring 2006. – P. 1–62.
5. Epstein J. L., Van Voorhis F. L. More than minutes: Teachers' roles in designing homework // *Educational Psychologist*. – № 36. – 2001. – P. 181–193.
6. Sjoberg J. *Teaching Approaches: Checking-homework*. URL: <https://www.onestopenglish.com/methodology-the-world-of-elt/teaching-approaches-checking-homework-challenge/146494.article> (last accessed: 09.11.20).
7. Wallinger L. M. The Role of Homework in Foreign Language Learning // *Foreign Language Annals*. – Vol. 33. – No. 5. – September-October 2000. – P. 483–496.
8. Paschal R. A., T. Weinstein, H. J. Walberg. The Effects of Homework on Learning: A Quantitative Synthesis // *Journal of Educational Research*. – Vol. 78. – No. 2. – 1984. – P. 97–104.

Погромська Г.С.

кандидат педагогічних наук, доцент;

Махровська Н.А.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Миколаївський обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти

УНІФІКОВАНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЄКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Однією з основних проблем при створенні великих і складних систем є проблема складності – технічна складність і складність управління. Моделювання є центральною ланкою всієї діяльності по створенню якісного програмного забезпечення. Моделі будуються для того, щоб зрозуміти та осмислити структуру і поведінку майбутньої системи, полегшити управління процесом її створення і зменшити можливий ризик, а також документувати прийняті проєктні рішення. Сучасне бачення ролі моделей у розробці програмного забезпечення відображають рекомендації С. Амблера, які носять назву Agile Modeling [2].

У наш час для моделювання предметної галузі на ринку програмних продуктів представлено широкий спектр CASE-засобів. Найбільш популярними з них в нашій країні є Rational Rose, CA VPwin, Silverrun, Sybase PowerDesigner, Modelio. Оскільки, важливим, на наш погляд, є комплексність підходу та застосування єдиної уніфікованої нотації не тільки на етапі моделювання предметної галузі, але і на наступних етапах розробки програмної системи, тому найбільш доцільним засобом є Rational Rose [1; 6].

Характерним прикладом інформаційної системи, яка найповніше відобразить усі складові проєктування класичної моделі, є інформаційне освітнє середовище. Така система реалізує на сучасному рівні функції не тільки освітнього процесу, але й управління ним та його якістю. Основна мета інформаційно-освітнього середовища університету полягає у забезпеченні можливості віддаленого інтерактивного доступу (в авторизованому режимі, орієнтованому на різні групи користувачів) до всіх освітніх ресурсів університету [3].

Продемонструємо методологію можливого підходу до опису інформаційно-освітнього середовища ЗВО із використанням мови UML.

Припустимо, що інформаційно-освітнє середовище, яке нами створюється (опис розглянемо у спрощеному вигляді), буде застосовуватися: викладачем (для створення нових курсів), студентом (для вибору курсу, що вивчається), менеджером (для загального управління навчальним процесом).

Моделювання інформаційно-освітнього середовища починається зі створення діаграми прецедентів (UseCase Diagram). Даний тип діаграми представлений акторами, елементами UseCase та відношеннями між ними [5].

Будь-який елемент UseCase представляє собою деяку частину функціональності, реалізованої в системі. Ці елементи можна ідентифікувати при розгляді кожної взаємодії актора з системою. У запропонованому нами прикладі: актор Student намагається отримати доступ до деякого курсу (Register); актор Tutor бажає запросити інформацію про особливості курсу, що викладається (Request); актор Manager повинен управляти різними організаційними питаннями (ManageEP (Manage Educational Process)). Таким чином, можна отримати наступну діаграму прецедентів.

Сценарії функцій предметної галузі можливо використовувати під час проектування сценаріїв роботи користувача з майбутньою системою, опис стану сутностей – для проектування користувацького інтерфейсу (довідника станів сутностей) та бази даних програмної системи. До того ж наявність сценаріїв функцій в подальшому дозволить уточнити функціональні вимоги до системи.

Більш детально функціональність елементу UseCase відображається в діаграмі послідовності (Sequence Diagram). Такі діаграми демонструють об'єкти та повідомлення між ними, які наочно представляють реалізацію поведінки. На рис. 1. надано приклад сценарію зарахування студента до деякого курсу, описаного із застосуванням діаграми послідовності дій UML (Sequence Diagram) для елемента UseCase Register. У пропонуваному сценарії студент зараховується до курсу проектування програмних систем (PPS).

Опишемо сценарій, реалізований у діаграмі з рисунку 1. Студент Name повинен заповнити реєстраційну форму, після чого вона стає доступною менеджеру (на діаграмі зазначене представлено через взаємодію студента Name з реєстраційною формою regform). Далі форма посилає повідомлення менеджеру manager. Manager отримує повідомлення, що Name повинен бути доданий до певного навчального курсу (наприклад, курсу PPS). Для обслуговування даного запиту

повинен існувати об'єкт-курс PPS. Якщо він існує, то студента Name потрібно додати до цього курсу. Об'єкт-курс не має повноважень додавання студентів. Ця дія є прерогативою екземпляра класу CoursePreparation. У діаграмі послідовності він носить назву cp1. Якщо cp1 відкритий, то об'єкт-курс звертається до нього з запитом додати студента Name. Після чого студент отримує доступ до курсу, який він вказав у реєстраційній формі.

Об'єкти, представлені за допомогою діаграм послідовності, групуються в класи. Виходячи з розглянутої діаграми, можна ідентифікувати наступні об'єкти та класи: regform є об'єктом класу RegForm; manager – об'єктом класу ManagerEP; PPS – об'єктом класу Course; cp1 – об'єктом класу CoursePreparation.

Побудова діаграми класів є наступним етапом у процесі опису інформаційно-освітнього середовища на мові UML [5].

Після того, як додані основні класи, потрібно коректно вказати відношення між ними. Для того, щоб відобразити, яким чином об'єкти мають взаємодіяти один з одним, вивчаються діаграми послідовності та визначаються шляхи взаємодії між ними.

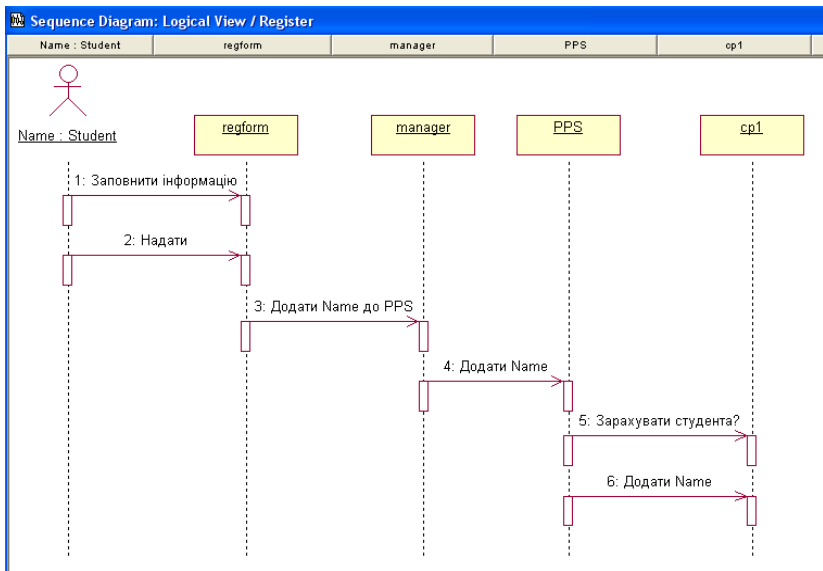
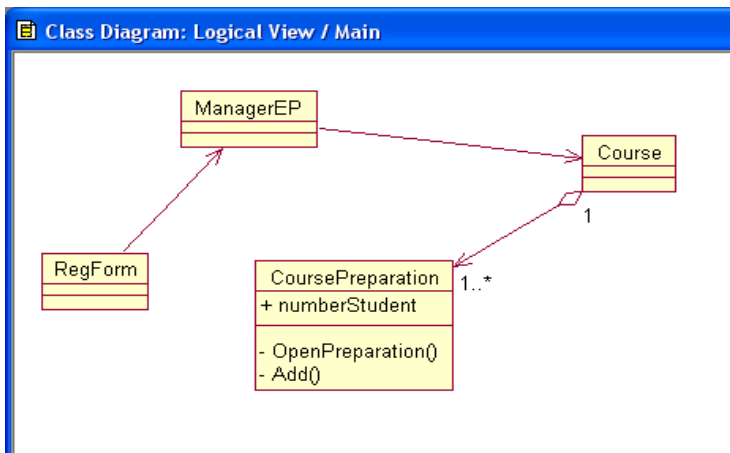

Рис. 1. Діаграма послідовності

Двома типами відношень є асоціація та агрегація. Асоціації визначають шляхи між об'єктами однакового рівня. Агрегація описує нерівноправні зв'язки. У пропонуваному прикладі існують асоціації (від RegForm до Manager та від Manager до Course) та відношення агрегації (між класом Course та класом CoursePreparation, так як ПідготовкаКурса є частиною класу Курс).

Будь-який клас включає деяку структуру даних та поведінку. Наприклад, клас CoursePreparation має один атрибут numberStudents та дві операції Add() та OpenPreparation(), які описують його поведінку. Таким чином, діаграма класів закономірно матиме наступний вигляд (рис. 2).

Рис. 2. Діаграма класів

Описана модель наведена для демонстрації процесу проектування і тому є неповною. Вона може містити ще багато структурних компонентів. Наприклад, якщо у процесі опису моделі інформаційно-освітнього середовища потрібно генерувати коди для класів, то слід скористатися компонентним поданням середовища Rational Rose (Component View). У розглянутій моделі буде один компонент CoursePr для опису файлу специфікації за класом CoursePreparation та ще один компонент CoursePrep для опису файлу реалізації.

Авторами розглянута лише умовно-спрощена модель опису інформаційно-освітнього середовища. Запропоновану модель можна

розширити, описавши процеси зі зв'язками між різними підрозділами середовища під час вирішення конкретних практичних завдань (горизонтальні зв'язки на діаграмі діяльності (Activity Diagram), що відбувається перед створенням діаграми варіантів використання UML (UseCase Diagram)) та змодельовавши документи.

Опис предметної галузі із застосуванням UML добре сприймається експертами предметної галузі. Таким чином, представлені елементи опису інформаційно-освітньої системи на базі мови UML дозволяють зробити висновок про достатню легкість і разом з тим гнучкість під час застосування подібних технологій для проєктування сучасних інформаційно-освітніх систем.

Список використаних джерел:

1. Арлоу Дж. UML 2 и Унифицированный процесс. Практический объектно-ориентированный анализ и проектирование / Дж Арлоу., А.Нейштадт. – СПб.: Символ-Плюс, 2007. – 624 с.
2. Буч Г. Объектно-ориентированный анализ и проектирование с примерами приложений / Г. Буч. – М.: Вильямс, 2008. – Часть I. – 312 с.
3. Казанская О.В. Формирование информационной образовательной среды технического университета / О.В. Казанская, В.И. Гужов // Университетское управление. – 2003. – № 4(27). – С. 57–61.
4. Крачтен Ф. Введение в Rational Unified Process / Филипп Крачтен. – М.: Вильямс, 2002. – 240 с.
5. Орлов С.А. Технологии разработки программного обеспечения: Учебник для вузов / С.А. Орлов. – СПб.: Питер, 2004. – 527 с.
6. Рамбо Дж., Блаха М. UML 2.0. Объектно-ориентированное моделирование и разработка / Дж., Рамбо, М. Блаха. – СПб.: Питер, 2016. – 713 с.

Пронь О.С.

студентка;

Якушко К.Г.

кандидат педагогічних наук, старший викладач,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

ЗМІСТОВІ АКЦЕНТИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЕЛЕКТРОННОГО КУРСУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

На даний час фахівців цікавлять особливості змістового наповнення завдань у електронних курсах різних предметів у цілому та іноземною мови зокрема.

Пропонуємо апробовані на практиці дистанційного навчання у Національному університеті біоресурсів та природокористування України (ЕНК «Англійська мова: геодезія та землеустрій») певні типи завдань. Вони можуть бути дотичними до різних таблиць спеціалізованих іншомовних термінів, різних рисунків з зображенням певних особливостей певного фаху або відповідних уривків відео:

1) на основі 10 базових термінів курсу випишіть ті, що стосуються теми «Land...» та укладіть відповідний кросворд з поясненням зазначених понять на 5 речень;

2) укладіть власну презентацію стосовно теми «...» на 10 слайдів, доповнюючи подану у цьому курсі презентацію «...»;

3) прогляньте відео ..., перекажіть його зміст у 10 реченнях ;

4) зніміть на смартфон та озвучте власне відео на тему «...»;

5) опишіть англійською об'єкти рисунка у 10 власних реченнях та зазначте, яким чином подані об'єкти співвідносні з професією ....;

6) перекладіть та доповніть таблицю базовими термінами ....., обравши 10 найпоказовіших термінів та поясніть свій вибір;

7) опишіть зміст та структуру презентації «...», подану у цьому електронному курсі та надайте рекомендації по її доповненню;

8) зазначте спільні та відмінні риси між об'єктами двох рисунків; висловте свою думку, яким чином подані об'єкти співвідносні з Вашою майбутньою професією;

9) укладіть розмовну ситуацію-історію «Одного разу...» з побуту фахівця Вашої галузі знань, використавши водночас розмовні вирази та спеціалізовані термінологічні кліше;

10) укладіть діалог – обговорення шляхів вирішення певної проблемної ситуації з життя фахівця Вашої галузі знань.

Крім основного змістового наповнення означених завдань у варіантах для кожного студента окремо, необхідно додатково зазначити методику оцінювання, строки надсилання, приклад виконання та допоміжні посилання. При цьому викладачеві-куратору потрібно слідкувати, щоб під час опрацювання наступної теми електронного курсу з іноземної мови конкретний студент виконував індивідуальне завдання вже іншого типу.

У цілому, як показала практика дистанційного навчання, саме розмаїття змістових акцентів індивідуальних завдань та проєкція змісту на реальне життя спеціаліста підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням у цілому та стосовно майбутнього землевпорядника зокрема.

Список використаних джерел:

1. Англійська мова: ГіЗ. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/login/index.php>
2. Якушко К.Г. English for Geodesy (Англійська мова для підготовки фахівців ОС «Бакалавр» зі спеціальності «Геодезія та землеустрій»). Київ : ДДП «Експо-Друк», 2019. 160 с.

Свистун К.О.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ЕТНІЧНІ МОТИВИ В ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВОМУ ЗОБРАЖЕННІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На формування та розвиток особистості впливає багато чинників, зовнішніх та внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних, природних та суспільних. Цілеспрямоване формування і розвиток особистості

забезпечується науковим, національним, естетичним, правовим та фізичним вихованням, прищепленням цінностей різнобічного характеру. Серед найбільш значущих естетичних цінностей для людства є мистецтво.

У зв'язку з прагненням українського суспільства європейських стандартів вища освіта потребує змін, створення умов для успішної самореалізації студентів, враховуючи їх здібності, нахили, таланти.

У Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що вища школа повинна сприяти формуванню всебічно розвинутої творчої особистості. Тому для успішної адаптації студента в суспільстві його слід навчати мислити нестандартно, оригінально, знаходити нові способи вирішення завдань. Заклади освіти мають забезпечити учням можливості засвоювати такий зміст навчальної інформації, який би розвивав у них узагальнені навички аналізу і синтезу навчального матеріалу, формував розуміння міжпредметних зв'язків і наступність розвитку системи знань.

З цією метою необхідно вдосконалити суспільство на засадах безпеки та стабільності, забезпечити розвиток та функціонування національної культури, самодостатньої, рівної між культурами інших народів, сформувати вільну людину, фізично та духовно розвинену, що живе у злагоді інших людей, навколишнього світу [2, с. 5, 6].

Важлива роль належить цінностям художньо-естетичної культури та мистецтва, які впливають на формування творчого потенціалу, смаку, професійної діяльності. Звернення до народної творчості впливає з того, що в основі її розвитку та функціонування лежить ідея створення культурної особистості, здатної глибоко сприймати, співпереживати, розуміти та створювати красу в повсякденному житті, навчанні, роботі, спілкуванні та багато іншого. Як зазначали вчені Г. П. Шевченко, Ю. А. Пастухова [9, с. 3, 4], студентська молодь повинна бути інтелектуальною та моральною елітою суспільства.

Для студентів вищих навчальних закладів мистецьких напрямків зв'язок з етнічними мотивами національної культури має особливе значення. Діалог з прекрасним в реальності, вивчення та впровадження елементів етнічної спадщини є невичерпним джерелом формування естетичних смаків. Творча активність стає необхідною і природною формою пізнання матеріально-предметного світу; вона виявляє резерви особистості, нові шляхи власного вдосконалення. Метою статті є розгляд впливу етнічних мотивів у об'ємно-просторовому зображенні на формування творчості студентів вищих навчальних закладів освіти.

Аналізом формування творчої активності займалися багато вчених, які досліджують природу цього феномена. У роботах Л. Виготського [1], С. Рубінштейна [5] та інших висвітлюється психолого-педагогічні фактори, які сприяють активізації творчих здібностей. Теоретичну і вагомому практичну цінність у розкритті форм, методів у спонуканні до творчості студентів у навчальному процесі виклала у своїх розробках Ю. Мороз [4] та інші.

Джерелом активізації творчої діяльності, вчені-педагоги В. Сухомлинський, К. Ушинський називали народну культуру та народну педагогіку. К. Ушинський з цього приводу зазначав: «...з оригінальними педагогічними ідеями, шедеврами народної педагогіки, з педагогічним генієм народу ніхто не може змагатися» [8, с. 300]. У своїх роботах вони доводили величезний вплив народного мистецтва як етнічної культури нації на розвиток творчості, естетичних смаків, моральних цінностей. В. Сухомлинський [6] розробив оригінальну комплексну педагогічну естетичну програму виховання красою на основі визнання особистості найвищою цінністю.

Етнічна культура як самоорганізуюча система задовольняє потреби нації та розвивається на основі взаємодії національної та етноекологічної культури в результаті впливу на цю взаємодію освіти. Немає питань, які не знайшли відображення в етнокультурі.

Перехід культури та етнічної спадщини, звичаїв, традицій від пращів до онуків забезпечував довготривалу життєздатність нації. За К. Ушинським: «Нація – це насамперед система різноманітних природних (біологічних, анатомічних, психічних), історично зумовлених ознак тіла, душі й розуму» [7, с. 793]. Національні мотиви українського етносу відзначаються в музиці, живописи, поезії, скульптурі, архітектурі, одязі, мові та навіть у способі життя. Кожна людина за природою – художник, і тому намагається так чи інакше вносити у своє життя красу. Але творчій, людині мистецтва, властиві уважність, вразливість, чуйність, інтуїція, багата фантазія, оригінальність мислення. Тому залучення студентів до вивчення історії мистецтв, етнічної спадщини, народної культури нації дає можливість цілеспрямовано розвивати естетичний смак та творчу активність. Етнічні мотиви, народне мистецтво повинно надихати сучасну молодь (майстрів, митців, педагогів) на творчий пошук нових композиційних рішень, пропорцій, художніх прийомів, стилів, методів, та матеріалів.

Практика художника без науково-теоретичної бази немає підґрунтя, художники-педагоги справедливо вважають, що лише на основі ґрунтовних теоретичних знань можна досконало оволодіти практичними вміннями й навичками образотворчої діяльності та стати справжнім майстром який цілеспрямовано та свідомо використовує теоретичні знання з образотворчої освіти для того, щоб надалі як найкраще втілювати свої задуми у художньому творі. З погляду сьогодення на проблему важливо перенести акцент на самостійність і відповідальність студентів за формування його творчої активності. Студент повинен бути активним суб'єктом життя в навчальному закладі, а не пасивним спостерігачем.

Етнічна культура – це цілісність предметних і духовних цінностей ви-роблених певним етносом впродовж його історії на його території засобами самовираження (віросповідання, мова нації). Загальною характерною рисою українських етнічних мотивів є орнамент. Від стародавніх мисливців до трипільців, скіфів, слов'ян елементи орнаменту з успіхом перекочували до сучасності. Зображення орнаментів на стінах печер, статуетках, на декоративно-ужиткових виробах було звичним явищем. Орнаменти складались з окремих символічних систем. Форми орнаментальних малюнків нагадували – людей, лінії прямі та хвилясті, спіралі, воду, овали, коло, птахів, рослини, змієподібні ромбічні та точкові візерунки символізували Сонце, Місяць, Богів, тварин. Орнаменти застосовували в першу чергу як засіб спілкування зі світом Богів, вищими силами, слугувало інформацією про статус та приналежність родини.

Ідентичні обряди, подібні символи, такі ж малюнки і методи нанесення можна побачити в Україні досі: розмальовані яскравими барвами хатинки, елементи етнічних орнаментів на килимах, скатертинах та одязі, вишиванках, на великодніх мальованках та писанках, на витворах з кераміки та ваз.

Використання культурно-етнічної спадщини власної землі має особливе значення у досвіді українських скульпторів. Трипільська культура стала своєрідною візитівкою української нації. Трипільська пластика зберегла набір правдних артефактів. Ще за радянських часів, скульптори намагались відтворити національну етнічну спадщину. Досить пригадати кам'яні цикли В. Шишова: «Фетиш», «Минуле і майбутнє», «Світло», мотиви половецької етніки О. Костіна, В. Федорчука, Л. Козлова. Іконографія трипільських статуеток з використанням мотиву «графіті» сприяє формотворчій

діяльності сучасних скульпторів М. Горлового («Трипільський торс» 2006 р.) та Є. Григор'євої («Трипілля» 2008 р.). Центральна тема композиції «Берегиня» 2005 р скульптора П. Антипа пов'язана з тематикою жіночого образу у трипільській культурі. Образ Берегині тут символізує продовження життя на землі й зв'язок із космічними силами Всесвіту [3, с. 15, 16].

Монумент Незалежності на площі Незалежності у Києві (на колоні стоїть статуя Оранти – Берегиня – Україна – жіноча постать одягнена в український національний костюм, яка тримає в руках калинову гілку) скульптора А. Куща (2001) є сучасною інтерпретацією Богині, втілення ідеї постійного кругообігу у природі і суспільстві, народження та зміни поколінь.

Свої особливі вимоги до сенсорного, інтелектуального і творчого розвитку висуває кожен з видів образної творчості. Скульптура як вид мистецтва бере участь у формуванні та розвитку обдарованості студентів, є одним з факторів навчання образотворчого мистецтва та виховної роботи в вищих навчальних закладах.

Зазначене дозволяє зробити висновок про те, що успішне формування творчих здібностей у студентів можливе, якщо передбачити вплив етнічних цінностей. Цей вплив охоплює прояв творчої активності, оціночних суджень під час створення ескізів, вибору тематики, композицій, матеріалів тощо; прагнення створити новий шедевр. Творча особистість за мотивацією та пізнавальною активністю характеризується прагненням до нових рішень, розвинутим інтуїтивним, творчим мисленням, винахідливістю.

Список використаних джерел:

1. Виготський Л.С. Педагогічна психологія. Москва, 1996. 243 с.
2. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (проект). Київ : НАН України. 2011. С. 5–6.
3. Лисенко Л.М. Українська скульптура межі століть. Мистецтвознавство. Київ, 2009. С. 15–16.
4. Мороз. Ю.В. Творча активність особистості, її розвитку в онтогенезі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 4. С. 46–52.
5. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. Пітер, 2000. 712 с.
6. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ : Рад. шк., 1978. 263 с.
7. Ушинський К.Д. Твори в 6 т. Т. 3. Київ : Рад. шк., 1954. 793 с.
8. Ушинський К.Д. Твори в 6 т. Т. 6. Київ : Рад. шк., 1955. 300 с.
9. Шевченко Г.П., Пастухова Ю.А. Художньо-естетичне виховання студентської молоді. Луганськ, 2010. С. 3–4.

Чернявська А.О.

студентка,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

МЕТА І ЗМІСТ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільство набуває все більшої мобільності. Для того, щоби встигнути за прогресом, необхідно модернізувати зміст освіти, викладачам слід шукати нові методи, які допоможуть розвинути креативність особистості молодого фахівця. Генерувати нові ідеї, розв'язувати творчі завдання – це ті виклики, з якими після випуску зустрічається кожен студент вже у професійній сфері.

Українські університети мають стати відкритим творчим простором, де студенти поряд із художніми професійними навичками отримують знання про методики, за допомогою яких можна розвивати творче мислення. Саме під час університетського навчання необхідно починати розвивати свої творчі здібності, виробляти звичку сумніватися, знаходитись у постійному пошуку, вміти зібратися і виконувати будь-які завдання незалежно від натхнення. Розвиток креативності як однієї з ключових компетентностей на початок XXI століття декларують всі передові заклади вищої освіти. Концепція розвитку креативності у студентів закладена як один із принципів Болонського процесу [1].

Зклади вищої освіти протягом свого існування завжди збирали коло себе прогресивних, творчих, інтелігентних людей. Запити XXI століття ще вищі, заклади освіти мають стати центрами креативної, творчої студентської спільноти, де викладачі разом зі студентами займаються генеруванням нових ідей. Згідно з Лісабонської декларації [3], яка була підтримана й Україною у 2010 році, основна мета європейських університетів – удосконалення і реорганізація змісту освіти, що би сприяв розвитку атмосфери творчості та інновацій.

Заявлена проблема шикоро досліджується рядом зарубіжних науковців і практиків. Так, у загальновідомих працях Р. Флорида [5] представлено аналіз особливостей розвитку творчого мислення особистості як процесу творення нового, найвищої форми її самостійної

діяльності. У роботах Дж. Фостера [6] знаходимо ґрунтовний аналіз категорії творчої активності особистості як готовності до творчої самореалізації, інтересу та прагнення до неї, сформованості основ індивідуального стилю творчої діяльності. У працях Н. Леонард [2], Г. Емброуз [2] практичні рекомендації, конкретні методи та форми, які дозволяють творчо розвивати особистість майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва та дизайну. Проте проблема формування креативності у студентів закладів вищої художньої освіти як фактору мотивації до професійного розвитку та саморозвитку залишилася й досі недостатньо розкритою увагою дослідників і практиків й залишає нішу для великої кількості питань.

Метою статті є дослідження інноваційних підходів до розвитку креативного мислення майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва в системі їх професійної підготовки у вищих художніх навчальних закладах. Креативне мислення нами розглядається як фактор забезпечення мотивації студентів до навчання та розвитку їх творчих домагань. Методи розвитку креативного мислення забезпечують формування стійких мотивів творчої діяльності студентів, уміння виявити суть творчої проблеми, самостійно її вирішити, стимулюють появу в них оригінальних пластичних ідей і художніх образів. Досягнення мети передбачає вирішення цілого комплексу проблем, зокрема, переконання у функціональному підході до вивчення та аналізу творчості, формування багатоваріантного погляду на мистецтво, що, безперечно, активізує пошуки найбільш оптимальних варіантів дій на сучасному етапі.

Як зазначав Річард Флорида [5], шлях до креативності лежить через реалізацію трьох «Т»: технологія, талант і толерантність. Відповідно до цього припущення заклади вищої освіти – основні центри розвитку креативної молоді у країні.

Метою формування креативності є розвинути творчі здібності студента, що характеризуються готовністю створювати принципово нові ідеї, вмінню критично ставитись до продуктів своєї діяльності, не зупинятись на традиційних, усталених схемах мислення під час розв'язання творчих задач.

Зміст розвитку креативності у студентів:

– ознайомлення студентів з інноваційними методиками для розвитку творчого мислення;

– «пробудження» творчого мислення у студентів через виконання необхідних вправ;

– навчання керуванню творчим процесом, незалежно від натхнення;

– вміння звільнитися від творчих бар'єрів, що заважають продукувати нові, нестандартні ідеї.

Такі предмети як композиція, кольорознавство, декоративно-прикладне мистецтво, художнє конструювання мають на меті як розвиток спеціальних навичок, так і розвиток креативності. Наприклад, завдання з художньо-прикладної графіки щодо ілюстрування книжок, під час виконання якого студент ознайомлюється з елементами книги, а після цього підбирає матеріал для ілюстрування і розробляє власну концепцію: всі елементи, кольорове рішення, навіть вибір матеріалів, за допомогою яких буде реалізоване це завдання.

Творчі завдання є і у програмі зі скульптури, наприклад, виконання гострохарактерної маски. Студент має сам відібрати цікавого персонажа, дослідити, як треба загострити риси обличчя людини, щоби передати необхідний емоційний стан та елементи, які можуть підкреслити експресію образу.

Завдання з художнього конструювання також мають на меті розвиток творчого мислення студентів, зокрема, завдання з біоніки. Студентам, наприклад, пропонують перетворити біологічні форми на предмети інтер'єру або речі з побуту. Завдання суто творче, адже необхідно побачити і зіставити предмети і біологічні форми.

Розвиток креативності можливий тільки при систематичному виконанні подібних вправ і завдань. Для того, щоби навчитись творити мистецтво необхідно навчитись серед нього жити. Мова художника – чуттєва, сповнена особистих переживань. Займаючись мистецтвом, ми поринаємо у власний досвід, черпаємо звідти образи. Ці прості завдання з пробудження своєї правої (творчої) півкулі рекомендуємо виконувати всім, як студентам, так і викладачам на постійній основі та вже самостійно оцінити результат.

Скетчбук – це записна книжка кожного художника. Приклади можливих тем для ведення скетчбуків: ілюстровані цитати, автопортрети, улюблені фільми, анімалістка, подорожі, мода, машини, жінки у творах мистецтва та інші.

Цікаві та креативні роботи у скетчбуці демонструє сучасний художник ілюстратор Крістоф Німан. Ми можемо бачити, як невеликі замальовки перетворюються на креативні ілюстрації з певною ідеєю.

У книзі «Скетчі за тиждень» [4] К. Німан, зокрема, пропонує вправи на вміння бачити незвичайне у звичайних речах, натяки на форму або сюжет. Він йде у своїх ідеях йде далі, більшість його повноцінних ілюстрацій – це і є асоціації.

Чудовий спосіб освіжити процес генерування ідей – вийти надвір. У книзі Джека Фостера «Звідки беруться ідеї» стверджується: «Розважайтеся, навчіться знову мислити як дитина, відкрийте серце новим можливостям» [6, с. 105]. Досягнути цього можливо використовуючи метод дрейфу як «рух у певному середовищі без чіткого бачення мети» [6, с. 125].

Методика Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» дає змогу підійти до проблеми креативності з різних боків [2]. Його методика допомагає зосередитися і генерувати ідеї цілеспрямовано, за конкретною схемою. Шість метафоричних «капелюхів» представлено різними кольорами, кожен з яких позначає відмінний процес мислення. Можливо застосовувати ці процеси послідовно, щоби отримати повне уявлення про предмет, або вибірково, щоб змінити курс мислення. Коли звикаєш дивитись на завдання з різних сторін, вже неможливо кидатись на першу ліпшу ідею.

Отже, предмети образотворчого циклу спрямовані на розвиток професійних компетентностей, у перелік яких входить і креативність. Розвиток креативності у студентів – вкрай важлива складова навчання і самоосвіти студента, що допоможе розвинути фахові навички, які можливо використовувати у різних сферах життя. Систематизовані вітчизняні та зарубіжні методики розвитку креативної компетентності, зокрема, ведення скетчбуку, вправи на асоціації, метод дрейфу, метод паралельного мислення, протестовані успішними художниками, ілюстраторами, скульпторами, які своїми роботами доводять, що креативність як властивість творчої особистості необхідно й можливо ефективно розвивати.

Список використаних джерел:

1. Болонська конференція. Вікіпедія вільна енциклопедія : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Болонська_конвенція#Україна_як_учасник_Болонського_процесу (дата звернення: 21.11.2020).

2. Леонард Н., Емброуз Г. Основи. Графічний дизайн 03: Генерування ідей : серія «Креативна кар'єра» Київ : ArtHuss, 2019. 192 с.

3. Лиссабонская декларация. Университеты Европы после 2010 года: многообразие при единстве целей. European University Association : веб-сайт. URL: <https://eua.eu> (дата звернення: 21.11.2020).

4. Ниманн К. Скетчи по воскресеньям. Как несерьезные эксперименты вырастают в крутые идеи и меняют нашу жизнь навсегда. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. 272 с.

5. Флорида Р. Homo Creativus. Як новий клас завойовує світ : монографія. Київ : «Наш формат», 2018. 432 с.

6. Фостер Дж. Откуда берутся идеи : 2-е изд. доп. Минск : Попурі, 2009. 192 с.

Шарига А.О.

студентка,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТИЛІЗУВАТИ ПОРТРЕТНЕ ЗОБРАЖЕННЯ

Роль стилізації як художнього методу в мистецтві останнім часом зросла, оскільки збільшилася потреба людей у стилістично цілісному, естетично значущому навколишньому середовищі. Сьогодні стилізація розглядається більш широко, не лише як свідоме наслідування стилю, але і як художнє відтворення тієї чи іншої епохи в її власних засобах вираження з усіма характерними подробицями і дрібницями. Це особливий спосіб створення дуже своєрідної естетичної ілюзії, заснованої на уважному вивченні та розрахованому наслідуванні, чутливість до індивідуальних особливостей часу, а не до нормативного стилю взагалі.

Стилізації як навчально-педагогічна проблема завжди була в центрі уваги дослідників методики навчання студентів образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти. Методи та прийоми стилізації досліджувалися в науково-педагогічних і навчально-методичних працях В. Устіна, М. Яковлева, К. Далгдіяна, Т. Костенко, Р. Паранюшкіна, О. Чернишова [3], М. Яремківа та інших авторів.

Стилізація – у мистецтві й літературі свідоме наслідування формальних прикмет якогось стилю. У мистецтві можна стилізувати під

будь-який стиль (єгипетський, бароковий, народне мистецтво тощо); часом це наслідування породжує самостійні стильові напрямки (неокласицизм, неовізантизм, неореалізм тощо). Стилізація також розглядається як один із прийомів візуальної організації образного вираження, при якому виявляються найбільш характерні риси предмета і відкидаються непотрібні деталі. Стилізація як процес роботи являє собою декоративне узагальнення зображуваних об'єктів (фігур, предметів) за допомогою ряду умовних прийомів зміни форми, об'ємних і колірних співвідношень [3, с. 38].

Метою даної статті є дослідження проблеми стилізації портретного зображення, поетапності його виконання та особливостей створення стилізованого зображення.

Портретний жанр порівняно з іншими жанрами образотворчого мистецтва існує в історії давно. Безцінну галерею портретів своїх сучасників залишили митці Р. Левицький, В. Серов, І. Рєпін, О. Мурашко, Т. Шевченко та ін., які передають зовнішні риси людей минулих часів, але головним чином розкривають духовний світ людини, її силу розуму, глибину почуттів, благородство.

В образотворчому мистецтві за допомогою прийому стилізації предмети або фігури трансформуються в спрощені форми. Стилізація робить об'єкт мистецтва зрозумілим і зараз широко використовується також в дизайні інтер'єрів.

Стилізацію художники почали застосовувати в портретних роботах з початку XVIII ст. Дослідження стилізованих портретів уможливило їх чіткість, спрощеність, лаконізм, виразність лінійного рисунка. Щоби стилізувати портрет людини, потрібно відібрати основні, характерні риси зображувані на ньому. Стилізація портретного зображення в роботах М. Врубеля, А. Мухи відтворює ідею, задум авторів, що криється у передачі форми, кольору, композиційного розташування. Всесвітньовідомі В. ван Гог, К. Малевич, П. Пікассо у портретних образах послуговувалися неповторною манерою виконання стилізації людського образу. До стилізації портретного зображення звертались також українські художники, зокрема, В. Зарецький зі своїми насиченими композиціями, в яких портрет гармонійно переплітається із геометричними абстракціями. Кожен з них використовує свою техніку, тому вони абсолютно різні і в своєму стилі, але всі є яскравими представниками стилізації і декоративної переробки портретів.

Чим цікава портретна стилізація? Стародуб К. [2, с. 47] вважає, що вона допомагає створити художній образ через призму власних відчуттів і надати йому лаконічності, поетичності, неповторності. Стилізований портрет також широко застосовується в анімації і мультиплікації.

Стилізованому зображенню людини притаманні умовні колірні співвідношення, локальна і контрастна кольорова гама. Будь-яка стилізована композиція складається з чіткої колірної схеми, яка допомагає висловити авторський задум і найбільш яскраво створює необхідне враження.

Для декоративної стилізації характерно абстрагування – уявне відволікання від несуттєвих, випадкових з погляду художника ознак з метою загострення уваги на більш значущих, що відображають суть об'єкта в деталях. Також, при декоративній стилізації портретного зображення необхідно прагнути до архітектонічності, тобто побудови системи зв'язків окремих частин і елементів в єдину цілісність твору.

Для стилізації портрету людини потрібно виявити її основні, характерні риси. З цією метою робляться начерки, ескізи. Мінімальними графічними засобами з основних характерних рис обличчя, як з пазлів, «складається» картинка. При стилізації не відображується об'ємно-просторова побудова. Діє уява глядача, яка сама «домальовує» образ.

Основою для стилізації портрета є рисунок з натури або частково чи повністю вигаданий образ. Крайній випадок стилізації представляють абстрактні портрети та зображення фігур.

На першому етапі стилізації робиться портретний нарис з більшим чи меншим ступенем деталізації рис обличчя. Якщо стилізація обмежується портретним нарисом, то виникає спрощений стилізований портрет. Головною відмінністю тут є відсутність другорядних деталей особи і одягу, які потрібні не для портретної схожості, а лише для розширеного опису. Зокрема, шарж як портрет з перебільшеними характерними рисами й особливостями моделі так само можна вважати стилізованим портретом.

Техніка виконання стилізованого портрета олійними фарбами досить активна щодо образотворчої мови, вона передбачає ретельну підготовку із точним опрацюванням продуманих тонів відповідно до попередньо створеного ескізу роботи, заливку за допомогою широкого пензля локальних основних кольорів, увиразнення контрасту та нюансу похідних від них відтінків, взаємне доповнення фігури і тла.

Початковим етапом роботи над стилізованим портретом є вибір формату. Далі здійснюється створення і компоновання ескізу

портретного зображення. Наступною сходинкою є побудова голови людини. Потім необхідно виразити основні об'єми голови, шиї, плечового пояса та встановити головні особливості й пропорції. Стилізувати зображення потрібно одразу, вирішивши, які особливості хочемо підкреслити в портреті.

Після компоювання та побудови портрету починається робота в кольорі: від великих основних локальних площин до дедалі менших, закінчуючи дрібними уточненнями та деталями. Необхідно, щоб кожен шар олійної фарби добре висихав перед накладанням наступного.

Відповідно до творчого задуму колір стилізованого об'єкту в композиції може бути об'єктивним (натуральним, реальним) чи суб'єктивним (нереальним, вигаданим). На думку М. Бядової [1, с. 32], колір кожного окремого об'єкта декоративної композиції, як і її загальна гама, переосмислюється для отримання кольорового ефекту, що робить колір одним з важливих образотворчих засобів стилізації. Правильний і точний вибір колориту стилізованого зображення особливо важливий, так як в таких композиціях основне завдання кольору полягає у відображенні емоційних станів і настроїв.

Таким чином, стилізація являє собою певне спрощення реального зображення та форми, інколи навіть деформацію деяких частин для створення виразної експресивної композиції. За будь-яких умов стилізація завжди передбачає збереження грамотної анатомічної будови окремих частин голови в співвідношенні деталей одна до одної і до цілого. Основними стадіями виконання стилізованого портрета олійними фарбами залишаються ті ж, що і при виконанні академічного портрету: вибір формату, компоювання голови людини на ньому, її побудова, виявлення фактури та об'єму, опрацювання деталей, акцентування характерних рис і завершення. Вміння стилізувати зображення необхідно для розвитку креативності студента, його уяви та фантазії, формування професійного мислення.

Список використаних джерел:

1. Бядова М.В. Стилізація і основи композиції. Київ, 2010. 307 с.
2. Стародуб К.І. Рисунок і живопис. Від реалістичного до стилізованого зображення. Навчальний посібник. Харків, 2009. 459 с.
3. Чернышев О.В. Формальная композиция. Творческий практикум. Минск : Харвест, 1999. 312 с.

Швець М.А.

аспірант,

Київський міжнародний університет

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНІХ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Сучасний соціально-економічний розвиток аудіовізуального мистецтва, кінематографа і телеіндустрії, детермінує проблему актуалізації, вдосконалення і підвищення якості професійної підготовки студентів сфери аудіовізуальних мистецтв у навчальних закладах.

Пріоритетність проблеми підвищення якості професійної підготовки цих фахівців зумовлена потребою забезпечення профільних підприємств – телестудій та кіностудій кваліфікованими та ініціативними кадрами на базі ґрунтовної професійної підготовки, які швидко адаптуються в мінливих умовах ринку, творчо виявляють активну самостійність у розв'язанні професійних завдань по виробництву аудіовізуальної продукції [1].

Освітні системи професійної підготовки фахівців з аудіовізуального мистецтва і виробництва у навчальних закладах, як педагогічна проблема – мають інтегрований характер, виступають полівалентною проблемою. Аналіз психолого-педагогічних складових дозволяє виділити полікультурний, соціально-економічний, компетентнісний, психологічний, організаційно-змістовий та історичний аспекти.

Історичний аспект формування освітніх систем професійної підготовки фахівців з аудіовізуального мистецтва і виробництва полягає у виникненні на початку ХХ століття в американській кіноіндустрії потреби в перших освітніх установах з підготовки професіоналів для роботи в кіно, як наслідок винаходу Томасом Едісоном кінетоскопа та проведення братами Люм'єрами першого публічного і комерційного кінопоказу 28 грудня 1895 року у Парижі на бульварі Капуцинок [1].

Вже через декілька років, в США працювало понад 1000 кінотеатрів, для яких виробляли відеопродукцію кілька великих кінокомпаній. А задля виготовлення необхідного обсягу кінопродукції для прокатних компаній, з'явилася потреба в реалізації й організації на базі

кінокомпаній безкоштовних та короткострокових тренінгів з підготовки своїх фахівців для роботи над конкретними кінопроектами.

Технічні спеціальності для проведення кінознімання і монтажу стали першими затребуваними професіями. Термін навчання становив від 2 до 6 тижнів, в залежності від складності фільму, а в результаті навчання фахівець отримував не диплом чи сертифікат про підвищення кваліфікації, а трудовий договір.

Розповсюдження нового виду аудіовізуальної комунікації в 40-х роках XIX століття – телебачення стало наступним етапом модернізації кінотелетехніки й появи нових професій. Надзвичайно швидкий процес розвитку вимагав нову плеяду телевізійних фахівців. На початку працювати у сфері телебачення прийшли малоуспішні робітники з кіно, які досить швидко пристосувалися до виниклих умов і стали першими телевізійними працівниками.

А з початку 1980 років виник ще один новий напрям екранного мистецтва – цифрове, завдяки якому еволюціонували педагогічні системи аудіовізуальної освіти. На цьому етапі розвитку була визначена особливість системи підготовки фахівців в області екранних мистецтв і сформована її первинна структура [2].

Навчання проводилося за програмами бакалаврів (3 роки), магістрів (2 роки), а в деяких працювали відділення докторантури. Для отримання ступеня бакалавра студентам пропонувалася двоетапна система освіти: під час першого етапу на 1 і 2 курсах викладали переважно загальні гуманітарні дисципліни, на 3 і 4 курсах студенти були зайняті освоєнням спеціальних програм за обраною професією. Випускний кваліфікаційний проєкт студентів являв собою готовий аудіовізуальний продукт – фільм або телепрограму та описову – методологічно-теоретичну частину до нього. Захист дипломних робіт проходив у вигляді публічних переглядів випускних відеоробіт, за підсумками яких вручалися дипломи про вищу освіту. Деякі вищі школи мали в складі середні навчальні заклади. Для поглиблення знань студентів і підвищення кваліфікації сторонніх фахівців в кіношколах практикувалися короткострокові програми терміном від 1 тижня [2].

Початок нового тисячоліття збігся з появою Інтернету, який вплинув на всі сфери людського життя. Паралельно з ним розвивалася супутникова передача інформації, яка забезпечила миттєвий зв'язок. В таких умовах ринку навчальні заклади оперативно відреагували на переверот в галузі електронних технологій і модифікували навчальні

програми з навчання медіаспеціалістів, створюючи нові напрями підготовки та нові освітні системи [3].

Таким чином, відбувалося формування освітніх систем професійної підготовки фахівців аудіовізуального мистецтва. Нині практична діяльність спеціалізованих фахових закладів освіти для підготовки таких спеціалістів націлена на розробку методологічних рекомендацій по цілеспрямованому створенню нових та вдосконаленню нинішніх програм професійної підготовки фахівців сфери екранної культури та імплементацію таких педагогічних систем навчальним закладом.

Процес кінотелеосвіти у зв'язку з цим має бути комплексним, новаторським і відповідним сучасним тенденціям. Так, актуалізуються проблематика подальшого вдосконалення освітніх систем, виникає необхідність в дослідженні й сучасних практик здійснення професійної підготовки фахівців області екранних мистецтв, специфікації педагогічної системи підготовки та провадження її вищими навчальними закладами задля підготовки для цих індустрій кваліфікаційних кадрів.

Отже, розглянувши історичний аспект формування освітніх систем професійної підготовки фахівців з аудіовізуального мистецтва, проаналізувавши особливості їх становлення, можна синтезувати наукову проблему, що полягає в необхідності проведення компаративного аналізу світових практик реалізації професійної підготовки кадрів області екранної культури, дослідження їхнього нинішнього провадження в закладах вищої освіти та на основі структуризації та систематизації отриманих результатів описати сучасну педагогічну систему професійної підготовки таких фахівців, обґрунтувати її методику.

Список використаних джерел:

1. ENS Louis-Lumiere. Офіційний сайт національної вищої школи кінематографії імені Луї Люм'єра. URL: <https://www.ens-louis-lumiere.fr/> (дата звернення: 11.11.2020).
2. NYU Tisch School of the Arts. Офіційний сайт школи мистецтв Тіша. URL: <https://tisch.nyu.edu/> (дата звернення: 11.11.2020).
3. Filmakademie Baden Württemberg GmbH. Офіційний сайт кіноакадемії Баден-Вюртемберг. URL: <https://www.filmakademie.de/> (дата звернення: 11.11.2020).

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Спиридонова Є.О.

аспірант,

Державний вищий навчальний заклад

«Університет менеджменту освіти»

Національної Академії педагогічних наук України

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ КОЛЕДЖУ

Процеси діджиталізації потужно й суперечливо впливають на освіту студентів технічних спеціальностей, часто перетворюючись на провідний чинник їх соціалізації, стихійного безперервного навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти.

Інформаційно-комунікаційні технології мають великі можливості для особистісного розвитку людини, розкриття її потенціалу, тому на сучасному етапі значну роль відіграють дистанційні форми та технології навчання й виховання. Вимоги сьогодення диктують для педагогів коледжів нові підходи для перемоги в конкурентній боротьбі на ринку освітніх послуг.

На думку Т. Жишко, під педагогічною системою необхідно розуміти «динамічно функціональний комплекс діалектично пов'язаних між собою компонентів і елементів, які створюють оптимальні умови для розв'язання завдань навчання, освіти і виховання людей» [1, с. 148].

Так, з 2010 року в Україні набула чинності Концепція впровадження медіаосвіти України, що має на меті «сприяння розбудові в Україні ефективної системи медіа-освіти заради забезпечення всебічної підготовки дітей і молоді до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формування у них медіа-обізнаності, медіа-грамотності і медіа-компетентності відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей». Концепція спрямована на підготовку і проведення широкомасштабного поетапного експериментального і

подальшого інтенсивного масового впровадження медіаосвіти в педагогічну практику на всіх рівнях; забезпечення медіаосвіти у вищій школі, насамперед при підготовці фахівців педагогічного профілю; врахування завдань медіаосвіти в ході здійснення освітніх реформ; ініціювання широкої громадської підтримки медіаосвітнього руху, включаючи міжнародну співпрацю в цій сфері. Обов'язки провідного координатора впровадження медіаосвіти в країні покладаються на Національну академію педагогічних наук України [2].

Медіаосвіта це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Етапами розвитку медіаосвіти в коледжах насамперед повинно бути науково-методичне та організаційне забезпечення процесу масового впровадження медіаосвіти на основі аналізу практичних проблем, обміну досвідом, здійснення відповідного психолого-педагогічного супроводу; введення медіаосвітньої складової у навчальні програми студентів технічних спеціальностей; розвиток матеріально-технічної бази коледжів, оснащення мережі медіапедагогів передовими інформаційно-комунікаційними технологіями; систематична співпраця освітян з медіавиробниками для подальшого розширення практики медіаосвіти. Важливими умовами впровадження медіаосвіти в Україні є удосконалення нормативно-правової бази взаємодії мас-медіа і освітніх інституцій на всіх рівнях, включення формування системи медіа-освіти до переліку державних пріоритетів інноваційного розвитку суспільства та стратегії державної інформаційної політики; забезпечення готовності фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей; якісне програмно-методичне та інформаційне забезпечення, зокрема створення спільних інформаційних ресурсів, програмне забезпечення роботи віртуальних медіаосвітніх груп і мультидисциплінарних конференцій, створення та адміністрування тематичних медіаосвітніх сайтів.

Слід зазначити, що інноваційна діяльність є досить специфічною і складною, а отже, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Упровадження інновацій неможливе без педагогів інноваційного

спрямування, основна мета яких застосування сучасних інноваційно-педагогічних технологій, що дозволяє створити ефективну систему навчання студентів, сприяє створенню ситуацій успіху, індивідуалізації навчальної діяльності та активізації пізнавальної діяльності, мотивації до навчання, високій результативності, забезпечує психологічний комфорт і вільний вибір, розвиває креативне та критичне мислення

Основними складовими впровадження сучасних педагогічних технологій в коледжах слід відзначити планування управлінської діяльності в процесі впровадження інноваційних технологій, обґрунтування необхідності їх впровадження, визначенні переваг інноваційного навчання над традиційним, створенні умов для неперервної освіти та самоосвіти учасників навчально-виховного процесу, підвищення рівня науково-методичної компетентності та результативності діяльності педагогів, учнів та вихованців. Так, застосування сучасних інноваційно-педагогічних технологій дозволяє створити ефективну систему при формуванні компетентностей студентів технічних спеціальностей коледжу, яка: сприяє активізації пізнавальної діяльності; мотивації до навчання; високій результативності; забезпечує психологічний комфорт; розвиває креативне та критичне мислення; забезпечує вільний вибір; сприяє індивідуалізації навчальної діяльності; створює ситуацію успіху.

Моделювання процесу розвитку компетентності студентів технічних спеціальностей коледжу доцільно здійснювати з використанням системного, особистісно орієнтованого, компетентного та діяльнісного підходів.

На думку Вишпольської В.Ф., поняття «компетенція» пов'язане зі змістом сфери майбутньої професійної діяльності, а поняття «компетентність» дозволяє інтерпретувати результат освіти у сукупності всіх його компонентів. Змістовний аспект терміна «компетенція» включає три складники: когнітивний (володіння знаннями); операційний (сформованість способів діяльності, технологічної грамотності); аксіологічний (засвоєння цінностей, ціннісне відношення до професійної праці та особистісного зростання) [3, с. 58].

Поряд з іншими науковцями, Брусенцева О.А. так класифікує педагогічні технології: структурно-логічні (поетапна організація системи навчання, що забезпечує логічну послідовність постановки і розв'язання дидактичних задач); інтеграційні (дидактичні системи, що забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і вмінь); ігрові (дидактичні системи

використання різноманітних ігор); тренінгові (система діяльності для відпрацювання певних алгоритмів розв'язання типових практичних завдань, за допомогою комп'ютера); інформаційно-комп'ютерні (технології, що реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання); діалогові (сукупність форм і методів навчання, заснованих на діалоговому мисленні у взаємодіючих дидактичних системах суб'єкт-суб'єктного рівня) [4, с. 7–8].

Впровадження сучасних педагогічних технологій при формуванні компетентностей студентів технічних спеціальностей коледжу допоможе студентам самостійно опановувати навички дослідницької роботи, стимулювати інтерес до набуття нових знань та використання їх у конкретній практичній діяльності, формуванню самоосвітньої компетентності особистості.

Основними проблемами впровадження інноваційних технологій в коледжах є організаційні (небажання педагогічного складу коледжів підвищувати свій технічний рівень); методичні (брак методичного забезпечення); матеріально-технічні (рівень заробітної плати, відсутність техніки); психологічні (невміння реалізовувати інновації).

Список використаних джерел:

1. Жижко Т.А. Педагогічна система один із чинників впровадження ідеї інтенсифікації у професійній підготовці майбутніх фахівців / Т.А. Жижко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наук. праць. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип. 3. – С. 144–151.
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні // Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України.
3. Вишпольська В. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. 2008.
4. Брусенцева О.А. Впровадження інноваційних педагогічних технологій як складова розвитку вищої освіти в сучасних умовах. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 4. С. 6–7.
5. Мартинова І. Упровадження інноваційних педагогічних технологій як засіб розвитку творчого потенціалу у педагога. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 4(88). С. 21.
6. Пугач В.М. Проблеми формування правової компетентності менеджерів охорони здоров'я. Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 8-9 квітня 2020 р.: у 2-х т. Том 1. Ч. 2 / За заг. ред. В.І. Мельник. – Тернопіль: Крок, 2020.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Галацин К.О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД

Розбудова незалежної Української держави спонукає до нового бачення розвитку її інтелектуального потенціалу, спричинює та прискорює значні зміни в суспільному житті і, що є цілком природним, актуалізує складні психолого-педагогічні проблеми й чинники становлення всієї національної системи освіти. У центрі уваги постають питання стосовно формування й розвитку комунікативної компетентності фахівців.

Важливо усвідомити, що процес професійної підготовки має відбуватися на основі цілісного підходу, який дає змогу розглядати всі дидактичні засоби як такі, що забезпечують професійне становлення особистості майбутнього фахівця. Питання підвищення результативності особистісно орієнтованого навчання й виховання у вищих навчальних закладах розглядається в контексті розв'язання проблеми формування професійної компетентності, зокрема її важливого складника – комунікативної компетенції.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема формування комунікативної компетентності була і є предметом розгляду українських (Л. Я. Бірюк, А. М. Богуш, Т. О. Вольфовська, С. Ю. Ніколаєва, О. О. Павленко, Л. М. Паламар, М. І. Пентиліук) із зарубіжних (М. М. Вятютнев, Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез, В. О. Коккота, О. О. Леонтєв, Р. П. Мільруд, О. О. Миролюбов, А. В. Немущин, Ю. І. Пассов) учених, оскільки йдеться про підготовку спеціалістів, які змогли б ефективно працювати в різних галузях життєдіяльності.

Комунікативність особистості характеризується як явище багатопланове, що поєднує ряд компонентів, серед яких особливе значення мають комунікабельність, соціальна спорідненість,

альтруїстичні емоції (В. Кан-Калік) [1]. Автор наголошує, що під комунікабельністю доцільно розуміти здатність людини відчувати задоволення від процесу спілкування з іншими людьми. Соціальна спорідненість – це бажання бути серед інших людей, тобто соціальну спорідненість потрібно розглядати як стійкий твір, пов'язаний із професійно-педагогічною спрямованістю особистості педагога.

Аналізуючи різні підходи щодо суті, структурної будови і функцій комунікативної компетентності особистості, ми стверджуємо, що в працях Л. Петровської комунікативна компетентність трактується як складне утворення, що містить знання соціально-психологічних факторів і вміння використовувати їх у конкретній діяльності, розуміння мотивів, стратегій поведінки, фрустрацій – і власних, і партнерів по спілкуванню, уміння розбиратися в групових соціально-психологічних проблемах, осмислення можливих перешкод на шляху до взаємного порозуміння, оволодіння технологією і психотехнікою спілкування. До складу комунікативної компетентності входить певна сукупність знань і вмінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу. У свою чергу, учений Ю. Смелянов під комунікативною компетентністю розуміє здатність особистості орієнтуватись у ситуаціях спілкування, що заснована на знаннях, чуттєвому досвіді й вільному володінні засобами спілкування, і комунікативну компетентність вважає певною ідейно-моральною категорією, що регулює всю систему ставлень людини до природного й соціального світу, а також до самої себе як синтезу цих двох світів.

Комунікативну компетентність як постійну готовність до контакту розглядає А. Добрович, пояснюючи це з позицій свідомості, мислення. Людина мислить, і це означає, що вона живе в режимі діалогу, враховуючи при цьому постійно мінливу ситуацію відповідно до інтуїтивних очікувань свого партнера. В. Кан-Калік визначав комунікативну компетентність як складову частину людського буття і діяльності. Він підкреслював, що проблема полягає в тому, що не всі люди уявляють, яким чином можуть бути реалізовані ті чи інші комунікативні акти. Аби їх здійснювати, потрібно володіти певними навичками і вміннями. Відповідно, у процесі навчання має бути завчасно визначена цільова установка на формування комунікативної компетентності особистості, а значить, мають бути визначені методи та засоби формування [1].

На основі аналізу різних тлумачень ми розглядаємо комунікативну компетентність як складову частину спілкування, систему внутрішніх ресурсів ефективної взаємодії людини з іншими людьми завдяки її адекватній орієнтації у власному психологічному потенціалі й потенціалі партнера, у комунікативній ситуації та завдання.

Досліджуючи проблему, ми визначили такі функції комунікативної компетентності: орієнтованість у різних ситуаціях спілкування, основана на знаннях і життєвому досвіді індивіда; здатність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе та інших за постійної видозміни психічних станів, міжособистісних стосунків і умов соціального середовища; готовність і вміння знаходити контакт із людьми; внутрішня регуляція комунікативних дій у ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Проблема формування комунікативної компетентності перебуває в центрі уваги у зв'язку з реалізацією мети професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів до успішного виконання в майбутньому своїх функціональних обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О.І. Психологічна компетентність фахівця: зміст та основні підходи / О.І. Бондарчук // Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського: Зб. наук. пр.; Сер. «Психологічні науки» / за ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. – Т. 2. – Вип. 8. – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2012. – С. 30–36.

2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика / Н.П. Волкова ; Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.

3. Галацин К.О. Моделювання процесу формування комунікативної культури майбутніх інженерів / К.О. Галацин // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. пр. Вип. 41 / Харк. держ. акад. культури ; відп. ред. В.М. Шейко. – Х.: ХДАК, 2013. – С. 257–261.

4. Кан-Калик В. А. Основи професійно-педагогічного об'єднання / Кан-Калик В. А. – Грозный: [б.и.], 1999. – С. 61.

5. Лактионова Г. Лідер майбутнього: нове бачення стратегії та практики / Г. Лактионова, И. Зверева, Л. Старикова // Практ. психологія та соц. робота. – 2002. – С. 35–53.

6. Пономаренко Л.А. Комунікативна підготовка майбутнього психолога як підґрунтя успішності його професійної діяльності / [Л.А. Пономаренко]: Збірник

наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України, за редакцією академіка С.Д. Максименка. – Київ, 2010. – 515 с.

7. Филонов Л. Б. Стратегия контактного взаимодействия и проявление личности / Л. Б. Филонов // Психологические проблемы социальной регуляции поведения / под ред. Е. В. Шороховой, М. И. Бобневой. – М. : [б. и.], 1996. – С. 298–318.

8. Ханин Ю. Л. К вопросу об оценке коммуникативности личности / Ю. Л. Ханин // Общение как предмет теоретического и прикладного исследования. – Л.: [б. и.], 1992. – С. 172.

Котелянець Ю.С.

старший викладач,

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Важливість проблеми організації конструктивної діяльності засвідчують нормативні документи, якими керуються сучасні заклади освіти. Зокрема, у законі «Про освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти, указі Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» визначено роль конструктивної діяльності у формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено значний масив досліджень, присвячених проблемі підготовки вихователя (О. Абдулліна, О. Безпалько, О. Кучерявий, Л. Кондрашовата ін.). Наукові дослідження, що розглядають теоретико-методологічні аспекти проблеми конструктивної діяльності (Аристотель, Г. Гегель, І. Кант; Д. Богоявленська, Н. Лейтес, М. Лісіна, В. Юркевич; Л. Арістова, О. Брежнева) характеризують «формування» як процес і результат цілеспрямованих та стихійних впливів соціальної дійсності на особистість з урахуванням індивідуальних, особистісних можливостей, неповторності.

Враховуючи той факт, що конструктивна діяльність дошкільників має певні особливості, в процесі підготовки майбутніх вихователів необхідно озброїти відповідними знаннями, певними методами і прийомами. Конструктивний освітній простір, який формує професійні компетентності студентів – майбутніх вихователів, може функціонувати тільки у разі проведення належної роботи з організації конструктивної діяльності, яка моделює комплексне застосування знань, ситуацій міждисциплінарної інтеграції, у тому числі систематичне використання навчально-пізнавальних задач; конструює середовище міждисциплінарного застосування знань, ситуацій, які сприяють саморозвитку та самореалізації особистості студента, розвитку необхідних здатностей, які пов'язані з індивідуальними особливостями його конструктивного мислення; створює додаткові організаційні та педагогічні умови, що спрямовані на підсилення мотивації студентів до вивчення дисциплін, підвищення їх академічної активності.

Складниками компетенцій конструктивної діяльності особистості визначимо такі здатності: до адекватного конструктивного аналізу даних; до конструювання систематичних концепцій; до раціональної ділової діяльності; до оцінки реальних обмежень схем [5]. Наголосимо на тому, що конструктивні здібності майбутніх вихователів виявляються у професійно-педагогічній діяльності. Перш ніж визначити специфіку професійної діяльності майбутніх вихователів, доцільно розглянути суттєві теоретичні концепції діяльності, що допомагають аналізувати її з різних боків. Традиційними є психологічні погляди: виділення трьох фундаментальних видів діяльності, які відповідають трьом етапам онтогенезу: грі, навчанню, праці. Загалом, будь-яка діяльність має концентричну структуру, а також становить процес управління, в якому виокремлюються особливі види діяльності. У межах кожного окремого особливого виду діяльності вступають у взаємодію відносно самостійні елементарні види діяльності. На сучасному етапі можна виділити щонайменше три підходи до аналізу сутності та структури педагогічної діяльності: системний, технологічний та управлінський.

Підготовка вихователя до конструктивної діяльності – це здатність проектувати навчально-виховний процес і формувати особистість вихованця, уміння передбачити результати виховної роботи. Від ступеня розвитку конструктивних здібностей залежить ефективність конструктивної діяльності. Остання, в системі підготовки майбутніх вихователів, передбачає проектування навчально-виховного процесу,

вдбір, структурованого навчального матеріалу, розроблення робочих планів і навчальних програм. Потреба в організації конструктивної діяльності виникає здебільшого у таких випадках: студент стоїть перед завданням застосувати набуті знання в нових практичних умовах; є суперечність між теоретично можливим способом вирішення задачі та практичною її реалізацією; виникає утруднення щодо усвідомлення виконуваних дій; студент не знає способу вирішення поставленого завдання, в цьому разі ситуація спонукає до перенесення вже відомих способів дій в нові умови.

Процес конструктивної діяльності відбувається поетапно: конструювання задуму, вивчення ситуації, виділення параметрів і умов стійкості ситуації; конструювання моделі за визначеними параметрами, конструктивний процес втілення ідеї. Таким чином, основи конструктивності можуть бути виражені конструктивною особою (майбутнім вихователем) у процесі поетапної конструктивної діяльності. У ході поетапної діяльності необхідно вирішити такі проблеми: 1) розроблення дерева цілей (бачення проблеми; вивчення ситуації і визначення параметрів залежності ситуації; висунення гіпотез рішення проблеми за умови зміни параметрів; прогнозування ситуації за стійкості проблеми і вибір постійних параметрів; побудова дерева цілей (цілепокладання); 2) розроблення програм із реалізації поставлених завдань, тактичних і генеральних цілей (проектування моделей, що задовольняють вибрані параметри і відповідають дереву цілей); вибір оптимальної стійкої моделі, адекватної дереву цілей; аргументація вибору; прогнозування додаткових позитивних результатів; 3) конструювання реальної ситуації відповідно до вибраної моделі і дерева цілей з урахуванням фіксованих і змінних параметрів стійкості ситуації; визначення межі змінних параметрів, які спотворюють вибрану модель, але не виводять ситуацію зі стійкості вирішення проблеми; облік і економія витрат (енерго-, матеріальних, особистісних тощо) на побудову оригіналу; вирішення конкретних завдань у процесі конструювання оригіналу; аргументація аномалії моделі; оцінка побудованого оригіналу (ситуації) щодо вирішення проблеми, економічності витрат і отримання додаткових результатів.

Досягнення мети сучасної професійної освіти потребує переходу вищої школи на нову концепцію підготовки фахівців, спрямовану на розроблення дерева цілей. Процес конструктивної діяльності розроблення програм із реалізації поставлених завдань, тактичних і

генеральних цілей конструювання реальної ситуації відповідно до вибраної моделі і дерева цілей потенціал студента, здатного до самостійного наукового пізнання, освоєння й упровадження інноваційних технологій. Основою системи професійної освіти стають саморозвиток, самоосвіта, самопроектування. Ці зміни вимагають не лише удосконалення змісту, а й трансформування характеру навчального процесу у вищих педагогічних навчальних закладах.

Зважаючи на новий підхід до розуміння багаторівневої педагогічної освіти у межах Болонської системи та наявності системи суб'єктивних відносин в освітньому просторі, необхідно науково осмислити зміст поняття «підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку». Багаторівнева освіта надає майбутньому вихователю вибір зі спеціальних курсів того змісту, який є більш пріоритетним та зміст знань якого можна самостійно застосувати у власній конструктивній педагогічній діяльності – на практиці чи під час підготовки до аудиторних занять.

Підготовка майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку буде вищою з урахуванням своєрідності й специфіки педагогічної діяльності вихователя в процесі навчання у вищому навчальному закладі. Водночас, готовність до конструктивної діяльності, як елемент професійної компетентності майбутніх вихователів, може бути сформована у разі проведення належної роботи, зокрема такої як:

- організація конструктивної діяльності, яка моделює комплексне застосування майбутніми вихователями психолого-педагогічних знань у новій педагогічній ситуації;

- здійснення міждисциплінарної інтеграції, у тому числі через систематичне використання навчально-пізнавальних задач, які конструюють середовище міждисциплінарного застосування знань;

- створення ситуацій, які надають можливості для саморозвитку та самореалізації особистості студента, розвитку здібностей, пов'язаних із індивідуальними особливостями конструктивного мислення кожної особистості;

- дотримання додаткових організаційно-педагогічних умов, які спрямовані на підсилення мотивації студентів до вивчення профільних дисциплін, підвищення їх академічної активності.

Підготовка майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку буде вищою, якщо в процесі підготовки враховано своєрідності й специфіки педагогічної діяльності вихователя. Готовність до

конструктивної діяльності, як елемент професійної компетентності майбутніх вихователів, може бути сформована у разі проведення належної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бунятова Ф. Педагогическая технология конструктивного обучения *Интернет-журнал «Эйдос»*. 2007. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0301-5.htm>
2. Горбатих В. Готуємося до школи... з конструктором. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 6. С. 66–70.
3. Дичківська І.М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку освіти. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне, 2004. Вип. 29. С. 24–31.
4. Машкіна Л.А. Формування інноваційної компетентності фахівців дошкільного виховання в процесі вузівської підготовки. *Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні : збірник наукових праць*. Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне, 1999. Вип. 5. С. 97–103.

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Алексєєва Г.В.

вихователь,

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 144»

Криворізької міської ради

ГРА ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

Активне соціальне зростання особистості дитини відбувається саме під час її навчання у дитячому садку. В Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що одним із головних завдань дошкільної освіти є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду [1, с. 7].

Проблема соціалізації особистості є актуальною, адже «соціалізація – це процес входження дитини в систему культурних норм поведінки та взаємин між однолітками» [4, с. 27]. Процес адаптації дошкільника в соціумі тривалий і багатоплановий. Важливе місце у ньому для дітей молодшого віку займає ігрова діяльність. Оскільки під час гри відбувається стимулювання творчої активності вихованців, формування у них навичок соціальної поведінки. У невимушеній атмосфері дитина може краще пізнати себе, типи та норми поведінки, способи та моделі вирішення тих чи інших завдань.

Грос К. вважає, що гра є первинною формою залучення людини до соціуму [3]:

- добровільне підпорядкування загальним правилам чи лідеру;
- виховання почуття відповідальності за свою групу, благородного прагнення показати свої можливості в дії, що здійснюється заради групи;
- формування здатності до спілкування.

Саме гра є одним із найефективніших засобів підготовки дитини до «дорослого» життя, її соціалізації, морально-етичного виховання. У процесі гри формується особистість дитини, її соціальна компетентність і гуманістичний світогляд, з особливою яскравістю проявляються індивідуальні особливості дошкільника, розвиваються його творчі здібності, цілеспрямована уява, рух від думки до дії [2, с. 55].

У таблиці 1 наведено ігри, які сприятимуть соціалізації дітей молодшого віку.

Таблиця 1

Ігри для соціалізації дітей молодшого віку

Назва гри	Сценарій	Мета
«Якби я був Дідом Морозом»	Діти по черзі передають гарно запакований пакунок і називають, що вони б подарували одне одному на Новий Рік, будучи Дідом Морозом.	Виховувати доброзичливість, комунікативні навички
«Мій друг захворів»	Один із вихованців вдає з себе хворого, а інші виконують дії, що потрібно в цій ситуації (телефонують йому, дізнаються чи можна провідати, приходять з гостинцями, піклуються про нього).	Виховувати емпатію, доброзичливість, вміння діяти в незнайомих обставинах (під час карантину). Звернути увагу дітей, що не завжди можна провідати хворого друга.
«Добрий чарівник» чи «Добра фея»	Дітей потрібно об'єднати в підгрупи й обговорити, який подарунок вони хотіли б зробити для своїх батьків. Після цього дарунки треба створити і організувати їх виставку. Або можна створити дарунки для героїв казок, що опинилися у біді.	виховувати чуйність, прагнення виявляти турботу й увагу до своїх батьків; формувати навички співпраці з однолітками.
«Хмарочос»	Дітей об'єднують у пари. Кожна пара повинна побудувати свій хмарочос. Для ускладнення завдання можна використати будівельний матеріал різного розміру. Важливо, щоб хмарочос не зруйнувався. Якщо діти не дотримуються черги або впаде кубик чи цеглина, то роботу слід починати спочатку.	учити дітей домовлятися і знаходити спільне рішення.

(Закінчення таблиці 1)

Назва гри	Сценарій	Мета
«Супермаркет»	На довгому столі лежать справжні чи пластмасові фрукти. Дітям пропонується маленький візок для того, щоб вони пішли за покупками. Вони вибирають фрукти, спілкуються з продавцем та повертаються на місце з метою обстеження своїх фруктів, доторкаючись до них, нюхаючи, а потім смакуючи. Можна спробувати зробити фруктовий салат.	стимулювати до здійснення діяльності щодо розвитку соціальних навичок
«Весела ферма»	Дітям пропонується стати фермерами і розповісти кого вони б завели для свого господарства.	вдосконалювати навички вирішення проблемних ситуацій, допомагати організувати розмову серед дітей.

У дитячому колективі діти набувають навичок колективного спілкування, співпереживання, досвіду самоствердження. Найкращих результатів соціалізації дитини можна досягти, граючись із нею. Оскільки уміння і навички, що розвиваються у грі, потрібні для адаптації у суспільстві, налагодження відносин з оточуючими людьми та набуття нових соціальних ролей.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 144. – С. 1–9.
2. Кубата Н.П., Айзенбарт М.М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку // «Молодий вчений». – 2018. – № 5 (57), травень. – С. 53–57.
3. Ланге К. Карл Грос: Ігри людей. Йена... – ЕСНО. – [Електронний ресурс] / Ланге К. – Карл Грос. Режим доступу: <http://echo.mpiwg-berlin.mpg.de/MPIWG:NP6BCTW3>
4. Циба В. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2000. – 149 с.

Демкова В.Ю.

студент,

Науковий керівник: Леонтєва І.В.

доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОНЯТТЯ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИМОГИ СТВОРЕННЯ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Впровадження у практику роботи дошкільних навчальних закладів особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти є одним з основних завдань педагогічних працівників. Головним учасником освітнього процесу, відповідно до чинного законодавства дошкільної освіти, визнається дитина зі своїми уподобаннями, інтересами, здібностями, особливостями. Для реалізації особистісно орієнтованої моделі педагоги закладу дошкільної освіти мають створити необхідні умови для розвитку дитини, тобто створити сприятливий розвивальний простір, у якому дитина живе, активно діє, спілкується, отримує знання, розвиває свої вміння, навички, проявляє емоції та почуття.

Розвивальний простір визначається як належним чином впорядкований освітній простір, в якому реалізуються освітні цілі розвивального характеру. Для їх здійснення необхідно створити відповідне розвивальне предметне середовище.

Особливої актуальності набуває ця проблема у зв'язку з визнанням обов'язковості саме для дітей дошкільного віку. Адже створення правильного розвивального життєвого простору, в якому передбачено змістове наповнення різних видів дитячої діяльності є однією із головних умов для закладання основ життєвої компетентності дошкільника і формування його шкільної зрілості.

Розглядаючи поняття «простір» і «середовище» науковці визначають їх як близькі за значенням, але не синонімічні. Середовище відображає взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток дитини. У цьому випадку передбачається присутність людини в середовищі, взаємовплив, взаємодія оточення з суб'єктом, а простір може існувати без людини. Простір по відношенню до середовища є конструктором вищого порядку, в якому може знаходитися декілька середовищ.

Реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини, називається середовищем. Середовище розвитку дитини – це простір її життєдіяльності. Це ті умови, в яких протікає її життя в закладі дошкільної освіти. Стосовно визначення предметно-розвивального середовища існують різні підходи. Наприклад, у методичних рекомендаціях С. Новосолової [4, с. 9] розкривається зміст таких понять:

Розвивальне середовище – це єдність соціальних і природних чинників, які можуть впливати прямо чи опосередковано, миттєво чи довготривало на життя дитини [5, с. 682].

Предметно-розвивальне середовище – це сукупність природних і соціально-культурних предметних засобів найближчого і перспективного розвитку дитини, становлення її творчих здібностей, що забезпечують різноманітність діяльності. [5, с. 23].

Середовище (предметне) – система предметних середовищ, насичених посібниками, іграшками, обладнанням і матеріалами для організації самостійної творчої діяльності дітей.

Основний нормативний документ, який визначає сучасні вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, її пріоритети, – Базовий компонент дошкільної освіти. Кроком на шляху до реорганізації та оновлення, відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», стали Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» та програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт».

Найголовнішим принципом організації розвивального простору є його безпечність, адже від цього залежить збереження життя та здоров'я дітей. Під час облаштування розвивального простору педагогічним працівникам дошкільного навчального закладу особливу увагу необхідно звертати на якість матеріалів, з яких виготовлено обладнання та його відповідність санітарно-гігієнічним нормам. Обов'язково треба дотримуватися вимог Інструкції з організації охорони життя і здоров'я дітей у дошкільних навчальних закладах, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 28 жовтня 2008 р. № 985.

Рационально облаштоване предметно-розвивальне середовище є не лише місцем для ігрової діяльності дітей, а й спонукає їх вивченню нових знань, розвитку навичок і компетенцій, розвитку психічних процесів та пізнавальної активності.

Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України та Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»

розвивальний простір групової кімнати передбачає створення спеціальних осередків. Завданням педагогічних працівників ЗДО є створення та наповнення розвивальних осередків з урахування вікових особливостей дітей.

Програмою представлений орієнтовний перелік осередків у груповій кімнаті закладу дошкільної освіти, а саме:

- ігрової діяльності;
- природничий осередок;
- художньо-образотворчої діяльності;
- розвивального навчання;
- відпочинку та усамітнення;
- спортивний осередок.

У групових приміщеннях доцільно передбачити місце для створення постійних і змінних осередків, де діти могли б самостійно чи невеликими групами за власним бажанням займатися різними видами діяльності.

Предметно-розвивальне середовище не має бути сталим. Педагогам необхідно слідкувати за наповненням осередків та періодично змінювати його, враховуючи інтереси, потреби, настрої дітей, освітні завдання тощо. Варто періодично змінювати кольоровий і звуковий фон у групових приміщеннях, варіювати використання обладнання. Раз на місяць частину ігрового матеріалу потрібно оновлювати, а також змінювати їх розміщення. Змінюючи частково наповнення, необхідно також враховувати тему тижня (місяця).

Також важливою умовою створення середовища в груповій кімнаті є аналіз, планування та контроль відповідного напрямку роботи. Необхідною є участь не тільки педагогічних працівників, а також керівництва закладу. Важливою умовою є визначення заходів щодо створення предметно-розвивального середовища у річному плані роботи закладу. Відповідно до змісту кожного розділу плану варто передбачити подальші дії, спрямовані як на обладнання групових кімнат та інших приміщень дошкільного закладу.

Отже, можна зробити висновок, що створення предметно-розвивального середовища в закладі дошкільної освіти потребує дотримання відповідних вимог та сприяє подальшому розвитку та формуванню особистості дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6–38.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
3. Корендо Р. Предметне розвивальне середовище як чинник всебічного розвитку дитини / Р. Корендо, С. Бабіч // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 9. – С. 44–50.
4. Новосёлова С. Л. Развивающая предметная среда: методические рекомендации по проектированию вариативных дизайн-проектов развивающей предметной среды в детских садах и учебно-воспитательных комплексах / С. Л. Новосёлова. – М.: Центр инноваций в педагогике, 1995. – 59 с.
5. Педагогика: большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – М.: Современное слово, 2005. – 720 с.
6. Романюк І.А. Аналіз, планування, контроль як функція управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 280 с.

Зяблюк Ю.В.

вихователь,

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 144»

Криворізької міської ради

ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНЯТ

Проблема освіти і виховання дошкільників засобами театрального мистецтва, як потужного засобу розвитку їх творчих здібностей є актуальною. Оскільки синтез музики, танцю, живопису, риторики, акторської майстерності створює умови для виховання цілісної творчої особистості, сприяє здійсненню мети сучасної освіти. Реалізація завдань розділу «Креативний розвиток» за програмою «Українське дошкільля» [1] забезпечує розвиток творчих здібностей дітей, їхньої уваги, самостійності у втіленні задуму, пошуку шляхів його реалізації тощо. Реалізація цих завдань відбувається через залучення дітей до різноманітних видів роботи, зокрема, до театралізованої гри, так як вона допомагає [2, с. 7]:

- сформувати правильну модель поведінки у сучасному світі;
- підвищити загальну культуру дитини, залучати до духовних цінностей;
- знайомити дітей з дитячою літературою, музикою, образотворчим мистецтвом, правилами етикету, обрядами, традиціями;
- удосконалювати навички втілювати в грі певні переживання, спонукати до створення нових образів, спонукати до мислення.

Театралізовані ігри приносять величезну користь для естетичного та духовного виховання, становлення характеру дитини, прищеплення їй найкращих рис, утвердження себе в суспільстві. Окремі епізоди казок викликають співчуття до героя, скажімо, до зайчика, якого вигнала коза Дереза. З'являється бажання допомогти, заступитися.

С. Ф. Русова вважає, що діти щиро включаються до театралізованої діяльності, рухомі літературними, ігровими, особистісними мотивами. У них з'являються різноманітні потреби в грі, що виникають під впливом літературного твору, а також потреба в самовираженні, спілкуванні, в пізнанні себе через відтворення різних образів. У відвертому, широсердому ставленні до художнього образу, втіленні його в різних формах театралізованої діяльності дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію, певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання [3].

Розглянемо основні види театралізованих ігор для розвитку дошкільнят детальніше.

У *іграх-драматизаціях* найголовніше – це правильний вибір літературного твору. Бажано добирати такі твори, в яких багато дійових осіб, щоб залучити до неї більшу частину дітей групи. Дії героїв мають бути цікавими, їхні вчинки повчальними, ситуації конфліктними, а зміст твору зрозумілий учасникам. Під час гри діти вчитимуться орієнтуватися в просторі, рівномірно розміщуватись по сцені, будувати діалог з партнером.

У *ігри-драматизації з пальчиками* бере участь дитина, що рухаючи пальцями «оживляє» персонажа, зображення якого знаходиться у неї в руці. Це дозволяє розвивати у дошкільнят здатність довільно напружувати і розслаблювати окремі групи м'язів, запам'ятовувати слова героїв вистав тощо.

Гри-драматизації з ляльками-рукавичками зазвичай проводять на ширмі, за якою стоїть ведучий. «Граючи» за люльку дитина вчиться довільно реагувати на команду або музичний сигнал, діяти узгоджено.

Інсценізацію за літературними творами можна проводити під час концертів чи свят, попередньо зробивши декорації та костюми. Кожна дитина повинна вивчити свою роль та слова. Тому до підготовки можна залучити і батьків вихованців. Беручи участь у інсценізації у дошкільнят розвиваються навички дій з уявними предметами; формуються комунікативні навички, зокрема вміння говорити з різними інтонаціями (радісно, сердито тощо).

Перед театралізованими іграми потрібно провести наступну підготовчу роботу:

- скласти словесний портрет героїв, що є у виставі;
- пофантазувати про них (хобі, улюблена страва, заняття, ігри);
- проаналізувати вчинки героя;
- попрацювати над сценічною виразністю: визначення доцільних дій, рухів, жестів персонажа, місця на сценічному майданчику, міміки, інтонації;
- підготувати театральний костюм (залучивши батьків);
- використання аксесуарів, гриму для створення повноти образу.

Під час театралізованих ігор розвивається творча уява, створюються умови для винахідливості та творчості дітей. З ними пов'язані яскраві естетичні переживання дошкільників, прагнення випробувати себе у різних ролях.

Список використаних джерел:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / О.І. Білан; заг. ред. О.В. Низовської. – 256 с.
2. Олійник О.М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. / О.М. Олійник – Кам'янець-Подільський: Волошук В.О., 2017. – 163 с.
3. Русова С.Ф. Розвиток мови дитини // Вибрані твори. – К.: Освіта, 1996. – С. 113–115.

Казюліна Л.М.

вихователь,

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 144»

Криворізької міської ради

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНЯТ

Серед найважливіших завдань дошкільної освіти однозначно слід виокремити логіко-математичний розвиток. Так, у [1, с. 237] окреслено наступний зміст освіти логіко-математичного розвитку четвертого року життя:

сформовані вміння розрізняти предмети за величиною, порівнювати їх за висотою, довжиною, шириною, називати словами результати порівняння (більший, менший, вищий, нижчий, довший, коротший, ширший, вужчий, однакові); визначати геометричні фігури (круг, квадрат, трикутник, куля, куб);

закріплені поняття багато, мало;

вдосконалені уміння розрізняти рівність і нерівність груп предметів за їх кількістю, розуміння та вживання у мовленні слів слів: порівну, більше, менше, вперед (попереду), назад (позаду), угору (вгорі), вниз (внизу), праворуч, ліворуч навички лічби в межах 3 (5);

засвоєні часові відношення: вчора, сьогодні, завтра та розрізнення частин доби: ранок, день, вечір, ніч.

Для спонукання дітей до пізнавальної діяльності педагогами визначено такі інтелектуальні ігри, як блоки Дьенеша, палички Кюїзенера, дидактичні картки Семадені; інтелектуальні ігри Нікітіних, розвивальні ігри Воскобовича та ін. Усі перелічені засоби є доступними для дітей.

Логічні блоки Дьенеша є одним із найпопулярніших засобів, оскільки надають можливість комплексного підходу до формування практично усіх елементів, визначених у змісті логіко-математичного розвитку та ще й протягом усього дошкільного віку.

Логічні блоки Дьенеша – абстрактно-дидактичний засіб, розроблений угорським психологом і математиком Дьенешом для ранньої логіко-математичної підготовки дітей. Класичний набір складається із 48 фігур

(рис. 1), що відрізняються одна від такими властивостями: колір (найчастіше це – червоний, жовтий, синій), форма (коло, квадрат, трикутник, прямокутник), розмір (великий і маленький) та товщина (тонкий і товстий). Для молодшого віку можна обрати набір з меншої кількості блоків – або ж певного кольору, або ж виключити відмінність за товщиною чи розміром. Проте має залишитись базове правило – кожна фігура у наборі – унікальна, немає двох фігур з однаковими всіма властивостями.

Рис. 1. Набір «Логічні блоки Дьенеша»

За складністю у роботі з блоками Дьенеша умовно можна виокремити три типи завдань:

- 1) властивості: виявлення і абстрагування;
- 2) властивості: порівняння;
- 3) логічні дії та операції.

Зрозуміло, що діти одного віку можуть можуть знаходитись на різному рівні логіко-математичного розвитку, проте логічні блоки є «універсальним» інструментом для усіх груп [2].

На початковому рівні передбачається опрацювання лише однієї характеристики – найпростіше почати з кольору, далі зазвичай переходять до диференціацій за розміром чи формою, завершуючи товщиною.

Поступово можна збільшувати кількість характеристик, і блоки Дьенеша надають можливість дібрати аж 4 комбінації, за якими здійснюються аналіз, порівняння, класифікація й узагальнення. На завершальному етапі рекомендується використовувати вправи на засвоєння логічних дій та операцій.

Таким чином, використання логічних блоків сприяє виявленню властивостей, їх абстрагуванню, порівнянню, класифікації, узагальненню, а також засвоєнню логічних операцій «і», «або», «не»; формуванню основ алгоритмічної культури мислення, розвитку здатності діяти усно, освоєнню знань про числа і геометричні фігури, просторовому орієнтуванню [2].

Список використаних джерел:

1. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. – 488 с.
2. Блоки Дьенеша та методика Кюїзенера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kalyta-dnz.kiev.sch.in.ua/storinka_metodista/innovacijni_tehnologii/palichki_kyuzena/

Осовська О.А.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРОФЕСІЯМИ ДОРОСЛИХ

В умовах ринкової економіки, коли від людини вимагається надійна, якісна і відповідальна праця, трудове виховання дітей старшого дошкільного віку набуває особливого значення.

Трудове виховання дітей, починаючи з дошкільного віку, – одне з найважливіших завдань виховання підростаючого покоління в суспільстві. Про це свідчать: Конституція України, Концепція (проект) дошкільного виховання в Україні (2020), програми виховання й розвитку дітей в закладах дошкільної освіти [7].

Проблемам трудового виховання підростаючого покоління було присвячено ряд психолого-педагогічних досліджень: І.Д. Бех, Г.В. Беленька, Л.І. Божович, З.Н. Борисова, Т.В. Введенська, Л.С. Виготський, В.К. Котирло, М.В. Крулехт, О.М. Леонт'єв, В.Й. Логінова, Я.З. Неверович, В.О. Павленчик, Т.І. Поніманська, Л. Рубінштейн та інші [3]. На думку дослідників найважливішим етапом формування у дітей уявлень про працю дорослих та її значення в житті суспільства є ознайомлення з нею, а найкращим періодом – старший дошкільний вік.

У дошкільному віці відбувається залучення дітей до різних видів праці, ознайомлення з працею дорослих, формування переконань щодо необхідності праці, бережливого ставлення до її результатів. Початкові уявлення про сучасні професії старші дошкільники можуть отримати емпіричним шляхом, а системні знання – в ЗДО, в родині, із засобів масової інформації та дитячої художньої літератури. Педагогічне керівництво дитячою працею передбачає: постановку мети, залучення дітей, формування бажання виконувати трудові дії, навчання засобів і прийомів роботи, контроль і оцінку результатів [7]. На всіх етапах трудового виховання дітей необхідно формувати потребу в праці, творче ставлення до неї, залучати до реальних справ.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні (2020) та діючих програм дошкільного виховання, свідченням компетентності дошкільника щодо трудового виховання є його орієнтація в критеріях досягнення високого результату, усвідомлення того, що показником продуктивності праці є якість та кількість зробленого, а також докладені до роботи зусилля, а свідченням особистісного розвитку – оцінка результату (своїї праці чи праці інших) [2; 7].

З метою виявлення наявного стану знань дітей старшого дошкільного віку про сучасні професії дорослих нами був проведений констатувальний експеримент (спостереження за відображенням знань про професії дорослих в творчих іграх дітей; бесіди з дітьми; інтерв'ювання) у закладі дошкільної освіти № 5 «Сонечко» міста Фастів Київської області.

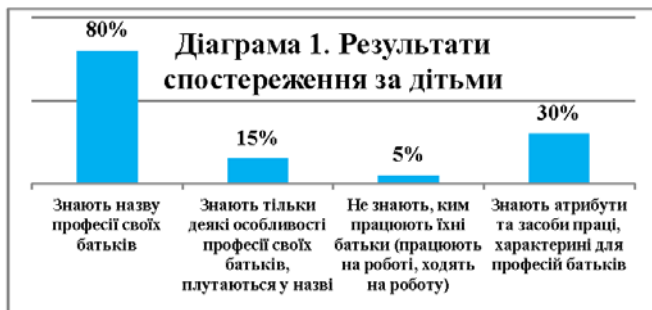
Визначаючи рівень сформованості уявлень дітей про професії дорослих, ми спиралися вимоги Базового компонента дошкільної освіти в Україні та діючі програми дошкільного виховання [2; 5]. Нами були виділені такі рівні:

I. Високий рівень: діти правильно називають і відображають дії та обладнання представників різних професій в іграх, розуміють значення їхньої праці для інших людей. Знання дітей перевищують обсяг програми ЗДО.

II. Середній рівень: діти мають правильні, але не повні уявлення про професії дорослих, у сюжетно-рольових іграх не завжди вірно використовують отримані знання, частково знайомі з обладнання представників різних професій. Не до кінця усвідомлюють значення їхньої праці для інших людей.

III. Низький рівень: діти мають неповні, або помилкові уявлення про професії, мають труднощі при відтворенні ролей в сюжетно-рольових іграх, пов'язаних з різними професіями, не вміють знаходити відмінності між пставниками різних професій, не розуміють значення їхньої праці для інших.

Результати спостереження за дітьми під час сюжетно-рольових ігор («Сім'я» та інші) засвідчили, що 80% дітей знають назви професій своїх батьків, 15% знають тільки деякі особливості їх професій, плутають назви, 5% – не знають, ким працюють їхні батьки («Працюють на роботі», «Ходять на роботу»). 30% дошкільників знають атрибути та засоби праці, характерні для професій їхніх рідних (Діаграма 1).

При ознайомленні з роботою вихователів ми спостерігали: бесіду «Всі професії важливі», читання художньої літератури та свято «Цікавий світ професій»; залучали дітей (70%) до трудового процесу (принести в поливальниці води, протерти листя рослин у куточку природи тощо). Особливу відповідальність виявили дівчатка. Але були діти, які відмовлялися працювати.

У бесідах з дітьми з'ясувалося, що вони не розуміють абстрактне поняття «професія»; при виявленні уподобань орієнтуються на професії батьків, або інших авторитетних дорослих (вихователь, відомий артист). Під час інтерв'ювання з'ясувалося що: із засобів масової інформації (телебачення) про професії дізнавалися 12 дітей (60%), від батьків – 14 дітей (70%), від бабусі чи дідуся – 12 дітей (60%), одночасно з декількох названих джерел – 3 (15%); 14 (70%) дівчат обирають творчі професії (співачка, танцівниця), 6 (30%) – професії сфери обслуговування (зокрема, вчитель), 25 (75%) хлопців – професії далеkobійника, мільйонера, офіціанта, 5 (25%) – музиканта, лікаря, художника. Більше дізнатися діти хочуть про професії танцюриста, художника, водія, мільйонера, стюардеси, банкіра, пожежника, лікаря; 3 (15%) – не хочуть дізнатися про жодну з професій; 7 (35%) дізналися про професії з книги «Лікар Айболить», інші 13 (65%) не зазначили жодної. Отже, результати констатувального експерименту засвідчили, що високий рівень мають 20% дітей, середній – відповідно 32% і низький – 48% (Діаграма 2).

Отже, нами було встановлено, що старші дошкільники недостатньо обізнані з професіями дорослих, їхні знання фрагментарні й не повні; високий рівень знань дітей визначається рівнем їхньої мотивації і загальним розвитком пізнавальної сфери; вихователі недостатньо

використовують дидактичний матеріал на заняттях та у індивідуальній роботі з дітьми.

З метою розширення уявлень дітей про професії дорослих ми провели формувальний експеримент зі старшими дошкільниками санаторного закладу № 31 міста Фастів (Київська обл.). Система роботи включала: розповіді вихователя (з врахуванням інтересів та гендерних уподобань дітей); бесіди про сучасні професії («Хто якою працею займається у дитячому садку», «Від зернинки до булки», «Праця – право та обов'язок кожного» тощо); ігри (сюжетно-рольові – «Магазин», «Перукарня»; дидактичні – «Знавці професій», «Відгадай професію», «Зобрази професію» тощо); екскурсії (до медичного кабінету в ЗДО, аптеки, автомийки, магазину, хлібзаводу; екскурсія, що проводилася у центрі м. Фастів Київської обл., на тему «Оголошення шукай і роботу обирай» тощо); свята («Давні ремесла нашого народу», «Праця наших батьків»); конкурси «Найкращий за професією», «Всі професії важливі, вибирай на смак»; зустрічі із ковалем В.О. Захаром, вишивальницею К.М. Бабій; КВК «Землю красить сонце, а людину праця»; читання художніх творів, розглядання картин, демонстрування відео, дидактичні спостереження, залучення дітей до праці дорослих, брейн-ринг «У світі професій»; заняття-КВК «Землю красить сонце, а людину праця», створення фотоколажу «Професії наших батьків» і оформлення стенду «Всі професії важливі – вибирай, яка тобі до вподоби.

Метою контрольного експерименту була перевірка результативності розробленої нами системи роботи. Якісно-кількісний аналіз результатів контрольного зрізу підтвердив ефективність проведеної дослідницько-експериментальної роботи – у абсолютній більшості дітей переважає високий та середній рівні сформованості знань.

Список використаних джерел:

1. Антипін Є.Б. Ідеї наступності трудового виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у вітчизняній педагогічній думці (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Антипін Євген Борисович ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2017. 20 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / *Бібліотечка журналу «Дошкільне виховання»*. Київ, 2012. 63 с.
3. Беленька Г. Зростання дошкільника в праці : наук.-метод. посіб. Київ : «Шкільний світ», 2010. 112 с.
4. Виховання дошкільника в праці / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. 2-ге вид. стер. Київ, 2002. 112 с.
5. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, [та інші]; наук. ред. Г.В. Беленька; Мін. осв. і науки України, Київський університет ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
6. Карнаухова А.В., Коваленко І.В. *Проблема формування трудових навичок у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений*. 2018. № 12. С. 92–95.
7. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
8. Степанова О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки. Київ : Академія, 2003. С. 416–421.
9. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні / за заг.ред. Г.В. Беленької, М.А. Машовець. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2011. 112 с.

Петрова Т.М.

вихователь,

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад № 144»

Криворізької міської ради

КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СЛОВЕСНОЇ ТВОРЧОСТІ

Згідно програми «Я у світі» [1, с. 7], «очікування суспільства сьогодні насамперед пов'язані з вихованням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої особистості. Починати це робити слід із дошкільного дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладається фундамент оптимістичного світобачення; формуються уявлення дитини про свої права та обов'язки, про себе як представника певної статі, про себе

минулу – теперішню – завтрашню; про моральні правила і норми, межі припустимої поведінки».

Часто дитячий вік називають казковим і це пов'язано з тим, що саме через казку можна опосередковано розвивати дитину. Адже герої казки близькі дітям, сюжети зазвичай прості і зрозумілі, але тим не менше – сприяють розвитку уяви, фантазії, спостережливості, збагачують мовлення, вдосконалюють творчо-образне мислення.

Український педагог Василь Олександрович Сухомлинський зазначав, що «казка – це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини – її розум, почуття, уяву, волю. Вона починається уже в розповіданні, вищий етап її – інсценізація» [2, с. 189].

Дослідники виокремлюють такі етапи роботи з казкою [3]: слухання казок; бесіди про казки; виготовлення і добір ілюстрацій до казок; інсценізація казок (театралізація); творення казок.

Серед орієнтовного переліку казок, що пропонуються до розгляду у середньому дошкільному віці є і казка Івана Франка «Ріпка» [4]. На нашу думку, включення до програми казок, які близькі і знайомі багатьом дітям, надає можливість максимально використати їх розвиваючий потенціал.

Розглянемо детальніше виокремлені етапи роботи з даною казкою.

Так, з самого початку ознайомлення з казкою, діти звертають увагу на незвичні імена героїв (дід – Андрушка, баба – Марушка, донечка – Мінка, собачка – Хвінка, киця – Варварка, мишка – Сіроманка). Тому після прочитання можна обговорити, які ж імена у героїв казки, як ще пестливо можна звертатись до людей з такими іменами?

Далі слід перейти до аналізу дій дідуся щодо власне посадки ріпки: «Як дідусь садив ріпку? (Дід узяв лопату та мотику, скопав у городі грядку велику, гною трохи наносив, грабельками підпушив; зробив пальцем дірку та й посадив ріпку). А як доглядав? (Щодень ішов дід у город, набравши води повен рот, свою ріпку поливав, їй до життя охоти додавав)». Та перейти до досвіду дітей щодо догляду за рослинами – як вони пропонували б доглядати за ріпкою, щоб вона виросла великою-великою, які найбільші овочі діти знають.

На окрему увагу заслуговують звертання героїв казки для кликання на город (Ходи, бабусю, не лежи, мені ріпку вирвати поможи. Ходи, доню, не біжи, нам ріпку вирвати поможи і т. д.). Можна поцікавитись у дітей, як би вони кликали свого товариша за необхідності привернути його увагу, як їх кличуть вдома і т. ін.

Слід також звернути увагу і на способи тримання героїв казки під час витягування ріпки (Узяв дід ріпку за чуб, баба діда – за сорочку, дочка бабу – за торочку, собачка дочку – за спідничку, киця собачку – за хвостик. Тягнуть і руками, і зубами, упираються ногами) – поцікавитись у дітей, як вони думають, чи зручно було саме так тягнути ріпку, а як би діти запропонували триматись, щоб якомога сильніше ухопитись?

Можна запропонувати дітям завдання щодо опису головних героїв казки – якими вони їх бачать? А чому саме такими? Як слова в казці вказують на ті чи інші риси зовнішності героїв? Слід максимально використовувати питання «Який, яка, яке, чому?».

Після детального аналізу окремих аспектів казки можна перейти до показу казки дітьми – адже ця казка зазвичай відома дітям заздалегідь, варто тільки трішки прикрасити її родзинками, що притаманні саме казці авторства Івана Франка, можна на якомусь із занять створити героїв казки – заздалегідь підготувати розмальовки героїв казки та розмалювати їх і вирізати, а потім показати казку, адже переказ казки дітьми сприятиме розвитку мислення, розширенню мовленнєвого запасу дитини.

Наприкінці заняття слід обговорити з дітьми, яка ж головна ідея казки (триматися, працювати разом). Слід спонукати дітей до самостійного визначення, чому дідусь сам не міг вирвати ріпку, а усі разом вони ріпку вирвали. Чи бували у них ситуації, коли самостійно вони щось зробити не змогли, а разом з друзями/батьками/родичами приходили до успіху?

На закріплення можна запропонувати зіграти цю ж казку, але замінити певних героїв на інших – на вибір дітей. Зазвичай діти активно пропонують інших персонажів.

Саме за допомогою казки можна формувати культуру спілкування та розвивати словесну творчість дітей.

Список використаних джерел:

1. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. – 488 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – Т. 3. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 7–279.

3. Заліток Л. М. Сухомлинський В. О. про роль казки у вихованні та навчанні дітей / Людмила Михайлівна Заліток // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими освітніми потребами, 2012. – Випуск 9(11).

4. Ріпка – Іван Франко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/f/franko-ivan/2125-ivan-franko-ripka>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Жигилій З.Г.

викладач I категорії,

Красноградський медичний фаховий коледж

ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Якість освіти завжди пов'язана з тим як вона надається здобувачеві. Це актуально в умовах сьогодення та епідемічної ситуації в країні. Опанувати освітню програму з медичних дисциплін можливо за допомогою сучасних інформаційних технологій і платформ для навчання, так як в багатьох навчальних закладах введено на певний період змішане навчання. Це стосується і нашого медичного фахового коледжу.

Змішане навчання – це навчання, в межах якого студент одержує знання очно і самостійно онлайн, передбачає створення комфортного освітнього інформаційного середовища, системи комунікацій, що доставляють необхідну інформацію.

Змішане навчання – це педагогічна і технологічна модель, методика, яка поруч з онлайн-технологіями спирається і на безпосередню взаємодію між студентами і викладачем.

В даній науковій роботі буде проаналізовано ефективність методики вивчення фундаментальних медичних дисциплін в умовах змішаного навчання.

Один з прикладів змішаного навчання – це викладання дисципліни «Фізіологія» в медичному фаховому коледжі. Відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки України «Щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти» було взято за основу наступні напрямки роботи стосовно навчання:

1. Певні очікувані результати навчання з «Фізіології» опираючись на освітню програму.

2. Організацію навчальної діяльності за інноваційними технологіями (навчальні платформи Google classroom, Zoom, Kahoot).

3. Оцінювання результатів навчання.

При цьому кожен студент має мати комп'ютерну та цифрову грамотність, внутрішню мотивацію, вміння надавати зворотний зв'язок, вміння працювати в команді.

При плануванні навчальної діяльності студентів були дотримані послідовності рівнів вивчення дисципліни:

1. Попередня підготовка: студентам надавалася інформація, яка повинна була б їх зацікавити, мотивувати до вивчення теми або розділу. Наприклад, при вивченні тем: «Структурно-функціональна організація зорової сенсорної системи», «Структурно-функціональна організація слухової і вестибулярної сенсорної системи», «Структурно-функціональна організація шкірної, вісцеральної сенсорної системи» були продемонстровані відеоматеріали з медичної практики стосовно хвороб очей, вух, порушення шкірної чутливості, їх клінічні прояви та методи діагностики. Таким чином була проведена паралель між теоретичними знаннями та практичним їх застосуванням.

2. Подача нової інформації в основному проходила дедуктивно, очно.

3. Тренування і практичне завдання надавалося індивідуально або для групи вцілому. Це тестові завдання, вивчення і опрацювання алгоритмів практичних навиків(визначення смакових зон язика, визначення порогу чутливості органу нюху до різних запахів, визначення рецептивного поля тактильного аналізатора, дослідження гостроти зору і слуху, трактування результатів і т.д.), заповнення таблиць, вирішення ситуаційних задач.

4. Оцінювання завдання за чіткими критеріями.

5. Рефлексія-осмислення, аналіз студентом щодо опанування, вивчення нового матеріалу.

При вивченні дисципліни «Фізіологія» на відділенні «Сестринська справа» матеріал для вивчення за освітньою програмою не зменшувався в обсязі, був розподілений між видами навчальної діяльності студента з їх послідовністю, дотримувався постійний доступ до матеріалів курсу (підручники, посилання на сайти, інструкції до практичних занять, алгоритми практичних навиків, відеоконференції завдяки платформі Zoom).

При викладанні фундаментальної медичної дисципліни, можна зазначити, що змішане навчання, завдяки сучасним навчальним

платформам Google classroom, Zoom, Kahoot, не знижує ефективність сучасного процесу навчання, формує у студентів самостійне планування і організацію власної навчальної діяльності, спонукає до самоосвіти і самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Нормальна фізіологія за ред. В.І. Філімонова. – К.: Здоров'я, 1994. – 608 с.
2. Плахтій П.Д. «Фізіологія людини»: Практикум для вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський, 2005. – 464 с.
3. Програма для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I-II рівнів акредитації за спеціальністю «Сестринська справа». – Київ, 2011.
4. Філімонов В.І. Фізіологія людини: Підручник для мед. ВНЗ I-III рівнів акред. – К.: Медицина, 2011. – 488 с.
5. Дистанційне навчання. Змішане навчання. URL: <https://uk.wikipedia.org>
6. Рекомендації Міністерства освіти і науки України «Щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової перед вищої та вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-vprovadzhennya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti>.

Прохорова О.В.

викладач іноземної мови,

*Коростишівський педагогічний фаховий коледж
імені І.Я. Франка*

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ

З недавніх пір у сучасному світі з'явилася технологія доповненої реальності (AR, Augmented Reality) як доповнення цифровими об'єктами реального світу за допомогою різних гаджетів (смартфонів, планшетів, носимих пристроїв). Історія її розпочинається з 1960-х років ХХ століття. Піонером віртуальної реальності можна вважати Мортон Леонарда Хейліга (Morton Leonard Heilig), який у 1957 році сконструював Сенсораму (Sensorama Simulator – перший багато-сенсорний пристрій з ефектом присутності, тобто можна було відчувати запахи, вібрацію, звуки, бачити відео, а у 1960 році запатентував

Телесферу (Telesphere Mask) – дисплей, що одягається на голову і дає можливість стереоскопічного відео, стереозвуку, широкий кута огляду.

М.Л. Хейліг наводить основні модальності, за яких відбувається сприйняття людиною об'єкту як «джерела багатьох форм енергії», провідними з яких є промені світла, молекули запаху, смакові рецептори, звукові хвилі, тепло та тиск. За допомогою «кінематографічного занурення майбутнього» технології стають посередником у сприйнятті людиною об'єкту. М. Хейлігом було встановлено технологічні вимоги не лише для поля зору, а й порядок, за якого доцільно подавати різні модальності об'єкту («піраміда сприйняття»). Крім порядку сприйняття, дослідник встановив співвідношення різних каналів сприйняття: зір – 70 %, слух – 20 %, запах – 5 %, дотик – 4 %, смак – 1 %.

Новаторські дослідження продовжив засновник сучасних інтерфейсів користувача А.Е. Сазерленд (IvanEdwardSutherland). В статті 1968 року він вказує, що для виконання певних дослідів, проведення експерименту вимагається створення віртуальних інструментів або компонентів, керованих користувачем [6]. В 1965 році А.Е. Сазерленд засновує концепцію ідеального дисплею (ultimatedisplay), з'єданого із комп'ютером для полегшення знайомства із поняттями, які неможливо реалізувати у фізичному світі: «Ідеальним дисплеєм буде, звичайно, кімната всередині якої комп'ютер може контролювати існування матерії. Крісло, зображене в такій кімнаті буде достатньо зручними, щоб на ньому сидіти. Наручники, зображені в такій кімнаті, будуть стримувати, а куля, зображена в такій кімнаті, буде фатальною. Дисплей включає як візуальні, так й кінестетичні стимули. За відповідним програмуванням такий дисплей міг буквально стати Країною Чудес, до якої подорожувала Аліса» [6, с. 507–508].

Дисплей А.Е. Сазерленда стимулював Ф.П. Брукса (Frederick Phillips «Fred» Brooks Jr.) розпочати в Університеті Північної Кароліни проект GROPE для дослідження використання кінестетичної взаємодії як засобу, що допомагає біохімікам «відчутти» взаємодію між протеїновими молекулами. Свій варіант дисплею Ф. П. Брукс назвав гаптичним – таким, що надає такі, відчуття як дотик, температура, тиск тощо, опосередковані шкірою, м'язами, сухожиллями або суглобами [1, с. 177–178].

Працюючи на посаді асоційованого професора електричної інженерії у Гарвардському університеті А. Е. Сазерленд, за допомогою свого студента Р. Ф. Спрула (Robert Fletcher «Bob» Sproull) у 1968 році створив перший варіант ідеального дисплею – шолом доповненої реальності

(head-mounted display) – поєднання фізичних та цифрових просторів у семантично пов'язаних контекстах, для яких об'єкти асоціацій розташовані у реальному світі. На відміну від віртуальної реальності, доповнена не створює повністю віртуальне середовище, а поєднує віртуальні елементи з реальним світом: до реального оточення користувача додаються віртуальні об'єкти, що змінюються унаслідок його дій. Дослідник зазначає, що це вимагає створення віртуальних інструментів або компонентів, керованих користувачем, для виконання певних дослідів, проведення експерименту тощо. Розроблений ним шолом віртуальної та доповненої реальності має влучну назву «Дамоклів меч» (The Sword of Damocles) – через велику вагу та розміри механізм були стаціонарно змонтований над користувачем. Середовище доповненої реальності створювалось шляхом накладання простих комп'ютерних моделей на зображення реального світу. Інший із студентів А. Е. Сазерленда, Д. Коен (Danny Cohen), був першим, хто розробив візуальні симулятори польоту та радара [5].

У 1968 році А. Е. Сазерленд став співзасновником та віцепрезидентом Evans and Sutherland Computer Corporation, об'єднавшись із Д. Евансом (David Evans) для створення центру досліджень комп'ютерної графіки при Університеті Юти. Компанія проводила новаторську роботу в галузі апаратного забезпечення для прискорення тривимірної графіки реального часу та створення принтерних мов. Серед його студентів того часу були: винахідник першої об'єктно-орієнтованої мови програмування Smalltalk А.К. Кей (Alan Curtis Kay), автор методу тонування поверхонь А. Гуро (Henri Gouraud), розробник перших практичних методів екранного згладжування Ф. Кроу (Franklin C. Crow), відкривач текстур Е.Е. Кетмелл (Edwin Earl Catmull), розробник першої реалістичної SD-анімації людського обличчя Ф. А. Парк (Frederic Ira Parke).

У 1975 році М. Крюгер (Myron W. Krueger) створив «лабораторію штучної реальності» (Videoplace) [3, с. 125]. Головна ідея проекту, що розроблявся з 1969 року – створення штучної реальності, яка оточувала користувачів і відповідала на їхні рухи та дії, не обтяжуючись використанням окулярів або рукавичок. Засобами виступали: проектори, відеокамери, апаратні засоби спеціального призначення та екранні силуети користувачів для їх подання в інтерактивному середовищі. Користувачі в окремих кімнатах лабораторії могли взаємодіяти між собою за допомогою цієї технології. Переміщення користувачів,

записаних на відео, представлялись силуетами у середовищі штучного реальності.

У 1985 році С. С. Фішером (Scott S. Fisher) було реалізовано ефект телеприсутності у проекті VIEW – Virtual Environment Workstation (проект NASA із повним сенсорним зануренням). Засобами були: на головний дисплей із стереоскопічним зображеннями, 3D аудіо, система розпізнавання мовлення, dataglove – провідна рукавичка, яку користувач застосовує для захоплення віртуальних об'єктів у кіберпросторі. Ця багатосенсорна взаємодія з кібернетичними пристроями створила потужну ілюзію входження в оцифрований ландшафт [2].

Недостатня мобільність технології доповненої реальності стала основною перешкодою її широкого поширення – більше 30 років дослідження у цій галузі не виходили за межі окремих лабораторій. Теоретичним підсумком цього етапу стала робота П. Мілгрема та Ф. Кішіно: автори описують простір між реальним та віртуальним світом (називаючи його комбінованою реальністю), у якому доповнена реальність є більш близькою до реального (немодельованого) світу, а доповнена віртуальність – до віртуального (повністю модельованого) світу [4].

Етапним у розвитку віртуальної та доповненої реальності став ARQuake Б. Томаса (Bruce H. Thomas) [7] (2000 рік) – перший проект, що «вийшов на вулицю» з появою мобільних пристроїв у 1990-х рр. виникли технологічні передумови для використання технології доповненої реальності поза межами спеціалізованих лабораторій – у мобільному просторі Інтернет-користувача. На основі технології доповненої реальності були створені мобільні програмні засоби, призначені для вивчення різних дисциплін (соціально-гуманітарних, фундаментальних та фахових). За допомогою таких засобів надаються відомості про навчальні об'єкти та їхні характеристики. Так, за допомогою програмного забезпечення для мобільних пристроїв майбутні інженери могли бачити, де розташовуються опори мостів при їх візуальному огляді під різними кутами [7, с. 34].

Широке використання різноманітних гаджетів у освітньому процесі розширює можливості навчальних технологій за рахунок візуалізації і віртуалізації інформації та процесів, які ця інформація пояснює. Віртуальна реальність часом поглинає користувача настільки, що він не може її відрізнити від природного оточення. Цю особливість віртуальної

реальність слід використовувати у навчанні для поліпшення його якості і підвищення ефективності.

Список використаних джерел:

1. Brooks F.P. Project GROPE – Haptic Displays for Scientific Visualization. Computer Graphics. 1990. Vol. 24. Number 4, August. P. 177–185.
2. Fisher S.S. Virtual Interface Environment. P. 85-87. 1988. (NASA Technical Documents). URL: <https://ntrs.nasa.gov/archive/nasa/casi.ntrs.nasa.gov/19880014769.pdf>
3. Krueger M.W. Artificial Reality. Addison-Wesley, 1983. 312 p.
4. Milgram P. A taxonomy of mixed reality visual displays. IEICE Transactions on Information Systems. 1994. Vol. E77-D. No. 12, December. P. 1321–1329.
5. Sproull R. F. A clipping divider. AFIPS Joint Computer Conferences : Proceedings of the December 9-11, 1968, fall joint computer conference. New York : ACM, 1968. Vol. I. P. 765–775.
6. Sutherland I. E. A head-mounted three dimensional display. Proceedings of the AFIPS Fall Joint Computer Conference. December 9-11, 1968. Part I. Washington : ThompsonBooks, 1968. P. 757–764.
7. ARQuake: An Outdoor / Indoor Augmented Reality First Person Application / Bruce Thomas, Ben Close, John Donoghue, John Squires, Phillip De Bondi, Michael Morris, Wayne Piekarski // 4th Int'l Symposium on Wearable Computers, Atlanta, USA, Oct 2000. P. 139-146. URL: <http://wearables.unisa.edu.au/wpcontent/uploads/2010/05/thomas-iswc-2000.pdf>

Снігур О.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ФІЛОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ІНТЕРНЕТУ

Інтернет-лінгвістика, або лінгвістика мережі (netlinguistics) – підрозділ лінгвістики, який був сформульований Девідом Кристалом. Цей підрозділ науки займається вивченням нових форм вживання та використання мови, що виникли під впливом активного розвитку інтернет-простору та інших «нових» засобів передачі інформації, таких як текстові повідомлення. Починаючи з моменту появи науки, що вивчає мотивацію людської

поведінки під час роботи з комп'ютерними системами (людино-комп'ютерну взаємодію, human-computer interaction, HCI), яка, у свою чергу, призвела до виникнення зв'язку шляхом використання комп'ютера (computer-mediated communication, CMC) чи Інтернету (Internet-mediated communication, IMC), експерти визнали, що лінгвістика відіграє ключову роль у формуванні цієї науки, особливо відносно сприйняття веб-інтерфейсу. Вивчення мови інтернету, яка постійно розвивається, дозволяє забезпечити подальший розвиток онлайн-простору і може допомогти не лише лінгвістам, а і всім користувачам [1].

Мережева організація контенту має свою достатньо окреслену специфіку, яка полягає в тому, що інформацію можна аналізувати з різних позицій, не зводячи все виключно до поглибленого вивчення лише одних вихідних текстів. Відправним пунктом для мережових лінгвістичних досліджень може, наприклад, бути аналіз динаміки розповсюдження та частоти використання неологізмів, які виникли в результаті спонтанного виникнення так званих інтернет-мемів. Чи може подібний, орієнтований перш за все на практиків, підхід, який включає елементи лінгвістики, SEO-аналізу, соціології та інше, стати відправною точкою для створення нової прикладної дисципліни networklinguistics.

Вивчати інтернет-лінгвістику можна за чотирма концепціями: соціолінгвістичної, освітньої, стилістичної та практичної. З розвитком онлайн-простору з'явилися нові області вивчення цієї науки, наприклад, корпусна лінгвістика. Зважаючи на те, що кількість інтернет-користувачів весь час збільшується, майбутній розвиток інтернет-лінгвістики визначений: з появою нових комп'ютерних технологій і користувачі будуть намагатися створювати нові способи спілкування в онлайн-просторі [2].

Одними з найбільш популярних інтернет-технологій для вивчення в рамках цієї концепції є: Web2.0, блоги, Wiki-технології.

Останнім часом достатньо часто чути термін Web 2.0, ніби нова віха в історії розвитку веба. Web 2.0 – інформаційні технології, які дозволяють користувачам створювати та поширювати власний контент у всесвітньому павутинні [3]. За визначенням Тіма О'Рейллі, Web 2.0 – це методика проектування систем, які шляхом врахування мережових взаємодій стають тим кращими, чим більша кількість людей ними користуються. Особливістю Web 2.0 є принцип залучення користувачів до наповнення та багаторазового вивіряння матеріалу [4].

Визначення Тіма О'Рейлі потребує уточнення. Говорячи «стають кращими», мається на увазі скоріше «стають більш наповненими», тобто мова, як правило, йде про наповнення інформацією, однак питання її надійності, достовірності, об'єктивності не розглядаються. Тобто Web 2.0 можна визначити як комплексний підхід до організації, реалізації та підтримки веб-ресурсів, особливістю якого є принцип залучення користувачів до наповнення та багаторазової перевірки контенту.

Від самого початку необхідно уточнити, що веб є частиною інтернету, так як інтернет це більш глобальне поняття, ніж веб, що є його сервісом. По суті термін «Web 2.0» позначає проекти та сервіси, які активно розвивають та покращують самі користувачі: блоги, вікі-проекти, соціальні мережі тощо. Прикладами проектів Web 2.0 є: Вікіпедія – вільна багатомовна енциклопедія; Google; Earth – Google-карти; Flickr – онлайн-фотоальбом; Netvibes – персональний робочий стіл; Digg.com – ресурс новин; uCoz – веб-хостинг; Facebook – соціальна мережа. Додаток Web 2.0, як правило, більше взаємодіє з кінцевим користувачем. Таким чином, кінцевий користувач є не лише користувачем додатку, а й учасником за допомогою: підкастингу, встановлення міток, RSS, соціальної мережі (Facebook, наприклад), ведення блогу, Wiki – технології.

Блоги призвели до появи нового способу ведення щоденників, і, з лінгвістичної точки зору, мова, яка використовується в них, постає «в самому природньому вигляді». Інша особливість блогів на відміну від майже всіх друкованих форм літератури – можливість публікації текстів без редакторської правки та стандартизації матеріалу. Девід Крістал стверджує, що блоги стали «початком нової стадії в еволюції писемної мови». Популярність блогів зросла до такого ступеня, що окрім первинних блогів у письмовій формі, стали з'являтися фотоблоги, відеоблоги, аудіоблоги та мобблоги. Такий розвиток інтерактивної блогосфери призвів до появи нових лінгвістичних визначень і стилів, ще більша кількість яких має виникнути в майбутньому [3].

Сутність концепції Wiki-технології полягає в тому, що вона пропонує всім користувачам редагувати будь-яку сторінку чи створювати нові сторінки на Wiki-сайті, використовуючи звичайний браузер без яких небудь його розширень. Wiki підтримує зв'язки між різними сторінками за рахунок майже інтуїтивнозрозумілого створення посилань на інші сторінки та відображення того, існують дані сторінки чи ні. Wiki не є ретельно виготовленим сайтом для випадкових відвідувачів. Навпаки,

вона прагне залучити відвідувачів до неперервного процесу створення та співпраці, який постійно змінює вигляд сайту. Для створення Wiki-середовища необхідне спеціальне програмне забезпечення – двигун Wiki. Wiki двигун – це приватний вид систем управління сайтом, простий у структурі та функціональний [6].

Вікі – це колекція веб-документів, створених спільно. В основному, вікі-сторінка – це веб-сторінка, яку кожен може створювати разом з іншими користувачами, прямо в браузері, не знаючи HTML. Вікі починається з однієї головної сторінки. Кожен автор може додавати інші сторінки до вікі, просто створюючи посилання на сторінку, яка ще не існує. Історія попередніх версій кожної сторінки в вікі зберігається з переліком змін, зроблених кожним учасником. Вікі мають безліч застосувань, таких як:

- Для групових лекцій або навчальних посібників;
- Для планування роботи на факультеті або розкладу сумісних збірань;
- Для студентів при спільному авторстві в онлайн-книзі, створенні контенту за темою, що встановлена керівником;
- Для спільних оповідань чи створення віршів, де кожен учасник пише окремий рядок або строфу тощо;
- Як особистий журнал для екзаменаційних нотаток або переробок (з використанням окремих вікі) тощо [5].

Отже, з появою більш досконалих систем комунікації засобами Інтернет-використання комп'ютера в сукупності з підвищеною готовністю майбутніх фахівців з лінгвістики підлаштовуватися під нові вимоги роботи, яка постійно технологічно удосконалюється, очікується, що ще більша кількість майбутніх лінгвістів продовжать змінювати свій стиль праці, щоб мати можливість брати участь у нових формах комунікації.

Список використаних джерел:

1. Crystal, David (2005). «The Scope of Internet Linguistics». paper presented at the American Association for the Advancement of Science meeting.
2. Вікіпедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82-%D0%BB%D0%B8%D0%BD%0%B3%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
3. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%B1_2.0

4. James Governor, Dion Hinchcliffe, Duane Nickull. Web 2.0 Architectures: What Entrepreneurs and Information Architects Need to Know. – O'Reilly, 2009. – 276.

5. Вікі. URL: <http://www.moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=1903&notifyeditingon=1>

6. Вікі-діяльність. URL: https://docs.moodle.org/33/en/Wiki_activity

Ткачук І.О.

вчитель початкових класів,

керівник методичного об'єднання вчителів початкових класів

Чернівецької гімназії № 2

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Теперішні учні, представники цифрового покоління, вже не хочуть пасивно чекати, поки вчитель повільно, логічно і послідовно буде передавати їм свої знання. Новому поколінню дітей хочеться інтерактивності та багатозадачності, швидкого отримання інформації, вони люблять наочні картинки, короткі відео. Діти прагнуть навчатися разом з іншими, обмінюватися досвідом, втілювати спільні проекти. Вони цінують речі, які можна відразу спробувати на практиці і значно гірше сприймають суху теорію, відірвану від сучасного життя. Тому завдання вчителя початкових класів – організувати освітній процес таким чином, щоб учні не боялися, а хотіли ставити запитання, розвивати їх творчість та уяву, самостійність, зберігати пізнавальну активність. Ми маємо створювати умови гармонійного входження дитини в освітній простір, з підтриманням її здоров'я та емоційного благополуччя.

Саме предметам початкової школи належить особлива роль, оскільки в процесі їх вивчення відбувається формування основ світогляду, особистості школяра, підготовка до життя в нестабільному світі, навчання сучасним формам спілкування, розвиток здатності до правильного сприйняття інформації та прийняття зважених рішень.

Згідно з Концепцією «Нова українська школа» та Державним стандартом початкової освіти, освітній процес у школі має бути

зорієнтований на формування та розвиток життєво необхідних компетентностей. Серед 10-ти ключових компетентностей, які «мають набути діти під час вивчення різних предметів на всіх етапах освіти» є **інформаційно-цифрова компетентність**, яка передбачає:

- впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні;

- інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці;

- розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [1; 2].

Саме ця компетентність є найбільш сучасною та динамічною, вимагає, в першу чергу, від вчителя, який працює з дитиною, постійного самовдосконалення, пошуку новацій, які згодом можна буде впроваджувати під час роботи з дітьми. Вчителю слід усвідомити, що **те, що було новацією вчора, сьогодні є актуальним, завтра – застаріле**.

Використання комп'ютерних технологій та інтернету в роботі з учнями молодшого шкільного віку дають можливість вдосконалити форми організації освітнього процесу, зробити його більш інноваційним, цікавим, доступним та стимулює в учнів інтерес до навчання. Завдяки застосуванню мультимедійних засобів навчання уроки стають динамічними, яскравими, різноманітними за жанрами, підвищується їх результативність. Адже в дітей розширюється коло інтересів, по-іншому сприймається матеріал, що вивчається. Вони навчаються креативно мислити, повніше й точніше висловлювати власні думки, проявляти свої індивідуальні можливості, долати певні труднощі в навчальній діяльності, самостійно формулювати запитання, розв'язувати задачі та вибудувати творчий процес, з орієнтацією на вирішення актуальних життєвих завдань. А це і є найважливіші сходинки до формування життєвих компетентностей особистості.

Реалізувати ці завдання на уроках в початковій школі можна як шляхом навчання учнів аналізу, обробці та ефективному використанню інформації (в т.ч. медіаінформаційної-цифрової), так і через створення власних медіапродуктів (проекти, презентації, хмаринки слів, власні ребуси та кросворди, QR-коди).

Саме тому у своїй роботі використовую різні методи, види і форми роботи, які базуються на використанні різних інтернет-ресурсів.

Онлайн ігри – це не тільки гарний спосіб розслабитися у вільний час. Унікальну можливість представляють навчальні онлайн ігри в яких у дитини є можливість одночасно і грати, і пізнавати щось нове для себе. Їх застосування дає можливість знайти пізнавальне в навчальних предметах, цікаві та нетрадиційні шляхи вирішення проблемних завдань. Дитина буде впевненіше почуватися на уроках, якщо серед безлічі нових значків зустріне знайомі, зуміє прочитати слово, написати букву, полічити предмети. При цьому частково нівелюється вплив особливостей типу її темпераменту на темп роботи та емоційну стабільність. Тому, працюючи з своїми учнями, застосовую цікаві програми з інтерактивними вправами, веселими анімованими персонажами, яскравими сюжетами та звуковим супроводом, запропоновані українським мультимедійним видавництвом Розумники «SmartKids» [3] та розроблені норвезькими науковцями ігровою платформою Kahoot.

Kahoot – це порівняно новий сервіс для створення онлайн вікторин, тестів і опитувань, який може ефективно використовуватися в дидактичних цілях. Учні мають можливість в ігровій формі відповідати на створені вчителем тести з планшетів, ноутбуків, смартфонів, тобто з будь-якого пристрою, що має доступ до Інтернету. Створені в Kahoot завдання дозволяють включити в них фотографії та відеофрагменти. Темп виконання вікторин, тестів регулюється вчителем шляхом введення часової межі для кожного питання, з урахуванням індивідуальних можливостей дітей.

Сьогодні для участі в тестуванні мої учні навчилися відкривати сервіс і вводити PIN-код, який я представляю зі свого комп'ютера. Їм зручно, користуючись своїми персональними пристроями, вибирати правильну відповідь, варіанти якої представлені геометричними фігурами. Коли гра розпочинається, робота учнів оцінюється за двома параметрами відразу: вибір правильної відповіді та швидкість виконання завдання у порівнянні з однокласниками [4].

Вимогою часу є вміння користуватися QR-кодом в повсякденному житті (квадратна картинка, у якій закодована певна інформація). Їх спеціальний вигляд полегшує читання закодованих даних за допомогою сучасних мобільних телефонів, оснащених

камерами. Досить навести камеру телефона на код і тут же отримаєте доступ до його вмісту.

Можливості використання QR-кодів безмежні: рекламні матеріали, закладки, листівки, плакати. QR-коди можна розміщувати на інформаційних стендах, як відео або мультимедіа коментар (у вигляді посилань), до оголошення анонсу або іншого матеріалу, при відпрацюванні екскурсійних маршрутів, де використовуються фотографії з QR-кодами на посилання веб-сторінок, що вказують розташування об'єктів.

В яких випадках я використовую роботу з QR-кодами:

– При супроводі уроку презентацією можна забезпечити слухачів роздатковим матеріалом з QR-кодами для доступу до цікавих додатків (гіперпосилання на мультимедійні джерела та ресурси: відео-, аудіо-додатки, сайти, анімації, електронні навчальні видання, бібліотеки).

– Для використання в діагностичних роботах для закріплення пройденого(вивченого) матеріалу. На кожному аркуші з завданням можна розмістити надрукований QR-код з правильними відповідями або підказкою з алгоритмом розв'язання задачі. Учні будуть намагатися отримати власну відповідь, перш ніж переглянуть правильну.

– Захована підказка. Вчитель може закодувати власні підказки, а потім роздрукувати отриманий QR-код разом із завданням. Кожен, кому знадобиться консультація по темі, отримає її в будь-якому зручному місці, просто зчитавши код.

– У навчальній грі типу квест із завданнями у QR-кодах; QR Treasure Hunt Generator автоматично створює QR-вікторину із запропонованих питань. Потім роздруковані QR-коди можна розмістити в кабінеті або, до прикладу, по всьому шкільному подвір'ю. Учні, таким чином, можуть підтягнути не тільки знання, а й свою фізичну підготовку

– В освітніх кросвордах;

– За тим же принципом можна організувати екскурсію по школі. В кабінеті (коридорах, бібліотеці, в інших приміщеннях) потрібно розмістити роздрукований QR-код з посиланням на відео, аудіо або цілий фотоальбом [5].

Щоразу переконаюся, що цифрові технології мають величезне значення в усіх сферах життя і діяльності кожної людини, в тому числі і молодшого школяра. Впливаючи на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають потужним засобом дистанційної та

додатковим джерелом неформальної освіти. Розумію, що для того, щоб стати потужним джерелом інформації для своїх учнів, маю працювати на випередження, удосконалюючи володіння різноманітними технологіями.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Педагогічний експеримент «Розумники» (Smart Kids).
URL: <https://edugames.rozumniki.ua/>
4. Kahoot – сервіс для створення онлайн вікторин, тестів і опитувань.
URL: <https://kahoot.com/schools-u/>
5. Генератор QR-кодів. URL: <https://creambee.ru/qr-code-generator/>

Наукове видання

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ОСВІТНІХ СИСТЕМ**

МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 10.12.2020. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 10,70. Тираж 100. Замовлення № 1220-322.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.